

petr hora: kde kdysi stával mariánský sloup str. 6
o janu schneidrovi a martě kubišové str. 8
továrna na absolutno – vánoční demo verze str. 10
znovu k překládání staré čínské poezie str. 12
rozhovor o valdštejnově horoskopu str. 14
ty kruté, ustarané brno – malá antologie str. 16
prózy filipa speciána str. 18

13/12/2007, 25 Kč

www.itvar.cz

tvar
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

07 21

knihy dozajista nezmizí

ROZHOVOR
S VLADIMÍREM PISTORIEM

foto Miroslav Hupých

Vít Slíva

PF 2008

Ó
koloběžko,
rozprasklá paměti!
Oroduj za děti,
ať chodí, co stojí,
stromek a komín, Florian v zbroji,
ať létá, co po zemi po vodě chodí,
cvakavý ptáček, chrchlavé lodi,
ať osvícen sluncem sníh na hlavy slétá
jak Marie Sněžná doprostřed léta...

úryvek z básně

Dřevěná koloběžka (rukopis)

Vladimír Pistorius (nar. 1951) vystudoval matematicko-fyzikální fakultu UK, pracoval jako programátor, od roku 1990 řídil deset let nakladatelství *Mladá fronta*, v letech 2000–2005 byl ředitelem nakladatelství *Paseka*, nyní je majitelem nakladatelství *Pistorius & Olšanská*. Vydal knihy *Stármoucí literatura* (1991), *Jak se dělá kniha* (2003), edičně připravil výběr lidové poezie bosenských a hercegovských muslimů *Pevná pouta – moje náruč bílá* (1993) a podílel se na sestavení antologie české poezie druhé poloviny 20. století *Pegasovo poučení* (2002).

Jak jste se dostal k samizdatu?

Vystudoval jsem původně teoretickou fyziku, ale pak jsem měl na vojně v roce 1975 nepříjemný incident: na nástupu pluku jsem odmítl hlasovat pro odeslání dopisu na podporu kandidatury Gustava Husáka na prezidenta. To se se mnou táhlo i později, a proto jsem svůj obor nemohl dělat. Postupně jsem se sice zkusil uchytit v několika ústavech Akademie věd, ale buď mě nevzali kvůli tomu maléru, co se stal na vojně, nebo po mně chtěli vstup do nějakého z jejich svazů – ať už to byl svaz mládeže, nebo svaz československo-sovětského přátelství. A tak jsem se s vědeckou kariérou rozloučil a živil jsem se programováním, což mě bavilo, ale rozhodně nenaplnovalo. No, a jelikož jsem v té době psal básničky, zajímal jsem se pochopitelně o literaturu. Postupně jsem si začal přepisovat texty a rukopisy, které se mi líbily a které nemohly vyjít, a zhruba od roku 1978 jsem začal tuto svou činnost

považovat za něco soustavnějšího. Tak vznikla samizdatová edice *Krameriova expedice 78*, kterou jsem „vydával“ s pomocí několika svých přátel a v níž do konce roku 1989 vyšlo asi 130 svazků...

Dneska si mladí čtenáři moc nedovedou představit, jak fungovala samotná distribuce samizdatu, maximálně to znají z Vaculíkova Českého snáře. Byl jste na tom podobně? Jaký jste měl okruh odběratelů?

To bylo asi podobné u všech samizdatových edic. Vaculík chodil s aktovkou, já jsem občas používal krosnu. Část lidí odebírajících moji edici patřila mezi ty, kdo se sami samizdatu věnovali. Jiří Gruntorád (který dělal edici *Popelnice*) to kdysi řekl dost přesně: protože jsme chtěli určité knížky mít, museli jsme si je sami udělat, přepsat si je a svázat. Později přibývali i další zájemci. Je ovšem pravda, že část knih šla mimo zavedený

okruh, a ten se tak rozšiřoval. A to i díky autorům, které jsme vydávali. Nedokážu říct, kolik lidí naši edici četlo. Při jednom přepisu na psacím stroji vzniklo třináct čtrnáct kopií (ty poslední byly čitelné, jen když se stránky podložily bílým papírem). Některé knížky se přepsaly až čtyřikrát, čili měli jsme maximálně padesát šedesát kusů. Ty se distribuovaly, někteří je zase rozepisovali a dávali dál. Kolikrát se která knížka přečetla – to bych dnes mohl odhadnout jen podle toho, jak je který svazček roztrhaný, „očený“.

Zachytil jste dobu 80. let v samizdatu a sledoval jste jistě i to, co vycházelo v oficiálních nakladatelstvích. Vladimír Körner v rozhovoru pro Tvar č. 17/2006 prohlásil, že v 80. letech cítil podobnou volnost a atmosféru jako v 60. letech

ČTENÁŘ ÚPLŇKU

1 Za sbírku *Slovník noci* byl v roce 2004 nominován na Cenu Magnesia Litera. Neobdržel ji. Štěstěna byla nakloněna jinému autorovi. Za významnější v případě této nominace považují fakt, že šlo už o sbírku třetí v pořadí a průkazně stvrzující kvality jejího tvůrce. Čtu-li ovšem čtvrtou knihu, získávám jasný dojem, že vše je ještě otevřeno.

Takto obecně jsem představil Milana Džžinského. Ročník 1974, v Kristových letech. Letos, zrovinka. Na rozdíl od jiných, využívajících dnes tak módní datace – i na den – u všech svých básní, tato kniha o rozměrech svého vzniku nepraví. Od *Slovníku noci* ji dělí pouhé tři roky, je ovšem potřebné předpokládat, že vydat knížku chvíli trvá. Kromě prvotiny, která vyšla v českobudějovickém *Velariu*, je Milan Džžinský věrný svému kmenovému nakladatelství *Host* a zdálo by se, že mnohé by jej mohlo (nejen generačně) spájet s Trojakem, Stöhrem či Reichlem.

Sbírku s titulem *Přízraky* tvoří tři oddíly: *Noční hlídka*, *Božské stvoření a Přízraky*. Rozvržení do oddílů by snad ani nebylo nutné, nejsou symetrické; právě *Přízraky*, podle nichž je pojmenovaná celá sbírka, obsahují básní nejméně: čtyři. Stránky s názvy jako kdyby měly zvolnit už tak volné tempo, které se ozývalo předem a které následuje pak, protože kniha je dokonale homogenní, všechno je v ní vyladěno a temperováno stejně, je podržen harmonický horizont.

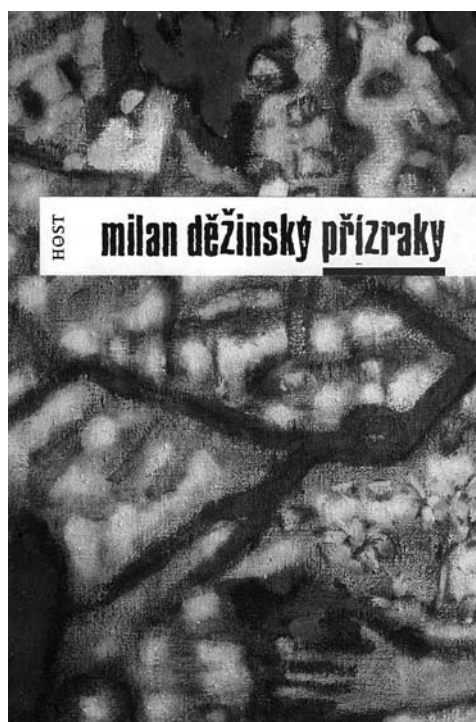
Přede všemi oddíly je barevně odlišným papírem zvýrazněný vstupní prolog či

motto, anebo také návod k upotřebení nebo upozornění, ba dokonce varování. Báseň je krátká a nemá název, Džžinský ponechává na vykladačově libovůli, jak toto pětiverší přijme: „*Nezdá-li se vám v nocích / těžkých jak zoufalství / ani sen, natož barevný svět / plný výčnělků, o něž se lze opřít / nebo zchládit, je chyba ve vás.*“ Možná by se ony *noci* mohly vztáhnout i ke dnům, k životu jako takovému, který je-li opravdový, rozhodně nemůže být *lehkým* k poezii jako gestu vzdoru, tvůrčímu i titánskému.

Milan Džžinský je opravdu básník noci, jež ovšem nebývá temná, ale je chladně prozařovaná lunou, odrážející se ve vodách a zrcadlech jejich hladin. Adekvátní výtvarná vize je Jan Zrzavý, *Luna sbírající konvalinky*. Jedna z básní nese titul *Noční hlídka*. Zde by se nám sám od sebe nabízel nejdříve Rembrandt se svým šerosvitem, ale mnohem bližší je Holan, jeho *Noční hlídka srdce*. Noční hlídka, to znamená být bdělý, strážit, hlídat koho, co. A také místo koho, za koho a proč. Nejen pouhá bdělost a ostrážitost, ale dobrovolné přijetí údelu strážce. Nikoli čehosi konkrétního a jistého, ale zejména jakési potřebnosti abstrakce, tajemství, *jiného světa*.

Voda nejenom plyne, voda je domovem rybám. Ryby jsou tvorové němí. Ryb je v *Přízracích* hodně, je vidět, že je Džžinský má rád a rozumí jim, někdy se skrze ně i projektuje:

jedna z nejkrásnějších básní celé sbírky je *Bouře*, kde se ryby objevují hned dvakrát, nevíme sice přesně, *kdo „stojí na terase a dívá se do deště, / ta bouře plane v ní, oceán rozbouřený / v její krvi byl prvně věštěn, když ještě /*

byla malou, stočenou rybou / v lůně své matky“, to nejspíše Džžinský vzpomíná a evokuje si některou z žen svého života: matku? Manželku? Ryba se ocitá dokonce ve spojení se stromem: „*Strom má bílé květy / deroucí se z kousků lososího masa“*... V *Přízracích* však dohání ryby co do přítomné četnosti hmyz! Komáři, štěnice, moucha, hmyz.

Jsou tu i jiná zvířata (srny, psi, holubi...), ale svět jako kdyby se zmenšil či básník více pozorněl (zpokorněl) a lépe vnímal i to drobné. Svět nejen jako makro-, ale i mikrokosmos, respektive konjugaci obou, bipolárně jednot-

centra děje, ale občas dochází k vágnímu abstrahování. Zkusme si to ukázat na příkladu otvárací miniaturny *Noční hlídka*. První dva verše nastíní jemně situaci: „*Zas úplněk, noční hlídka.*“ Následuje „*půlnoční závrat že existuje nehmatný půdorys*“ – představa zdvojené, paralelní reality na oné druhé, odchliplnuté straně. Báseň je zakončena konstatováním: „*Ti kteří se odváží chůzi po jeho krajích / jsou prý nesmrtelní.*“ Zvláštní napětí, homeopaticky dávkované v prvních třech verších, se v těch následujících promění v neurčitě a mlhavé tvrzení. Na to má samozřejmě každá báseň právo, ale je škoda, že jsme nebyli zpraveni o něco konkrétněji, že nám nebylo řečeno o trochu víc. Takto si můžeme pod obraz „*těch, kteří jsou nesmrtelní*“, vsunout jakoukoli podušku, na kterou si pak dosedne naše interpretace.

Na mnoha místech sbírky básník vytváří přímo definice svého nově nazřehého světa. Namátkou, „*Úplněk je vnitřní obrat.*“ [...] „*Měsíc je jazyk olizující bolavou stopu*“ [...] „*Zármutek je křeč mouchy*“ [...] „*Včelí jazyk je vyděrač*“, apod. Ke konkrétnímu obrazu, jevu či situaci je přiřazena nová hodnota, která tento obraz, jev či situaci rozvíjí skrze obrazné prizma. Je to přístup, který lze respektovat, ovšem ve větším množství začne budit dojem postupu mechanicky aplikovaného. Takový způsob navozuje pocit, že z jednotlivých veršů se stávají děrné štítky zapadající do útrobu stroje na poezii. Rovněž neustálým zesilováním postihnutých obrazů a vztahů skrze metafory a přívlastky dochází k efektu přesně opačnému. Například obraz jakoby vyřiznutý z dřene skutečnosti – „*blány podzimu visí ve stromě*“ – je zajištěn přírovnáním „*jak deky z paland*“. Jinde je zas „*Ráno optimistické / jak čisté nádoby*“, případně okamžiky smutku před usnutím „*se blýskají jako naleštěná čepel*“. Zde se může velmi případně ozvat námitka, že autor recenze pravděpodobně vůbec netuší, jak podstatný je v poezii právě metaforický obraz a že princip ozvláštňování uchopované výseče skutečnosti je zcela regulérním básnickým způsobem, kterým se báseň vlamuje za běžný povrch věcí. To všechno je jistě platné, ale myslím, že ve zmíněných příkladech působí takové

nou. A náhle se to tu téměř logicky začíná sumovat a Džžinský se ocitá v nedlouhé řadě českých kosmogenních básníků.

Hle, co z Reynka: vzývání prostých, obyčejných, o to však důvěrnějších obcování s činnostmi: „*Obnažoval jsem pařez.*“ „*Loupe cibuli. Je to jak věštění.*“ „*Louhuje brambory / a voda se kalí škrobem / to její zasnění / jako by si myla nohy.*“ Nepatetické zbožštění a zlatité prozáření všednoty. Hora je přítomen jako básník ticha a civilní osamělosti, nad níž se nelká a která se bere, jak přichází: „*stmívá se, / modrá světla v oknech, / ale nesvíti se*“. Jsou přítomni, ale jenom jako duchovní otcové, jsou přítomni espirem a nikoliv odvozenou citací, Džžinský se stává jejich bratrem a nikoli kopistou. Snad nejzřetelněji je tomu s Holanem: mnohé z *Přízraků* by se dalo vmístit do Holanovy sbírky *Bolest: Strž, Nietzsche, Shakespeare*, ale je to jiné, současnější...

A erotika, zde přítomná, je popisována tak, že téměř lze jen připouštět, že o ni jde, nebo pochybovat, jde-li. Je to erotika nedělitelná od lásky a lásky nesdělitelná. Snad proto je autor mlčenlivější, zamlklý – a cudný.

A jenom ten, který se nezná, ale snaží se poznat, dokáže napsat: „*Má marnosti! Má pýcho! [...] / má marnosti! / o kterou jsem stál.*“ „*Nesrozumitelný sám sobě.*“ „*Šifranti s prsty v rozebrané rybě, / čtenáři úplňku / směšní pro dobu, / pomatení pro skutečnost.*“ Tato báseň, *Spřízněnost*, je dedikována *básníkům mrtvým i živým*. Nejen jí, ale celou knihou je čtenář úplňku básníkem.

Směšným pro dobu. Pomateným pro skutečnost. Básníkem par excellence.

Jiří Staněk

OBRAZOTVORNOST? SAMOZŘEJMĚ, DŮLEŽITÁ JE ALE MÍRA

2 Po čtyřech letech vydal Milan Džžinský novou sbírku. Má příjemně jednoduchý, výmluvný a lehce dekadentní název *Přízraky* a na první pohled by se dalo říct, že obsahuje to podstatné z autorovy poetiky. Stále je v básních přítomný důraz na obrazné rozvíjení vjemů a situací. Obraznost je nicméně civilnější, více zaznamenává a spíše se snaží skutečnost adekvátně postihovat, než že by ji systematicky převáděla do vzorců výbušných, někdy ale přece jen křečovitých genitivních metafor, jak tomu třeba bylo v případě druhé sbírky *Kašel mé milenky*. S předchozí knihou *Slovník noci* váže zas *Přízraky* tlumená, zato soustředěná introspekce, zaostřující hojně na motivy těla a jeho vnitřních orgánů, především srdce.

Prvnímu ze tří oddílů sbírky, nazvanému *Noční hlídka*, dominují záznamy neklidných dějů, jejichž kontury jsou zřetelnější právě v noci, kdy utichne běžné, denní vnímání a smysly jsou usebranější, víc připravené vnímat to, co dřímá pod povrchem: „*Na zdech ložnice / vozy plné krajin / a bot s obnaženou kostí.*“ Prostor noci nemá statický charakter, ale je nazírán jako úzkostný pohyb: „*Vítr skučí po rozškrábaných nohou / jako nocí nadupaný plch*“, nad vším bdí „*pleš měsíce s nasáklou štenicí*“. Básník jako by byl nakloněn vnímat, že krom bezprostředně přítomných věcí v bytě či v krajině se za touto slupkou nachází ještě další tajemný, neklidný svět, který se vyjevuje skrze zvláštní pohyby rostlin i živočichů. Některé obrazy navozují dojem přírodovědných snímků, při kterých byla použita metoda tzv. časosběrného snímání: „*Ta houba / se v noci mění v srdeční sval*“ [...] „*vykukují ven – bledé klíčky hrachu / vrtající skály*“ [...] „*někdo vystrčil pahýl ruky, / ohromnou bliznu nebo plod, / co se brzy vysemení*“.

Druhý, nejdelší oddíl *Boží stvoření* je motivicky víc rozprostraněný. Objevují se zde v elipsovitéch náznacích reflexe intimního, domácího života i krajinářská pozorování.

Vedle básní, které mají blíž k příležitostným črtám (*Bouře, Oceány, Hrabu se v hlině*), tu nalezneme i básně podstatné, tvořící jakousi pevnou páteř sbírky. Mám na mysli především básně *Nadýchaný květ, Strom v květu, Pád kaštanu, Hydroterapie* či *Věštění z cibule*. Všechny tyto básně (a každou zajisté trochu jinak) charakterizuje postihování explicitně nevyčleněného, přesto velmi dobře patrného napětí: „*Tolik ztišeného křiku, / těžce dýchajících hrudníků, / tolik dehtu na plicích, / že není jen jedna odpověď / na banální otázku.*“ Na konci básně *Věštění z cibule* zaznamenáme působivý obraz rozkladu: „*Plody a hlízy se bortí dovnitř / a žloutnou, hnědnou, černají – / takový je postup.*“ V *Pádu kaštanu* zas „*ozim prorůstá měkkou kostí*“ a o něco dál se objeví verš, který by mohl posloužit jako zhuštěná šifra imaginace Milana Džžinského – „*výslech dutin*“. Imperativní „výslech“ nám v kombinaci s poukazem na tělesné „dutiny“ navozuje představu nepříjemného lékařského vyšetření, ale zároveň daný verš velice hutně vytváří představu introspekce oblasti čistě duševní. Sbíрка tak předkládá výseky, momentky, chvíle uvědomění si plíživých okamžiků, které jako by do prostoru prosakovaly skrze tenkou stěnu, jen nepatrně oddělující privátně známý svět od toho neviditelného, metafyzického.

Zatím se mi po přečtení knihy ustálilo následující: Autor je jistě citlivý rezonátorem událostí tušených pod povrchem věci. Vládne hutným a přesně odvažovaným jazykem. Verše mají nepochybnou zvukomalebnou kvalitu: „*malá zbloudilost / v oblasti hlezna*“ [...] „*roztoč, co v šustivé houšti vláken / okusuje šupinu kůže*“. Skrze pečlivě rozvržená souvětí tento povrch rentgenuje a snaží se tak vidět struktury a tkáně utajených jevů. Činí to za použití motivů takřka až anatomických: „*Jazyk v bludišti narazil / na odchliplnutou tkáň*“ [...] „*zastaví tě hlavě větve / vytrčená na dvoukomorovou hrud*“ nebo jinde ve stejné básni: „*žebry špulíš tmu / uvnitř hlízy srdce*“.

Musím nicméně přiznat, že dojem ze sbírky mám poněkud unikavý. Básně mají na první pohled samozřejmou působivost. Obrazné sestavy veršů nás ihned vtahují do

ozvláštňování už nadbytečně. „*Motolice punčoch sají špínu*“ – to je velmi přitažlivý, až hmatatelný obraz, ale jakmile si básník tento obraz pojistí ještě metaforou „*jak karbenátky*“, získávám dojem, že se mi tu říká cosi dvakrát.

Přemýšlím ovšem, zda jsou tyto výhrady obecně aplikovatelné. Jedná se z mé strany možná o odlišné vnímání básnického základu, než jak tomu bylo v generaci, do které býval řazen právě i Milan Džžinský. Jeden z jejich představitelů, Bogdan Trojak, k tomu v rozhovoru pro *Host* z loňského roku (8/2006, str. 5–8) poznamenal: „*Přisahali jsme tehdy na obrazotvornost [...], věřil jsem, že do české poezie vnáším originální básnický jazyk bohatý na novátorskou metaforiku.*“ Obrazotvornost? Samozřejmě. Důležitá je ale míra.

Jakub Řehák

PŘÁNÍ

tvar

Poezii o Vánocích, poezii a štěstí v roce 2008

všem čtenářům, spolupracovníkům a přátelům Tvaru

přeji

Lubor Kasal, Božena Správcová, Anna Cermanová, Michal Jareš, Michal Škrabal a Martina Vavřínová

První číslo XIX. ročníku vyjde 10. ledna 2008

národy truchlí: alois burda zemřel

RYBÁRNY, 13. 12. 2007. Dnes v odpoledních hodinách odešel přední slovácký, moravský, český, evropský a světový literární kritik Alois Burda. Podle zdroje, který nechce být jmenován, Burda zemřel doma v křechách, a to v důsledku četby posledního románu předního českého prozaika.

Alois Burda – od 4. března 1999 do 29. listopadu 2007 pravidelně v každém čísle Tvaru publikoval své soudy o současné próze.

Tentýž zdroj uvádí, že do uherskohradištské nemocnice byl v těžkém zdravotním stavu dopraven lékař pohotovostní služby, který byl k umírajícímu přivolán a při zjišťování diagnózy do předmětné knihy rovněž nahlédl. Na místo byl ihned přizván zlínský krajský hygienik František Pálený, který za pomoci Policie ČR knihu zajistil. Na dotaz, zda by se podobné spisky neměly jako smrtelné škodlivé pro zdraví národa zakázat, konstatoval, že nebezpečí není velké, protože se ve skutečnosti dotýká pouze těch lidí, co čtou tzv. současnou literaturu, a jejich případná ztráta je v globálním měřítku

zanedbatelná. „Ostatně jde o primární otázku svobody slova a práva na svobodnou četbu. Kvůli několika obětem ročně nemůžete přece zakázat celou současnou tvorbu. Stejně tak jako nezakázete vyrábět nože jen kvůli tomu, že si jimi občas někdo podřeže žíly,“ řekl hygienik Pálený. Obdobně hovořil i náčelník uherskohradištské policie František Moudrý: „Nesmíme zapomínat, že takzvané psaní má i nezanedbatelné psychotherapeutické účinky. A dovedete si jistě představit, co by nám to udělalo s kriminalitou, kdyby se nám po světě potulovali frustrovaní spisovatelé, kteří svou energii nemohou vybit takzvaným psaním.“

Alois Burda byl znám především jako vnímavý literární kritik, který o recenzovaných knihách psal výhradně pravdu – tím, ale i bystrostí a lapidárností svých kritických soudů čněl nejen nad ostatní soudobou literárněkritickou produkcí, nýbrž vysoce předčil i své předchůdce, najmě jistého F. X. Šaldy a Václava Černého. Domácí a zvláště zahraniční literární veřejnost na Burdovi oceňovala, že byl hrdým příslušníkem svého minoritního národa a podnětné názory vyjadřoval vždy jeho jazykem. I proto se dnešní zpráva o Burdově smrti šířila jeho rodným slováckem jako Blesk. Během několika málo hodin byl dům rodiny Burdových obležen květinami a davem těch, kteří chtěli mrtvému vzdát poslední poctu. V jejich očích se zračila bolest i hrůza: „Kdo nás včil uchrání před Brňáky?“ řekla redaktorovi ČTK jedna ze zúčastněných žen, Anna C. Všem přítomným jménem rodiny za projevenou soustrast poděkoval věrný druh zesnulého pan Jiří Juráš.

Podle posledních zpráv bude ve čtvrtek 20. 12. 2007 urna s ostatky Aloise Burdy uložena na místě, které si zesnulý vzhledem ke svému významu a zásluhám o všechny národy, k nimž se hlásil, plně zaslouží, tedy v prostorách Slavína na bájném pražském Vyšehradě.

red

JEDNA OTÁZKA PRO

IVO FENCLA

Nedávno jsi vydal knihu povídek s názvem Zabiju Putina v Karlových Varech. Všiml sis od té doby zvýšeného zájmu ruských bezpečnostních orgánů o tvou osobu?

Nakladatelství, v němž jsem knihu vydal, má ve Varech významnou prodejnu, která je chloubou jeho majitele Oty Rubnera. Vzal mne tam letos v listopadu svým rudým ferrari, abych si pár kousků prodal. Uměl bych to? Sotva, ale to nevím, hned první hezká zákaznice totiž poprosila o věnování. „Jak se jmenujete?“ „Putinová.“

Ou! Zvedl jsem oči a zírám do zornic ochranky. Dva mafiáni s vizážemi Dolpha Lundgrena a Grigorije Rasputina mne vyvlekli na ojíněnou kolonádu, kde jsem se jim ale bystře vytrhl a jako vítr pádil groteskovým stylem knihkupce Vrány z filmu Vrchní, prchni alias Bustera Keatona – a pryč a pryč. Dostali mě v cuku letu – u Vřídla, prohledali a našli po kapsách hotový arzenál. Navíc i DVD s filmem Taxikář. A tak mě vezli lázněmi se zavázanýma očima, a když mi strhli pásku, spatřil jsem Vladimíra osobně (byl zde inkognito), jak mi zadumaně podává plakát Zbyňka Drdy a propisku. Vzápětí však ucukl: „Bastardi, to není on!!!“

A tak mě zase vyhodili z Pupu, na ústa a na dlažbu, a žádný z oligarchů se o mne od té doby nezajímá – a po právu. Zpívat neumím,

Mrazíka neimituji a literaturu mají oni až totalitně u prdele.

miš

Poslední dochovaná fotografie Ivo Fencla (vpravo) před jeho zmizením. Muže vedle něj neznáme, jedná se s největší pravděpodobností o pracovníka ruského konzulátu v Karlových Varech.

AD TVAR č. 16/2007

Ohlas čtenářů na recenzi s názvem Li Po – mezi fikcí a skutečností od pí sinoložky Olgy Lomové

Při vši úctě k paní sinoložce dovoluji si ozvat se za nás všechny čtenáře, kteří mají zájem o čínskou kulturu, historii a poezii. Kdyby se byla paní sinoložka zúčastnila křtu knihy p. Ferdinanda Stočese *Nebeštan na zemi vyhnaný* dne 8. října v baru Krásný ztráty, byla by si mohla vyslechnout řeč vzácného hosta – paní velvyslankyně Čínské republiky. Zajímavě vylíčila kulturní poměry v Číně v současné době i v době, kdy byla ještě malá a chodila do školy, kde se děti učily a učí dodnes zpaměti Li Poovy verše, i jakou úctu mu Číňané projevují. Pak by možná ve své recenzi nenavazovala na dílo a myšlenky britského sinologa a překladatele Arthura Waleyho, který Li Poa zařadil mezi opilce, zhýralce a bezvýznamné básníky. Je nepochopitelné, když sama tvrdí, že se dnes moderní sinologie posunula dál od Waleyho časů, proč sama v recenzi pokračuje ve stejném jeho duchu v názorech na Li Poa (viz druhý odstavec recenze). Pokud se dnes posunula sinologie kupředu tím, že byly objeveny nové skutečnosti o Li Poově poezii, či je to zásluha? Rozlišení jeho autentických básní z čínské antologie a podvrhů, včetně vysvětlení jejich vzniku, nalezneme v knize *Písňe staré Číny* vydané v roce 2004 i v předchozí knize *Li Po – život v básních* z roku 2003 od p. Ferdinanda Stočese.

Je smutné, že si paní sinoložka na konci své recenze dovolila nabídnout nám čtenářům beletristický román o Li Poovi jako plnohodnotnou alternativu. Staví vedle

S ÚCTOU

VÝCHOVA K ČTENÁŘSTVÍ. Pamatuji si, že jsem se naučila číst jaksi samovolně – stála (nebo mamince na klíně seděla) jsem v tramvaji, a zatímco se tramvaj na zastávkách vyprazdňovala a naplňovala, četla jsem: *Obuv. Maso–uzeniny. Ovoce–zeleň. To bylo jasné. Četla jsem: Cestující jsou povinni se za jízdy držet. Nemluvte za jízdy s řidičem.* To bylo na kratší debatu. Četla jsem: *Se Sovětským svazem na věčné časy. Leninskou cestou ke šťastným zítřkům. Závěry iks i vě sjezdu splníme.* To bylo na delší debatu – maminka mi štitivě vysvětlila pojmy a pak tiše dodala, že se píšou všelijaké věci a ne všem je třeba věřit. Otrávil mě to, celé dvě stanice jsem nepřečetla ani ř. Moje dcera se v poslední době také pouští do nápisů, zatím ji to stojí dost námahy. Čte: *Reifeisenbank. Autoprotekta. Maron. Vodafone. Panneria. Schlecker. Nike.* Čte: *R&C. Z&J. Čte (lidem přes rameno): Vánoční lecke bleskové komunikace. Vyberte si v nejprodávanejší kategorii! Výkon závisí na detailech! Zdrčená Charvátová. Tyhle dva potrestali!* Přečetlas to krásně, holčičko. Co si s tím ale počneme? **bs**

NENÍ NAD OBRATNOU PRÁCI S CITÁTY. V literárním měsíčníku *Host* č. 9/2007 publikovala Milena M. Marešová článek zabývající se dnes již rozsáhlou a rozmanitou tvorbou Stanislava Komárka. V závěru nedlouhé kapitoly věnované Komárkově poezii M. M. Marešová píše: „*Ve verších jako by autorův ostrovtip ztrácel svou razanci a převažovala poněkud úzkostná soustředěnost tam, kde by byla vhodnější ležérní elegance. Pravda je, že zábavný tón by se k této poezii jaksi nehodil. Ostatně Komárek sám upozorňuje: »Z toho, co jsem kdy psal, budila poezie vždycky nejmenší pozornost.«*“ Citací z Komárka však stojí za to ukázat v nepatrně širším kontextu. V autorském úvodu ke svému kompletnímu básnickému dílu (*Mé polopouště*, 2006) Komárek sděluje toto: „*Z toho, co jsem kdy psal, budila poezie vždycky nejmenší pozornost. Subjektivně si samozřejmě myslím, že je ze všeho toho nejzdařilejší, ale tento názor*

sebe román, který autorka mohla napsat možná za rok, a knihu, která vznikala dvacet let. Je si nutno všimnout obsáhlé bibliografie o počtu více než dvou set titulů shromážděných z celého světa, které jsou uvedeny v knize *Li Po – život v básních* a časově i v knize *Nebeštan na zemi vyhnaný*.

Knihy p. Ferdinanda Stočese mne zaujaly svou obsažností, neboť zahrnuje tři témata: poezii Li Poa, jeho život a čínské dějiny v době, kdy žil. Ve Francii vyšla kniha s titulem *Le ciel pour ouverture, la terre pour oreiller* v roce 2003 a byla vysoko hodnocena právě pro tuto skutečnost. Podobné spojení témat se dosud nevykytovalo v žádné knize. Čtení takovéto knihy je ovšem náročnější, není možné ji „zhltnout“ jako doporučený román Alexandry Antošové. Paní sinoložka nás čtenáře hluboko podcenila! Kniha p. Ferdinanda Stočese dá čtenáři mnohem více než zmíněná beletrie, o tom není pochyb. Hodnota a zajímavost knihy nemůže být „odbornými“ výtkami a nepravdivou argumentací v recenzi pí sinoložky ohrožena a degradována v očích čtenářů. Doufám, že o toto autorce v recenzi snad nešlo!

Ing. arch. Julie Vlčková

Poznámka redakce: Protože na recenzi O. Lomové reagoval i autor recenzované knihy F. Stočes, k celému případu se vrátíme v některém z příštích čísel *Tvaru*. Zde jen vyjádříme mírný údiv nad tím, že ač se v dopise (resp. „ohlase čtenářů“) hovoří jménem *nás všech čtenářů*, je pod ním podepsána pouze jediná osoba.

Upozorňujeme na polemiku (uveřejněnou na straně 12 a 13 tohoto čísla *Tvaru*), která se jak staré čínské literatury, tak činnosti F. Stočese také týká.

sdílí jen několik málo lidí. Ovšemže se tím nic zásadního nezmění na Marešově článku, jen pointě kapitolky o poezii najednou už chybí to zadostiučinění. **uoaa**

ACTUM EST. Letošní ročník knižního veletrhu a literárního festivalu Libri máme za sebou. Zaplaťpámbů, chtělo by se dodat. Člověk, jenž měl propagaci celé akce na starosti, vzal totiž svůj úkol nesmírně svědomitě a rozhodl se informovat o každé sebemenší novince na výstavišti Flora a v jeho blízkém okolí. Až jsem v posledních dnech začal svou e-mailovou schránku otvírat se strachem, co se zase v Olomouci událo: Přesunula se Renata Kalenská z pavilonu A do pavilonu B a je Michal Horáček stále ještě v cěčku? Chápu, že podobná akce se dnes bez pořádného piárka neobejde, ale skutečně musel informační servis pro ty, kdo se na olomoucký veletrh nedostali, připomínat on-line fotbalový přenos na internetu, aktualizovaný také minimálně jednou za minutu? **miš**

BONUM EST. Leč nebudme tak jízliví a pochvalme organizátory Libri za originální a sympatický nápad nesoucí název *Kufr plný knih*. Oč šlo? Naplnit kufr osobního automobilu zn. Škoda Roomster knihami, které přinesli návštěvníci veletrhu, a ty pak věnovat domovům důchodců a dětským domovům. A že knižních darů bylo tolik, že jeden kufr zdaleka nestačil, je potěšující zprávou – věřím, že nejen pro ty, kterým se shromážděné čtivo dostane. Ale jak o tom všem víme? No přece z tiskové zprávy od Petra Albrechta, svědomitého tiskového mluvčího letošního veletrhu Libri... **beč**

YOU TUBE A ČEŠTÍ BÁSNÍCI. Na internetu lze spatřit videoukázky *Školy poezie*, cyklu přednášek organizovaných v letech 1990–1991 M. Pluháčkem/Reinerem. Kdo má zájem obrazově si připomenout tu dávno dobu a v ní I. Diviše, Z. Hejdu, J. Hirsála, I. M. Jirouse, P. Krále, J. Kuběnu a d., nechť se připojí na www.youtube.com, heslo *Škola poezie*. **lhx**

knihy dozajista nezmizí

ROZHOVOR S VLADIMÍREM PISTORIEM

– **on však mohl v 80. letech publikovat. Jak vy se díváte na takovéto srovnání?**

Nemyslím si, že by 60. a 80. léta šla nějak srovnat. Vladimíru Körnerovi se možná do šedivé doby promítá pro něho šťastné a plodné období, takže se mu i ona zdá být barevnější, než ve skutečnosti byla. Mám dojem, že 80. léta na rozdíl od těch šedesátých přinesla jen málo výrazných nových autorů a stejně i málo zajímavých knih (ostatně co z té doby se dnes čte?). Cítil jsem toto období jako dobu úpadku. Literatury oficiální, ale i té samizdatové. Samozřejmě že se i tehdy objevili výrazní autoři, stejně jako se objevují také dnes. Ale zdálo se mi, aspoň tehdy, že 80. léta nemají co nabídnout. Že jaksi chybí téma, ono základní pnutí bylo nějak příliš černobílé. To ostatně bylo viditelné i v 90. letech, ve kterých také mnozí spisovatelé tápali a nevěděli, o čem psát: o normalizaci? o svazcích StB? Dobrá kniha by ale podle mne měla říci něco nového i svému autorovi... Až teprve konec 90. let jako by přinesl určitou změnu. A zároveň se objevilo několik výraznějších autorů, kteří odešli od realisticky psychologizujícího psaní. Příkladem za všechny může být třeba Miloš Urban.

Jak jste se dostal na začátku 90. let do *Mladé fronty*?

V prosinci 1989 jsem se stal redaktorem kulturní rubriky *Lidových novin*, kterou tehdy vedl Jiří Rulf. Zhruba v únoru 1990 za mnou přišel Karel Šiktanc s Vladimírem Novákem, novým šéfredaktorem *Československé* spisovatele, a ti mi řekli, že je vyhlášen konkurz na šéfredaktora nakladatelství *Mladá fronta* a abych se do něho přihlásil. (Karel Šiktanc byl přednormalizačním šéfredaktorem tohoto nakladatelství a Vladimír Novák tehdy jeho zástupcem a já jsem si nakladatelství *Mladá fronta* z doby jejich působení velmi vážil.) Do roku 1990 jsem ovšem o ničem podobném ani nepřemýšlel, nikdy by mě nenapadlo, že bych mohl takovou práci dělat. Nakonec jsem se ale do konkurzu přihlásil a vyhrál ho. Události před osmnácti lety jsou pro mne v dnešní době vlastně už jen vzpomínkami na vzpomínky. Byla to hektická doba, a co všechno se v *Mladé frontě* dělo po mém příchodu, mi dnes připadá nějak hodně v čase vzdálené. Mám na tu dobu už trochu rozmazané vzpomínky, o kterých sám nevím, zda jsou přesné, neboť paměť bývá hrozně ošidná. Přišel jsem do *Mladé fronty* v době, kdy to byl velký podnik s autoprovozem, s vydavatelstvím časopisů a novin. Někdy koncem roku 1990 se odtrhl deník a spolu s ním i časopis *Mladý svět*. Tím jsme se dostali do takové intimnější situace, v níž v podniku vystoupilo do popředí nakladatelství, které bylo předtím bráno v celém kolosu *Mladé fronty* jako trochu okrajová část jak provozně, tak ekonomicky. Při mém příchodu bylo nakladatelství tvořeno pouze redakcí, protože všechny výrobní a prodejní složky spadaly jinač. Snažil jsem se z *Mladé fronty* vybudovat plnohodnotné, samostatně fungující nakladatelství, což se mi, myslím, podařilo. Ze všeho nejdřív ale bylo třeba zredukovat nesmyslně rozbujelou redakci, jejíž část donedávna vydávala pouze spoustu nepotřebných a hloupých brožurek pro SSM. Naštěstí ale byla v redakci i řada neobyčejně kvalitních redaktorů a ve firmě dobrých a zkušených technických pracovníků, s nimiž jsme začali postupně na nové podobě nakladatelství pracovat.

Využil jste kontakty ze samizdatu a oslovil autory, kteří by mohli v *Mladé frontě* publikovat?

Problém byl v tom, že jsem znal řadu dříve zakázaných autorů a překladatelů a uměl jsem knížky přepisovat na stroji i vázat, ale neuměl jsem je profesionálně vydávat. Skoro nic jsem o tom nevěděl. Myslel jsem si, že znám stovky knih z ineditní a exilové oblasti, které nesměly být vydané, a tím že rozjedeme produkci *Mladé fronty*. Protože jsem však nastoupil do nakladatelství až v dubnu 1990, byly karty už rozdané mezi ostatními nakladatelstvími – každý hned po revoluci skočil po co nejvíce autorech ze samizdatu a exilu. Tento velký hon na dříve zakázané autory proběhl ještě před mým nástupem, ale i tak měla *Mladá fronta* nějaké autory nasmlouvané. Myslím si ale, že jsem si pro svou novou práci přece jen přinesl dvě velké výhody: začátek 90. let byl dobou, kdy se s příchodem počítačů radikálně a zásadně změnila nakladatelská a polygrafická technologie. A to bylo něco, co jsem jako nedávný programátor – na rozdíl od většiny lidí v té době – dobře znal. A ve své dřívější programátorské praxi (pracoval jsem ve Výzkumném ústavu matematických strojů v oddělení osmdesáti zajímavých a chytrých lidí na rozvoji velkých operačních systémů) jsem se také setkal s radostí, jakou přináší spolupráce s nadanými lidmi, z nichž každý do společného díla přináší něco, co umí lépe než ostatní, spolupráce, při níž se jednotlivé vklady nesčítají, ale spíše násobí. A tato zkušenost je, myslím, pro člověka, který má řídit práci kolektivu kreativních lidí, docela výhodná.

Existují texty ze samizdatu, které ještě nevyšly a stálo by za to je vydat?

Myslíte dosud něco neznámého? Určitě existují samizdatové knihy, které ještě nebyly vydány, i když těch podstatných moc nebude. Ale spíš mi vadí, že některé z důležitých knih byly vydány (a mnohdy ne moc kvalitně) jen jednou – na začátku 90. let – a od té doby už ne. V současnosti nejsou k dostání a nikdo o nich pomalu ani neví. To je podle mého názoru dost velký problém, nad kterým bychom se měli zamyslet.

Jak jste se díval na zánik *Odeonu* nebo *Českého spisovatele*?

Myslím si, že byl velký rozdíl mezi *Odeonem* a *Spisovatelem*. Zatímco *Český spisovatel* je z mého pohledu dnes celkem úspěšně nahrazen jinými nakladatelstvími, *Odeon* byl absolutní výjimka a je doteď znát, že podobné nakladatelství neexistuje. *Odeon* byl jedinečný díky své zkušené široké redakci a tradici promyšlených edičních řad.

Kdo je dnes příkladem nakladatelství s funkční redakcí?

Mezi nakladatelstvími, která znám, a v žánrovém segmentu, jenž je mi blízký (neboť nemohu mluvit třeba o učebnicových či odborných nakladatelstvích), mne nejdříve napadá *Argo*, snad i *NLN*, malou redakci má i *Paseka* a *Host*. Taková *Euromedia* mají také redakci, ale ta působí spíš jako fabrika, funguje zkrátka na jiných principech (nepočítám do toho ovšem jejich *Odeon*). Nakladatelství s velkou redakcí musí být samozřejmě patřičně finančně zajištěno, nemůže to být nakladatelství malé. Taková nakladatelství jako *Torst*, *Atlantis* či *Garamond* stojí a padají s jedním či dvěma vynikajícími redaktory. A to je příliš málo, a taková miniredakce přes všechny úctyhodné a mimořádné výkony prostě nedokáže naplňovat být jedinou z oněch velkých odeonských edic.

Když jste skončil jako šéfredaktor v *Mladé frontě*, dost se o tom v literár-

ních kuloárech diskutovalo. Jaký ten odchod byl?

Velmi traumatický. Myslím, že se nám tam podařilo vybudovat opravdu dobrou, fungující redakci, jaká by se i dnes obtížně hledala. Její páteří byla vynikající redakce překladová, kterou pečlivě budoval Milan Macháček. Velice slušné byly i obě zbylé redakce – redakce české beletrie a non-fiction. To, že nás sestrělili v době, kdy jsme byli čím dál tím lepší, považuji dosud za dost bolestivé.

Jak hodnotíte to, co se stalo z *Mladé fronty* dnes?

Moc jsem to nesledoval. Když naše redakce z *Mladé fronty* odešla, víc než rok se tam vydávaly knihy, které jsme připravili ještě my. Setrvačnost ve vydávání je značná. A pak *Mladá fronta* rychle změnila majitele. Dodnes si myslím, že celá její privatizace byl klasický tunel. Navzdory písemnému zákazu ministra financí byla vydražena a nedlouho poté byla jen její část (hlavní budova) prodána za dvojnásobek. Po odchodu lidí, se kterými jsem spolupracoval, mne její další knižní produkce už víceméně přestala zajímat. *Mladá fronta* si ponechala některé dobré edice, jako je například *Kolumbus* nebo *Květy poezie*. Vedle nich však dnes vydávají knihy, které jsou mi ve své většině bytostně cizí. A navíc se mi nelíbí ani jejich typografická úprava.

Přešel jste z *Mladé fronty* do nakladatelství *Paseka*. Jaké byly poměry v tomto nakladatelství? Byly horší nebo lepší?

Šlo o daleko menší nakladatelství, takže i samotná redakce byla menší (jakkoliv nás Láďa Horáček vzal do *Paseky* neméně než jedenáct!). V *Mladé frontě* jsem podléhal správním radě, která kontrolovala činnost podle makroekonomických ukazatelů, jež bylo třeba naplňovat. Ale jinak byl ediční plán v pravomoci redakce. V *Pasece* to bylo jiné, protože *Paseka* je Ladislav Horáček, člověk se spoustou krásných vlastností, ale člověk úplně jiný než já. Takže jsme spolu tu a tam naráželi – tu více a tu méně. Střetávaly se moje a jeho představa.

Mohl byste být konkrétnější?

Šlo mj. o způsob práce – Láďa Horáček je člověk impulzivní a velmi velkorysý, který rád dělá knihy s kamarády, s nimiž přišel na spoustu dobrých nápadů v hospodě. Já

se naopak snažím osobní sympatie či antipatie do redakční práce promítat co nejméně. Nechci ovšem své pojetí vyvyšovat nad pojetí Láďovo, obě východiska jsou, myslím, legitimní. Ale naše nakladatelské povahy jsou prostě jiné. Já jsem v práci většinou technokrat, kdežto Láďa romantik (a oba jsme ke všemu často idealisté). Ale i tak si myslím, že z té naší šestileté společné práce i z těch vzájemných srážek vzniklo hodně dobrých knih a projektů, že se díky nim posunula i podoba *Paseky*, a já věřím, že ne k horšímu. Můj odchod z ní byl zcela korektní – po šesti letech jsme dospěli k závěru, že důvodů, proč jít dál spolu, je méně, než proč se rozdělit. Což nám nebránilo v tom, abychom se rozešli slušně a přátelsky. Takže jsem v květnu 2006 z *Paseky* odešel a založil si se ženou vlastní, malé nakladatelství.

Podle čeho si vybíráte autory nyní? A co je pro vás největší problém?

Vydávání knih mne vždycky bavilo a baví dodnes. Nakladatelství pro mne ovšem není jen nějakým koníčkem, je také seriózní prací a obživou. Propojení ekonomicky soběstačného podnikání a náročného edičního programu jsem vždy považoval za velice důležitou výzvu i za nezbytnou podmínku, bez níž se knížky poctivě dělat nedají. Takže chci vydávat dobré knížky a musím z něčeho žít, což znamená, že musím hledat témata a autory zajímavé jak pro mne, tak i pro čtenáře, případně na vydání některých knížek shánět peníze. V mém současném malém nakladatelství mi chybí kontakt s velkou redakcí, s kolektivem chytrých, vzdělaných lidí, kteří se vzájemně ovlivňují a inspirují. Snažím se alespoň trochu tento handicap vyrovnat spoluprací s překladateli. Oslovil jsem i mladší překladatele, kteří mají ve srovnání s mou generací již pochopitelně jinou představu o tom, co by se mělo překládat a vydávat. Což je dobře a já si myslím, že bych zde třeba mohl najít cestu, kterou se dát...

Co nového vás v současné české próze zajímá?

Četl jsem nedávno v rukopise román od Martina Šindelky a myslím si, že je velice dobrý a že Ortenova cena mu byla udělena právem. To samé soudím o Jonášovi Tokarském; zmínil jsem už Miloše Urbana, přidal bych také Petru Hůlovou s její prvotinou

fotomontáž Miroslav Huptych

a moc se mi líbila knížka *U útulku* 5 Edgara Dutky. A také ovšem *Želary* Květy Legátové. Já vím, že příklady, které jsem uvedl, jsou trochu strakaté, že patří do různých kategorií. Ale abych se přiznal, novou českou prózu přece jen nesleduji do té míry pilně, abych ji dokázal nějak systematicky reflektovat.

Zmínil jste Cenu Jiřího Ortena – tu jste do *Mladé fronty* přinesl ze samizdatu vy. Jaká byla geneze vzniku této ceny?

Důvodem vzniku Ortenovy ceny, kterou jsme vymysleli spolu s doktorem Pokorným v půli 80. let, bylo hlavně to, aby Zuzana Brabcová dostala za svou knihu *Daleko od stromu* nějaké ocenění. V samizdatu jsme pak cenu udělili ještě, tuším, dvakrát. Když jsem se dostal po listopadu 1989 do *Mladé fronty*, využil jsem toho a cenu na pár let organizačně i finančně zajistil ze zdrojů tohoto nakladatelství. A když se pak pražským primátorem stal můj spolužák Jan Koukal, dohodli jsme s magistrátem, že cenu bude zaštiťovat a sponzorovat Hlavní město Praha a organizačně zajišťovat *Mladá fronta*. Jsem opravdu moc rád, že Ortenovka přežila onu mladofrontovní krizi v roce 2000, že ji nakladatelství po mém odchodu neopustilo, že dodnes funguje docela dobře a že se její prestiž dokonce stále posiluje. Když se podíváte na ty, kdo ji dostali, jde o docela hezkou sbírku autorů.

Pomáhají literární ceny nějak nakladatelům?

Ceny jsou spíš pro autory. Ale vždycky je to jakási ruleta a člověk by měl být povznesen nad otázku, proč tuhle cenu dostal zrovna ten, a ne onen. Hlavně, že se o knížkách mluví. Každé udělení ceny vám přinese, když nic jiného, alespoň nějaký jiný úhel pohledu na literaturu. Ale aby samotná cena pomohla výrazně v prodeji – to v naší zemi moc často nefunguje.

A recenze mohou zlepšit prodej?

Celkem snadno se dělá propagace knížek, které se dobře prodávají. Každá recenze může pak prodej opravdu zvednout ještě víc. Ovšem hrozně těžko mohou kritiky pomoci v prodeji knihám neznámých autorů. Je samozřejmě fajn, že se knihy recenzují, dokonce si ani netroufám tvrdit, že recenzování na prodej žádný vliv nemá, ale ten účinek je hodně malý. Recenze v denících jsou pro prodej důležitější než ty, které jsou

publikovány v literárních časopisech. Problém je bohužel v tom, že recenzní prostor v denících bývá velmi úzký. Četl jsem teď několik pochvalných recenzí na různé knihy. Ale že bych si z nich utvořil alespoň nějakou představu, jaká ta kniha vlastně je, tak to ani náhodou. Dozvíte se z nich zkrátka hrozně málo. Abych ale redaktorům deníků nekřivdil: ono je hrozně těžké napsat o knížce něco podstatného, máte-li k dispozici maximálně 30 nebo 40 řádek, a deníky prostě s větším formátem nepočítají. Literární časopisy mají pro recenze většinou více prostoru, ale oslovují zase jen nevelkou komunitu lidí, která se o literaturu sice zajímá hlouběji, která však pro nakladatelskou ekonomiku nebývá dostatečná. Tato komunita je příliš úzká a my bychom potřebovali oslovit také ostatní.

A z hlediska vlastní nakladatelské práce pomáhají recenze alespoň nějakým způsobem?

Nakladatelům asi ne (pokud nezvednou prodej knížky), možná autorům nebo překladatelům. Ale myslím si, že by přece měly být určeny především čtenářům.

Lze vystihnout nějaký průnik mezi prodejním textem a kvalitním textem?

Jsou to často velmi malé části jednoho i druhého sektoru. Napadá mě Květa Legátová, která je typickým příkladem takového průniku. Z přeložených autorů třeba Salman Rushdie nebo Vladimír Nabokov. Musím však bohužel konstatovat, že texty, které se mi opravdu líbí, bývají většinou prodejné méně.

Jste předsedou Svazu knihkupců a nakladatelů. Co je hlavním smyslem existence Svazu?

Taková stavovská organizace by měla existovat, protože spoustu věcí za nás nikdo jiný neudělá. Pro mě smysl Svazu spočívá nejen ve vytváření výhod pro členy, případně pro jejich skupiny, či dokonce pro všechny podnikatele, kteří tak či onak obchodují s knížkami, ale i v celkové kultivaci knižního trhu. Existují projekty, které musíme dělat společně (protože samotné by to ani nešlo), například provozování internetové databáze vydaných knih (www.ceskeknihy.cz), kterou chceme v blízké budoucnosti rozšířit o databázi připravovaných knih, nebo sestavování žebříčku nejprodávanějších knih. Další činností, při níž

by se měli nakladatelé a knihkupci spojit, je třeba působení ve sféře legislativy – autorského zákona, zákona o neperiodických publikacích, který není zrovna zvlášť dobrý atd. A Svaz pořádá také pražský knižní veletrh *Svět knihy*.

V čem je prostředí českého knižního trhu nekultivované?

Nemyslel jsem to pouze v rovině mravní. „Kultivací“ jsem chtěl označit snahu o zlepšení kultury prostředí, její pěstování a rozvoj. Jde například o již zmíněné vytváření informačního systému, který bude přístupný všem, kdo projeví zájem, tedy o lepší orientaci čtenářů. Nebo o usnadnění práce knihkupcům či třeba o zlepšení situace v distribuci. Ta rozhodně není dobrá, protože zde existuje příliš mnoho distribučních společností, které si navzájem konkurují. Přitom konkurence paradoxně jejich služby nezlevňuje. Distributoři se snaží být vstřícní především vůči zákazníkům – tedy knihkupcům, ale už mnohem méně vůči dodavatelům – tedy nakladatelům. Tím, že si konkurují, vlastně distribuční služby zdražují: jestliže kupříkladu vzorky stejného titulu jezdí do stejného knihkupectví několika auty s několika šoféry, distribuce moc efektivní není. Ovšem řešení – že by se třeba vytvořil jakýsi jeden knižní velkoobchod jako například v Nizozemí – je v tuto chvíli naprosto nereálné.

A prognózy českého knižního trhu do budoucna?

Asi nás čeká dost těžký rok. Všechno bude dražší, podrazí i knihy. Když to dobře dopadne, budou lidé napřesrok za knihy utrácet stejně jako letos. Knihy však budou dražší, a proto si jich koupí méně a nakladatelům i knihkupcům se tržby po odvodu vyššího DPH sníží. Je však také možný horší scénář, že totiž lidé začnou na knihách šetřit. Knihy přece jen nejsou tak nezbytné jako třeba potraviny. Takže nejbližší vyhlídky nevidím nijak růžově.

Ale třeba se pletu, jako jsem se mýlil už několikrát (třeba na začátku privatizace, kdy jsem čekal, že mnoho knihkupectví zanikne). Knihy v blízké budoucnosti dozajista nezmizí jako kdysi vinylové desky a doufejme, že čtenářské návyky jsou v lidech zakořeněné hodně hluboko.

**Připravili
Michal Jareš a Lubor Kasal**

Vánoce jsou přede dveřmi. A to velmi osobně. Končí se občanský rok, určité období se uzavírá, dospívá ke svému konci a k zániku v čase. Ale Vánoce jsou nikoliv svátky konce a zániku, ale oslavou narození dítěte, které přináší stále znova světu, nebo alespoň jeho části, naději, dítěte, jehož světlo září z chléva v Betlémě až do našich dnů.

Pokud jde o pohled z hlediska občanského roku, česká literatura by mohla právem mluvit o svém zanikání. Část veřejnosti, která věnuje svůj zájem a svůj čas umění, je v České republice s každým z odplynulých roků dvacátého prvního století méně a méně početná. Na čemž nic nemění skutečnost, že v těžké České republice a v téměř století lidí, kteří se zabývají ním se tím, co uměním nazývají, žijí a užívají, s každým odplynulým rokem přibývá.

Nikdy od začátku vývoje demokratické společnosti, tedy od roku 1989, nebylo na území Čech, Moravy a Slezska uspořádáno tolik tvůrčích dílen, tvůrčích seminářů, tvůrčích školení jako v roce 2007. Nikdy zde neproběhlo tolik festivalů, které samy sebe považují za festivaly umění, jako právě v letošním roce. Nikdy zde nepůsobilo tolik vyučujících literatury, výtvarného umění či hudby na státních a soukromých školách a v nejrůznějších kurzech. Ač jsou výdaje na kulturu – a tedy i na oblast živého současného umění – ve státním rozpočtu rok co rok snižovány, lidí výdělečně činných v oblasti kultury je přesto každým rokem více.

Význam pojmu kultura, jak je současnou společností vnímán, chápán a používán, se proměnil. Velká část veřejnosti jistě pojem kultura vůbec nebere na vědomí. Té části veřejnosti, která jej na vědomí bere, splývá především se zábavou, dále se společenskými setkáními a v čím dál tím větší míře s tvořivostí, která je s uměním zaměňována.

Málo vtipné? Málo předvánoční?

Ale ano, jistě. Máš pravdu, milý čtenáři, kterému děkuji za to, že ses v mém sloupku dostal právě až k tomuto poděkování. A po mých díticích ta horší zpráva.

S vtipností už to tentokrát lepší nebude, stejně jako to nebude lepší s mou představou o časech, v nichž je umění už po několikáté, pokud jde o uplynulých sto let, odsouváno na okraj společnosti, pojmy kultura a kulturnost se od něj odpoutávají a hovoří svou vlastní řečí.

A lepší už to nebude ani s mou představou o tom, že současné české umění samotné není tím, že je současnou českou společností nectěno, nechápáno a nepodporováno, nijak ohroženo. Částečně ohrožení jsou jeho tvůrci, tak tomu ale bylo vždy a všude.

Umění samo ale má naději. A tato naděje, tak jako každá naděje, vyzařuje světlo. Ne takové, jaké kdysi vzešlo z chléva v Betlémě a které ozařuje i naši dobu a má moc dávat smysl i našim životům. Ne, tak jasné a čisté jistě není, přesto tu ale je.

Umění má naději. Její záře je patrná na okrajích, stranou hluku současného světa.

Umění má naději. A jeho světlo se může z okrajů přelit do středu, jak se to stalo na výstavě obrazů Jana Zrzavého v pražské Valdešské jízdárně. Na výstavě pořádané velkou institucí Národní galerie, která po léta dílo Jana Zrzavého odsunuje na okraj svého zájmu, ač jí malíř odkázal veškeré bohatství svého ateliéru.

Světlo obrazů Jana Zrzavého stále vidím před sebou. Na rozdíl od světla, které – zprostředkováno uměním – prozařuje z okrajů současné společnosti, je velmi jasné, zřetelné, již očištěné od zmatků doby. A lze o něm říci, že jeho naděje je přímým pokračováním záře, která obklopovala dítě v jeslích, záře, o které se píše v evangeliu svatého Lukáše, patrona malířů:

„V tom kraji bydleli pastýři pod širým nebem a střídali se v noční hlídce nad svým stádem. Najednou u nich stál anděl Páně, sláva Páně se kolem nich rozzářila a jich se zmocnila veliká bázeň. Anděl jim řekl: »Nebojte se! Zvěstuji vám velikou radost, radost pro všechny lid.«“

Petr Motýl

kde kdysi stával mariánský sloup

Petr Hora

Mezi křesťanskými náboženskými tématy v českém umění patří takřka již od samých počátků mezi nejpůsobivější téma kultu mariánského:

Tvoje krása odjakživa vábila vše umění, kouzelná a čarotklivá – odlesk Boha plane v ní (Xaver Dvořák)

Nevíme, co chtěla nebesa

Jeho přítomnost a tisíciletá penetrace českou literaturou prochází stálým koloběhem sporadického výskytu, postupného mohutnění, kulminace a postupného opadávání. Nepřekvapuje proto, že svými kořeny vrostl mimořádně hluboko do národního organismu a že i jeho produktivita na poli slovesného umění je velmi bohatá. Přes tuto skutečnost a přes svoji historickou proměnlivost, spočívající v ideových tendencích, mariánské téma plnilo především trojí funkci: prosebnou, pochvalnou, oslavnou. Zásadní změnu, jež měla v procesu náboženského vývoje v zemích habsburské monarchie různou dynamiku, přinesl nástup osvícenství a s ní spojený nezadržitelný postup sekularizace.

Existující trojí funkci mariánského tématu doplnila čtvrtá, apologetická. Ve své esenciální formě se v českém prostředí fakticky ohlásila 3. listopadu 1918 po stržení mariánského sloupu na pražském Staroměstském náměstí. Jistá část početné dominantní římskokatolické populace tehdejšího Československa tuto událost vnímala jako osudovou předzvěst budoucího vztahu sotva vzniklé republiky vůči sobě a hořkost z něho si v sobě nesla po deseti letech; někdy se ho vůbec nedokázala úplně zbavit. „Nevíme, co chtěla nebesa a co chtěly temnoty. Padla rána. Její příčiny i následky jsou jen částečně známy,“ napsal později (Lidové listy, 3. 11. 1922) Jaroslav Durych, „větší díl jest zakryt mlhou, jako jest celá tato oktáva až dosud zakryta mlhou, která se snad jednou v plameni historie rozptýlí. Skutečnost jest, že se sloupem byl skácen obraz Královny nebe. Byla to Její poprava. Opakování Bedřicha Falckého a Alžběty Falcké, ale neskonale okázalejší.“

Sloupu gruntovní kámen

Historie staroměstského mariánského sloupu je skvělá a velkolepá. Jeho slavnému zbudování předcházela trojí ničivý atak švédských vojsk na Prahu mezi 26. červencem až 1. listopadem roku 1648, jemuž se Praha statečně ubránila. Památné vítězství bylo připisováno zvláštní přízni Boží a síle přímluv Panny Marie, k níž se Pražané ve svých modlitbách obraceli. Budoucím generacím je proto měl připomínat impozantní pomník pražského sochaře Jana Jiřího Bendla (1630–1680), syna a žáka Jiřího Bendla (†1657).

Zbožná přání byla skutečně vyslyšena a takového pomníku se Starému Městu pražskému záhy dostalo: od dlažby na náměstí k nejvyššímu bodu na soše Panny Marie dosahoval do výše 1583 cm, přičemž socha samotná měřila 210 cm (Šorm, Antonín – Krajča, Antonín: *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Příspěvky k studiu barokní kultury*. Antonín Daněk, Praha 1939).

Počátky této historie zachytil kronikář Jan František Beckovský (1658–1725) ve své *Poselkyni starých příběhů českých*: „Císař Ferdinand III. ozdobný sloup mramorový a na něm obraz Neposkvrněné Panny Marie vprostřed rynku Starého Města pražského dne 8. července postaviti dal, také i nadal, aby při něm každou sobotu v přítomnosti jednoho preláta, jinak hradu pražského kanovníka, podobně dvouch již jmenovaného kostela vikaristův letanie Lauretánská od královských zpěvákův zpívána byla, což také dosavad v každou sobotu se zachovává. Toho mramorového

Panny Marie sloupu gruntovní kámen nejvyšší hofmistr království českého hrabě Martinic položil. Samotný ten sloup 70 centnýřův váží.“ (Beckovský, Jan František: *Poselkyně starých příběhů českých II/3*. Dědictví svatého Prokopa, Praha 1880. Editor Antonín Rezek. Beckovský se však mylí, udává-li mramor za materiál, z něhož byl sloup vytesán. Jednalo se totiž o pískovec.)

Během svého trvání památník vítězství nad švédskými dobyvateli a zároveň i konce třicetileté války svým umístěním v centru Starého Města pražského nebyval vždy uchráněn nepřízně toku dějin ani mrzutosti mocných tohoto světa. Tak za pruského obležení Prahy v době války sedmileté roku 1757 poškodila pruská dělostřelba sochu jednoho z andělů u paty sloupu. K odstranění této škody došlo až po stu letech roku 1858. Za vlády císaře Josefa II. byly zapovězeny náboženské průvody po ulicích, a proto ustaly i veřejné pobožnosti pod mariánskou sochou. Trvalo pak opět léta, nežli se mohly vrátit.

První pokus o odstranění

Historicky první doloženou zmínkou návrhu k odstranění mariánského sloupu je návrh doktora Josefa Františka Friče (1804–1876) z jara roku 1848. Zmiňuje jej po letech ve svých *Pamětech* jeho syn, známý osmačtyřicátník a čelný studentský radikál, Josef Václav Frič (1829–1890): „*Otec můj navrhoval jakožto obecní starší v sezení na radnici, aby se pomník proti Týnu, oslavující vestfálský mír a obranu Prahy proti Švédům, pod Ferdinandem III. postavený, odstranil*“ a aby jej nahradil „*sloup aneb obelisk s jmény defensorů a direktorů, dnem 21. června 1621 tam blíž odpravených.*“ (Své vzpomínky Frič začal psát roku 1884. Poprvé vyšly v letech 1886–1887 ve čtyřech svazcích. Dnešní čtenář má k dispozici důkladnou edici Karla Cvejna [1911–1986], vydanou ve třech svazcích v letech 1957–1963. Z ní zde také citujeme.)

Soudobý politický vývoj se však obrátil jiným směrem a následující období porevoluční perzekuce přineslo jiné priority.

Neblahá věštba

Roku 1884 došlo k novému útoku na mariánský sloup, tentokrát z důvodů bezpečnostních. Vlasteneckým kněžím Ferdinandu Lehnerovi a Františku Eckertovi se podařilo ve prospěch značně zvětralého sloupu, v jehož prospěch neexistovala žádná udržovací jistina, shromáždit zakrátko dostatek prostředků k jeho restauraci a k ještě větší slávě Královny nebes. Krátce poté napsal pozdější zakládající člen hnutí Katolické moderny Xaver Dvořák (1858–1939) svou příležitostnou oslavnou báseň *Na sochu Panny Marie na Staroměstském náměstí*. Nad lidstvem i nad každým sebenepatrnějším lidským tvorem, nad každou sebestenší radostí i bídou lidskou vyznává se:

vždy s úsměvem Ty stojíš, strážíš naše svatá, vždy stejně k nebesům Tvá kyne ruka spjatá, vždy stejně soucit milostný hrá na Tvé tváři a dolů padá, těchou v srdce teskná září.

Mračná atmosféra roku 1884 se svou obmyslnou argumentací v neprospěch dalšího setrvávání mariánského sloupu na jeho původním místě na Staroměstském náměstí nepochybně stála za obavami o jeho další existenci a následně i vznikem apokalyptické prózy *Andělé pyšní* (1886). Její autor, moravský venkovský kněz Adam Chlumecký, rovněž příslušný ke Katolické moderně, v ní podal vizi brutální fyzické likvidace právě staroměstského mariánského sloupu ve jménu pýchy a hmotářsky chápáného pojmu svobody. Sotva ho tehdy asi napadlo, že jeho fikce je neblahou věstbou, jejíž naplnění se dokonce on sám po dvaatřiceti letech dožije. (Adam Chlumecký, vl. jm. František Kužela [1854–1938], zprvu

Matouš Karel Zavadil, Andělé, 2001

kaplan a později farář na různých místech moravského venkova, mj. např. ve Velké Bystřici a ve Skrbeni. Zemřel v Olomouci.)

Mýtus Bílé hory

Ve 28. říjnu 1918 spatřovala naprostá většina českého obyvatelstva akt satisfakce za staletí habsburské poroby a jejího obecně přijímaného symbolu, sotva dvouhodinového vojenského střetu na Bílé hoře, který – nesporně pro svůj význam v soudobém evropském politickém kontextu, následnou tuhou perzekuci jinověrců doma a především pro dalších tři sta let habsburského panství – přerostl v představách a mínění české společnosti v jeden ze základních národních mýtů (Rak, Jiří: *Bývali Čechové. České historické mýty a stereotypy*. H&H, Jinočany 1994).

Především 19. století, v jehož ovzduší 28. říjen 1918 zvolna klíčil, ličilo Bílou horu jako děsivě krvavou řež, která navíc neskončila pouhou fyzickou porážkou stavovského vojska, nýbrž pokračovala jinými, ještě hrůznějšími prostředky dál. Tento mýtus byl národní společnosti důsledně vštěpován a ochotně se jej chápali všichni aktivisté Volné myšlenky a další protináboženská demagogové. „V 28. říjnu 1918, v obnovení našeho samostatného státu, viděl celý národ odčinění Bílé hory z r. 1620. A tak, když za několik dní po 28. říjnu 1918 šel lid 8. listopadu [sic!] na Bílou horu oslavovat odčinění Bílé hory, vracející se masy se shromáždily na Staroměstském náměstí a vedeny známým lidovým vůdcem Frantou Sauerem strhly přes protest sokolských stráží a přes křižování se babiček známý Mariánský sloup na Staroměstském náměstí, který byl postaven k oslavě vítězství protireformních vojsk na Bílé hoře.“ (Kopecký, Václav: *ČSR a KSČ. Pamětní výpisy k historii Československé republiky a k boji KSČ za socialistické Československo*. SNPL, Praha 1960, s. 149. Kopecký se mylí v dataci události. Nestala se v pátek 8., nýbrž už v neděli 3. listopadu ve večerních hodinách. Zkreslena je i úloha sokolů, kteří proti zničení sloupu nezasáhli

a svoji účast na místě zredukovali pouze na dohled nad životy a zdravím aktérů i jejich publika.)

Neděle 3. listopadu 1918, 18.25 hod.

Vyhlášení samostatné Československé republiky po čtyřech válečných letech těžkého materiálního, duchovního a především mravního strádání skutečně zvedlo doslova příboj vlastenecké euforie, na niž skepticky shlíželi jen jednotlivci. Protiválečné, protihabsburské a protiklerikální vření si začalo záhy vybírat svou daň, jež měla mnoho forem a jednou z nich bylo vandalství, jemuž padl za obět i mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze.

Organizátor stržení mariánského sloupu Franta Sauer (1882–1947) ve svých vzpomínkách na popřevratovou dobu pod titulem *Franta Habán ze Žižkova* (1923) uvádí, jak jemu i jeho kamarádům lezly na nervy neustálé proslovy politických řečníků bezprostředně po 28. říjnu:

„Dnes řeční k lidu kdekd. Za Rakouska byl zalezlý někde za pecí, bál se jen trochu nahlas promluvit, a dnes mluví, řve od rána do večera [...]. Kdyby ti lidé, jak tu jsou, porazili tenhle sloup hanby, nebylo by to sice pražádné hrdinství, ale aspoň jaksi čin, jistě větší než začmárávání německých firem.“

Ukázalo se však, že stejnou chuť k odvážnému činu nesdílejí všichni Habánovi přátelé. Ne dosti na tom: ani původ sloupu jim nebyl znám, takže se rozhořel spor o to, zdali byl postaven po bitvě u Hradce Králové či už o něco dříve, po bitvě u Lipan. Tak kdo ho tedy postavil? A tehdy padlo z úst Habánových zásadní rozhodnutí: „Na tom konečně mnoho nezáleží, všeobecný úsudek lidí je, že byl postaven od nějakých ničemů na potupu národa.“ A s tímto vědomím mravní převahy přistoupil Habán se spolčníky za součinnosti tehdejších úřadů chutě k realizaci svého plánu. Hodiny na Staroměstském orloji ukazovaly 25 minut po 18. hodině, když se pod nápořem provazů

sloup skácel na dlažbu. Ze zvířeného prachu, který se po chvíli usadil, však povstal precedens, politický problém a mariánské téma v české literatuře napříště bude znít i elegickými tóny.

Reakce tisku

Bezprostředních reakcí soudobého tisku nebylo málo, avšak mají charakter pouhých zpráv. Pokud události věnují obšírnější prostor, směřují spíše ke shovívavosti či bezradnému údivu a krčení ramen. Jednoznačně odmítavý postoj k události zaujala perem Alfonse Bresky (1873–1946) *Česká svoboda* a pozadu nezůstal Vilímkův *Zvon* s Josefem Holečkem (1853–1929).

Zcela ojediněle působí protest Zdenky Braunerové (1858–1934). Následujícího dne, jak uvádějí Šorm a Krajča, po stržení staroměstského mariánského sloupu se na jeho troskách objevil zelený věnec s vizitkou, na níž bylo připsáno: „*Plným jménem protestuje: Zdenka Braunerová.*“

Básníci a spisovatelé

Hlasy básníků bylo slyšet méně, přestože nemlčely (Xaver Dvořák, Jindřich Šimon Baar). Jiný postup zvolil František Večeřa-Střížovský. Sepsal dramatickou báseň o šesti obrazech *Mariánský sloup*, zhudebněnou olomouckým dómským varhaníkem Stanislavem Vrbíkem, častěji provozovanou, jejímž obsahem je odvěký boj sil dobra se zlem, který se vybíjí na mariánském sloupu. Zlo v tomto boji zdánlivě vítězí, avšak nakonec je přece jen potřeeno dobrem. (František Večeřa-Střížovský [1888–1952], katolický kněz, básník a dramatik, hlásící se k dědictví hnutí Katolické moderny, člen olomoucké Družiny literární a umělecké; Stanislav Vrbík [1907–1987], dómský varhaník při katedrále sv. Václava v Olomouci, hudební skladatel, pedagog; činný i literárně [pod

pseud. Jindřich Maria Slavík], člen Družiny literární a umělecké.)

Také ideový plán prvního náboženského dramatu samostatného Československa, Durychova veršovaného *Svatého Vojtěcha* (1921), pozorně reflektuje ideovou diferenciaci poválečné společnosti a usiluje o její návrat k tradičním hodnotám římskokatolického náboženství, přičemž hledá smysl českých dějin v alternativní svatovojtěšské myšlence. K události stržení staroměstského mariánského sloupu se Durych několikrát vrátil ve své beletristice (prózou *Cesta svatého Vojtěcha* [1940]) i publicistice jako kjedné z nejtragičtějších událostí soudobých národních dějin, jejíž negativní politický obsah poznamenal veškerý vývoj Československé republiky a přispěl i k jejímu pádu na konci 30. let. Tehdy naléhavým dopisem požádal úřadujícího prezidenta Edvarda Beneše, aby se zasadil o obnovení „*sloupu s obrazem Panny Marie na Staroměstském náměstí v Praze*“. Prezident republiky prostřednictvím své kanceláře 26. května 1938 petentovi vyjádřil své poděkování a dále mu sdělil, že „*pohnutky a důvody s pochopením přijal*“, a slíbil podnět uvážit.

Obnovení?

Dostupná literatura předmětu nešetří informacemi o rozmanitých iniciativách na obnovu mariánského sloupu na pražském Staroměstském náměstí. Objevovaly se prakticky hned od následujícího dne po jeho skácení. Ani jediná však nedospěla k cíli, přestože zejména v posledních letech bychom našli několik příkladů, kdy i beznadějně zničené či ztracené památky, památky mnohdy přesycené antagonistickou symbolikou vtisknutou jim někdejší i stávající politickou praxí, vstávají z ruin či vůbec z ničeho.

(mezititulky Tvar)

Třemi fotografiemi Martina Langeru se vracíme k večeru *Tvaru* v pražském klubu Rybana-ruby. Konal se 29. listopadu 2007 a tentokrát vystoupili Vít Kremlička (nahore), Jiří Sádlo (uprostřed) a Tomáš Míka (vlevo dole). Večerem provázel redaktor *Tvaru* Michal Jareš (vpravo dole), který vybral – jako ostatně pokaždé – i předělovací písně. Sádlo s Míkou přčetli něco ze své tvorby a Kremlička básnicky připomněl krušný osud Tibeťanů. Celý večer byl zakončen písní *Vnímám to rád*.

lhx

CELOROČNÍ ANKETA O VLEZLÉ PÍSNÍ ČILI CHVÁLA TÉ PÍSNÍ, ŽE MI ZNÍ

foto Tvar

Ty přece nenávidíš hudbu, říkali mi kolegové z redakce, tak bys mohl napsat poslední odpověď do naší celoroční hudební ankety.

Ano, tu anketu klidně sprovodím ze světa – jakmile totiž slyším hudbu, sahám po revolveru. Což ovšem neznamená, že mi písně neznějí. A kdoví, možná do mě vlezlo písní víc než do mnohých jiných. Bylo by to ostatně logické – nenávist určitě přitahuje intenzivněji než nějaká vlažná láska. Pokud bych ale měl uvést píseň jedinou, pak jednoznačně vede *My Heart Will Go On* (jde o píseň nazpívanou Celinou Dionovou pro film *Titanic* režiséra Jamese Camerona). Ta melodie mě pronásledovala celé dlouhé měsíce. Pořád a pořád dokola, každý den: *Every night in my dreams / I see you, I feel you*. A jak jedno skončilo, hned druhé začalo: *Near, far, wherever you are / I believe that the heart does go on*. Úplná obsese. Neštěstí. Kvintesence kýče a ke všemu v té barbarsky zahuhlané řeči. Toto zoufalství se dělo v čase, kdy jsem chodil do továrny v Jindřichově Prdci. Leč poté, co jsem se zas přestěhoval zpátky na sever, do Prahy – jako když utne. Po tolika měsících – a ticho. Samozřejmě dneska už tuším, proč byla zrovna tahle píseň tak úporná a co se mi tím asi chtělo říct. Podrobnostmi však čtenáře nebudu obtěžovat – souvislosti jsou soukromé a zajímavé zřejmě pouze pro mne. V posledním příspěvku celoroční ankety bych tím rád jenom poukázal na fakt, že podle mé dlouhodobé zkušenosti vlezlé písně (ať už jsou kýčovitě, anebo navýsost umělecké) rozhodně neznějí v člověku jen proto, že je ráno slyšel z rádia. Neznějí tak jaksi náhodou.

Lubor Kasal

EJHLE SLOVO

VYDECHLO, NADECHLO A PŘÍLOHA

O nevyužitých možnostech češtiny, které zůstávají skryty pod konvenčně vytvářenými větami těch, kdo jazyk ovládají, je možno se čas od času poučit od dětí a cizinců. Ty i ti totiž musí, chtějí-li se vyjádřit a být pochopeni, mnohdy vynaložit větší dávku vynalézavosti a jazykového kutilství než my, kteří jsme v užívání češtiny po dlouhá léta chtěli nechtě cvičení. Jazykové nečekanosti od dětí bývají tradičně roztomilé a poučné,

můžeme se však kochat i třeba tím, když si čínská lektorka taj ti své původní „*nadechlo*“ a „*vydechlo*“ zkrátí na půvabné a v daném kontextu stále ještě účinné „*ná*“ a „*vý*“. Anebo když její jazykově protřelejší syn, rovněž lektor taj ti, v rámci poměrně odvážného vysvětlování o stabilitě v souvislosti s přenášením váhy v pozici, kdy je třeba navíc odlehčenou nohu speciálním způsobem natočit, řekne: „*Jó? Já ukázat: Když stojíš tak, to nedobře. Noha jako netvoje, noha jenom příloha.*“

Bó Sprá

bylo půl vosmý

PLZEŇSKÝ ROK JANA SCHNEIDRA A MARTY KUBIŠOVÉ

Básník a textař Jan Schneider se s Martou Kubišovou seznámil počátkem šedesátých let v pardubickém divadle Stop. Mladá, teprve dvacetiletá zpěvačka tu vystupovala v jednom ze svých prvních angažmá. Měla v té době za sebou maturitu, tři roky ve sklárně v Poděbradech a studium jazyka hindí v Orientálním ústavu. Jako interpretku získala třetí místo v soutěži Hledáme nové talenty, výrazněji ale na sebe zatím neupozornila. O osm let starší Schneider (původně inženýr-statistik) byl už jako autor mnohem známější.

Debutoval nejdříve v Polsku a ve Francii (pod pseudonymem Jan Chum) a teprve koncem 50. let jeho básně otiskly domácí časopisy *Květen* a *Kultura*. V roce 1961 uvedl v České Lípě pásmo „chuligánských veršů v žargonu“ pod názvem *Vo co de?* Inscenace měla takový úspěch, že ji převzal i pražský Semafor a Schneider brzy začal psát také pro další divadla – Disk, Karlínské hudební divadlo, Večerní Brno a především Rokoko, kde ostatně od sezony 1964/1965 účinkovala i Kubišová.

Cesta z Pardubic do Rokoka však nevedla přímo, nýbrž přes plzeňské divadlo Alfa, kde Schneider a Kubišová společně se skladatelem Bohuslavem Ondráčkem působili v letech 1963–1964. Právě tady byl položen základ jejich úspěšné spolupráce a troufám si říci, že i základ fenomenálního pěveckého umění Marty Kubišové. Jak podotýká Jiří Černý ve své knize *Zpěváci bez konzervatoře* (1966), Kubišová se během angažmá v Plzni, třebaže trvalo jen krátce, výrazně vypracovala. „Byla vhozena do bouřlivé řeky písniček a musela v ní plavat, ať tu proudil jazz, šanson, pohádková písnička nebo šlágr. Kdo z hudebníků jedinkrát tehdy zavítal do Alfy, vykládal pak o hubené zpěvačce, která má v jediném večeru na repertoáru všechno možné. Začalo se o ní mluvit v pražských divadlech.“

Z plzeňského období se dochovalo několik nahrávek, které během roku 1963 Kubišová pořídila s jazzovou skupinou divadla Alfa v tamějším studiu Československého rozhlasu. Tyto snímky byly dlouho považovány za ztracené a objevily se po usilovném pátrání až koncem 90. let, kdy většina z nich poprvé vyšla na oficiálním nosiči (CD Marta Kubišová: *Dejte mi kousek louky* / *Singly 3*). Podívejme se nyní na ty, pod jejichž textem je podepsán Jan Schneider.

Mezi pohádkou a šansonem

Písnička o krabičce představuje onu „pohádkovou písničku“, o které píše Jiří Černý,

a je to vůbec první společný počín dvojice Ondráček – Schneider pro Martu Kubišovou. Chytlavá melodie svádějící k pobrukování a verše typu „čáry máry / okuláry“ navozují opravdu atmosféru nedělního divadelního představení pro děti, stejně jako typicky pohádkový motiv úsilí o všenápravu věcí lidských: jde o začarování světa do kouzelné krabičky, v níž se Země scvrkne na pouhou kuličku. Lidé se zastydí, že o něco takového se dosud prali, a zavládne klid a mír. Zpívaná verze se v závěru („Vidíte tu krabičku? Možná že z ní vyčarujeme zbrusu novou písničku.“) mírně liší, v původní Schneidrově předloze totiž čteme: „...ASPOŇ novou písničku.“ Užití částice „aspoň“ je důležité. V návaznosti na předchozí děj implikuje, že pokus o nápravu světa se nakonec nezdařil; a když už krabička v tomto zklamala, snad pomůže vyčarovat „aspoň“ tu písničku.

Pohádkově laděná je rovněž *Návštěva ve sklenici* – jednoduchoučká hříčka, tentokrát bez společenskokritických přesahů, využívající pouze dětské fantazie. Navzdory jistému kouzlu, které obě písničky mají, ani jedna z nich nepatří k vrcholným ukázkám zpěvu Marty Kubišové. Její hlas tu zní cize, v nezvykle vysoké poloze, jaksi přiškrceně. Snad zapůsobila tréma z nahrávacího studia, snad povaha žánru dětské písně, který přece jen nebyl zpěvačce úplně nejbližší.

Mnohem suverénnější je Kubišové projev v *Radši – šansonu*. (Původní název *Rači bejt pokousaná vod pobudů* se asi jevil příliš provokativně.) Schneider tu vysvětluje své chápání svobody. Postupuje metodou opozic, kdy proti obrazu života v tzv. zlaté kleci klade ideál člověka nemajetného, ale volného, přírody a přátelství. Námět to není nijak nový, autorovo zpracování však nepostrádá originalitu a vtip:

„Rači bejt pokousaná vod pobudů / než brčkem srkat vobarvenou nudu,“ „rači jet s nákyml chlapem v nákladáku / ten mindrák z duše

vytřeše / než bejt jak kočka v lesklým cadillacu / koupená k jeho nóbese,“ „rači se dělit vo partyzánku / než zobat z kapes křupanů“ apod. Nejedná se tu o kdysi módní proletářské pohrdání majetkem a přepychem, textař spíše jen s nadsázkou poukazuje na úskalí lásky z vypočítavosti, vysmívá se nudě a přetvářce světa, kde lze vše koupit. Interpretku tu s ním byla, na rozdíl od výletů do pohádky, nepochybně zajedno a při svém přednesu se vyřádila i ve scato-vých improvizacích.

Madison, vermut a svět

Brilantní šanson *Je půl vosmý* zazněl v Alfě poprvé v inscenaci *Ukradený měsíc* podle Ludvíka Aškenazyho. Rodil se stejně jako všechny předchozí písně: Ondráček psal hudbu až na hotovou Schneidrovu báseň. Výsledek ale působí tak přesvědčivě, jako by obě složky vznikaly zároveň. Aranžmá je střídme, neruší a neodvádí pozornost. Jaz-zové improvizací charakter skladby navíc umožňuje zpěvačce zacházet s melodií volně, přecházet od zpěvu k recitaci a obráceně. Tam, kde text nabývá na závažnosti, hudební doprovod v reakci na to citlivě graduje.

„*Je půl vosmý / táta zahajuje schůzi / matka šla s kamarádkou do kina...*“ Schneider rafinovaně zahajuje píseň tímto až idylickým obrazem večera vzorné rodiny, kde všichni jsou na svých místech a vše je, jak má být... Brzy se ale dostáváme pod povrch chabých výmluv: otec ve skutečnosti sedí na pivu a matka tráví večer s milencem. Vyprávěčka, dospívající dcera, to dobře ví, dávno prohlédla takzvanou rodičovskou autoritu a nenechává už se obelhávat. „*Matka si myslí: Teď asi usíná / snad šla zhasnout...* / Co

Zuzana Zemanová

vlastně hrajou dneska v kině?“ posměšně imituje uvažování své matky. Vztah k rodičům je první tematickou linií písně.

Dívka cítí, že se otci a matce odcizuje, ale nehledá je, umí si už zařídit život po svém – nebo si to alespoň myslí. „*Voni se dohodli / pro svoje pohodlí / na tom, že spím / Spím, já se nehádám / spím v jeho náruči / dělám, co poručí...*“ Absenci citu ze strany rodičů i mezi nimi samotnými podvědomě řeší navazováním vlastních milostných vztahů; ty tvoří druhou tematickou linii. Obě linie pak vycházejí z hypertématu dospívání. Mladé slečně se pozvolna otevírá svět, který dosud znala jen z vyprávění, a ona se konečně cítí dospělá. „*Mně bylo patnáct už / vim jak se to dělá / když se žije / vim v čem je poezie / vim taky co je muž,*“ tvrdí vševěd-doucně a s odzbrojující upřímností svého mládí. K svému partnerovi přitom nic necítí, spí s ním, ale nemiluje ho, ostatně on ji taky ne („*mám jenom jeho / von jich má pět*“). Cítí jen potřebu s někým být a taky – přece se to tak dělá, „*když se žije*“.

Schneider tu dokázal precizně vystihnout mentalitu dívčího dospívání v oněch naoko světáckých projevech, maskujících ve skutečnosti vnitřní neklid a zranitelnost protagonistky. Geniální zkratkou to vystihuje v samém závěru: „*Už nechci panenky / mám ráda madison / a vermut / a svět.*“ Panenky jsou symbolem bezstarostného dětství, které pominulo, dívka pozbyla někdejších jistot a zatím jen zkouší, čím je nahradit. Spontánně na jejich místo dosazuje tanec a alkohol, atributy velkého a „dospělého“ světa, s nímž se teprve seznamuje a s kterým si, ačkoli by to nikdy nepřiznala, neví tak úplně rady. Happy end se prozatím nekoná: závěrečné verše znějí stejně hořce

INZERCE

€

A2 kulturní týdeník

je časopis, který píše o kvalitní kultuře v co nejširším pojetí, včetně společenského dění a politiky. Nejvýraznější místo je věnováno domácí a zahraniční literatuře. Vychází každou středu a má 32 stran novinového formátu.

Řekli o A2:

„Vedle Respektu, který je více politický, jsou A2 jediné noviny, které jsou v opozici proti všem deníkům a hlavně bulváru.“

Monika Načeva, zpěvačka

„Pokud chci o současné kultuře vědět na jedno přečtení co nejvíc, a to od neopotřebovaných a nepředpověditelných autorů, volím jednoznačně A2.“

Jiří Černý, hudební publicista

„Časopis A2 je v roce 2007 jediným týdeníkem, který se soustavně a kvalifikovaně věnuje reflexi kultury, a tím kultivuje náš veřejný prostor a způsob komunikace v něm, který je v poslední době čím dál tím víc uzurpován vzrůstající pokleslou brutalitou našich popmédíí.“

Karel Hviždala, novinář a spisovatel

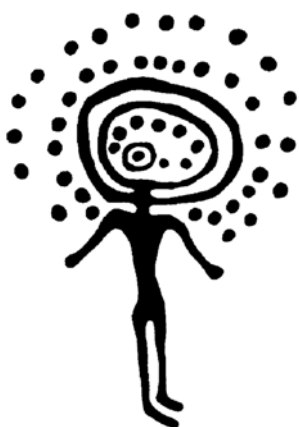

K ročnímu předplatnému získáte nyní Moleskine zápisník v ceně 226 Kč zdarma! www.tydenikA2.cz/moleskine

INZERCE

€

RUBB
RUBB

tóny – barvy – vůně
klub – obchod – čajovna

- 13. 12. čt 20:00 Písničkářský večer: Svitky (Kyncl–Svítek) a jejich hosté
- 14. 12. pá 20:00 Tre Villanelle – koncert
- 17. 12. po 18:00 a 20:00 Cyklus scénických čtení – Oldstars
- 18. 12. út 19:00 ŽENY V ŽIVOTĚ JEŽÍŠE (3. část) přednáška Hany Blochové
- 19. 12. st 20:00 Australopytelkus – hra
- 21:00 Projekce filmu Coming soon a Karneval zvířat
- 20. 12. čt 20:00 Večer o.s. Namasté Nepál
- 21. 12. pá 20:00 Ignu a hosté – vánoční večírek

Mánesova 87, Praha 2, www.rybanaruby.net, gsm: 731570701

jako celý předchozí text a zpěvaččin hlas jim dodává na síle. Kubišová tu zpívá tak, jak ji známe: v altové hloubce rozechvívající posluchačovo nitro, temně, bez plačtivé sentimentality.

Je půl osmý jako jediná z plzeňských nahrávek vyšla už roku 1965 na desce, bohužel však jen ve zvláštní edici Gramofonového klubu, takže se do širší distribuce a tím do povědomí posluchačů nedostala. S povzdechem to konstatoval ve svém zde již jednou citovaném medailonu Jiří Černý, který skladbu zároveň označil za to nejlepší, co do té doby (tj. do roku 1966) Kubišová udělala. I dnes, po čtyřiceti letech a desítkách dalších písniček můžeme *Je půl osmý* zařadit k vrcholům její tvorby. Svým nadčasovým, ryze osobním a apolitickým námětem a civilním provedením si zachovává platnost dosud.

Básničky v lidštině

Většina z tehdejších Schneiderových textů, jak je ostatně patrné i z našich ukázek, využívala obecné češtiny a autor také její prvky důsledně zaznamenával, včetně protického v a krácení vokálů. Fonetickým přepisem tvarů typu „di“, „dyž“, „eště“, „rači“ napodobuje ležérnost vyjadřování mládeže. Občas se také projeví básníkův původ (narodil se v Písku a vyrostl v Táboře), např. ve skloňování zájmena „ta“: ve třetím a šestém pádě užívá typicky jihočeského tvaru „k tej“, „o tej“, zatímco obecně česká podoba by zněla „k tý“, „o tý“.

Schneider podle vlastních slov začal psát uprostřed padesátých let v provokujícím žargonu, protože spisovnou češtinu slýchal a čítal hlavně v podobě frází tehdejších politických špiček. Nebyla to tedy samoúčelná rádobyrebelská póza, jak se často děje dnes, kdy se z užívání obecné češtiny v krásné literatuře stalo bezmála klišé, ale regulérní protest. Svědčí o tom fakt, že v řadě autorových pozdějších textů zhruba

od poloviny let šedesátých, kdy i politických frází částečně ubylo, najdeme naopak češtinu čistou, poetickou, až knižní: ať jsou to duety *Víc nechtěl by snad ani d'Artagnan* a *Píseň Ofélie* (oba v podání Kubišové a Waldemara Matušky) nebo snad vůbec nejslavnější Schneiderův text pro Kubišovou, krásná *Magdaléna* čerpající z biblických příběhů a oslavující lásku.

Schneiderovou snahou od počátku bylo vyhnout se patosu. Proto užíval běžné mluvený jazyk i tam, kde si vybíral témata závažná a bolestivá: pronásledování Židů za války v básni *Zrza* (recitoval W. Matuška) nebo nesnadný návrat propuštěného vězně do společnosti (*Cena za místo mezi lidmi* Václava Neckáře). Mimochodem pro Neckáře Schneider napsal už v počátcích jeho kariéry i velmi pěkný text *Jen tak*, tematicky obdobný šansonu *Je půl osmý*, náladou zcela protikladný, ale ve vystižení myšlenek typického teenagera stejně pravdivý: *„Ve čtyry musím letět na zápas / v šest protůrovat skútr / v půl sedmý pumpnout mutr / tedy jako matku / vo nějakou zlatku / no a ve vosum letět s tou hloupou holkou do kina.“*

Přátelé nazývali Schneiderovu tvorbu různě: „*básničky v lidštině*“, „*plísničky*“ (tj. písně s léčivými účinky jako penicilin), skladatel Jaroslav Jakoubek vymyslel termín „*pézie*“ – „*poezie*, z níž vypadlo to velké *patetické Ó – ó hvězdy, ó lidé, koukněte se, jak jsem ó velkéj*“. Není náhodou, že Jan Schneider debutoval časopisecky právě na stránkách Května, listu spojeného se skupinou „básníků všedního dne“. Do poezie i prózy od druhé poloviny padesátých let začalo ve stále větší míře pronikat zcivlnění; autoři se postupně odvraceli od velkých slov a dějin k malým příběhům každodenního života. Bezpochyby je i zásluhou Jana Schneidra, že tento posun poznamenal nejen literaturu, ale zformoval také novou tvář populární hudby.

O letošním dni Poezie už byla řeč v minulém čísle, dnes jej připomeňme ještě jednou, a sice příjemným autorským večerem, jenž proběhl ve středu 21. listopadu 2007 v Českém centru v Rytířské ulici v rámci série autorských čtení a diskuzí *Současná česká literatura*, moderované Radimem Kopáčem. Jáchym Topol na něm spolu s překladatelkou Kristin Kilstiovou představil norský překlad své knihy *Noční práce*. Oba protagonisté nadšeně vyprávěli o pochvalných kritikách, jež dílo v norském tisku opakovaně sklídilo, i o úspěchu u čtenářů – hned první týden se prodala polovina nákladu, následně pak přečetli úryvek jak z originálu, tak z překladu. Topol navíc v následné diskuzi ohlásil vznik dvou cestopisných knih, které chystá – z Grónska a polsko-slovensko-ukrajinského pomezí.

Rozhovor s Jáchymem Topolem přinese *Tvar* v lednu.

miš

V úterý 20. listopadu 2007 v nuselské kavárně a knihkupectví FRA proběhlo čtení Lubomíra Martínka. Spisovatel a námořník přečetl povídku z nedávno vydané knihy *Olej do ohně* (Paseka, Praha 2007) poté, co byla jeho už tak dosti tajemná identita ještě více ztajemněna úvodem neméně tajemného spisovatele Ivana Matouška – který se pro tento večer rozhodl zveřejnit jejich vzájemnou korespondenci. Obecenstvo bylo četné a hluboce soustředěné – a to i přes zákaz kouření.

bs

V úterý 27. listopadu 2007 byla v kavárně a knihkupectví Academia na Václavském náměstí poprvé slavnostně otevřena kniha jménem *Stisk* Jaromíra Typlta (*Torst*, Praha 2007). Autor nechal přihlížející zatleskat svému redaktorovi Janu Šulcovi, jenž se skromně pýřil v pozadí a předal slovo Miroslavu Petříčkovi, který o básníkovi promluvil filozoficky. V druhé části večera četl Jaromír Typlt své znepokojivé texty, aby nakonec předal pomyslný mikrofon stejně znepokojivé hudební formaci RUiNU. Básník pak ještě dlouho do noci podepisoval svým fanouškům knihy, prominentním a obzvlášť zapáleným připojil i otisk palce.

bs

hádanka

Následující text *Tvaru* zprostředkovala básnířka a spisovatelka Sylvie Richterová. Báseň pochází z pera italské studentky bohemistiky, která si při práci na překladu uvědomila básnické hodnoty prozaického textu jednoho dosti známého českého spisovatele a přepsala úryvek do veršů v doslovném znění. Otázka pro čtenáře zní jednoduše: *O jaký text kterého spisovatele jde? Vaše odpovědi, ale i případné komentáře k textu očekáváme do poslední půlnoci roku 2007 v redakci Tvaru, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1 nebo na e-mailové adrese tvar@ucl.cas.cz. Správné odpovědi nezůstanou bez odměny, jednou z nich bude předplatné Tvaru na rok 2008. Rozuzlení očekávejte v prvních lednových číslech.*

red

MELANCHOLIA

Ještě před chvílí jsi mluvil s lidmi,
žertoval,
zajímal se bůhví oč všechno,
těšil se nevím z čeho;
nyní se díváš do země,
rád by ses modlil, ale nevíš zač a ke komu,
zvadlý, unavený a lhostejný,
a je ti divno, že jsi před chvílí něčím vzrušoval,
je ti ještě divněji, že zítra máš vstát a něco dělat,
a hlavně máš nějak sevřené hrdlo, na zádech nějaké břemeno a hrozně těžké oči,
že tvé pohledy padají k zemi jako z olova.

Co se ti stalo?
Nic, nic vlastně. Jen pár maličkostí,
něco se mi vzpříčilo v cestě, ale nestojí to za řeč,
něco jsem nečekal,
něco se mne trochu dotklo,
cosi mne maličko zarazilo, –
nic nic dohromady;
kdybych to všechno sečtl, nedalo by to ani jednu pořádnou příčinu k smutku.
Nic to není;
ale víte, je toho trochu mnoho, toho všeho, toho všeho –. Ostatně nestojí to za to;
ale víte, je strašno žít.
Vsadil bych se, že toho dne,
kdy král Šalomoun napsal krédo všech melancholiků,
kdy napsal „Marnost nad marnost, všechno je marnost“

– že toho dne se mu vlastně nic nestalo;
nezhroutila se jeho říše,
nezemřela jeho nejdražší žena,
nepocítil doteku smrti ve svém nemocném těle,
nic, nic vážného.
Opravdu nic se nestalo králi Šalomounovi;
jen snad našel hloupost a lest v očích své nejdražší ženy,
lhostejnost u přítele,
podlost u lokaje;
něco se mu vysmeklo z ruky, třeba nedůležitého,
něco se mu nezdařilo,
něco zklamalo;
ukázaly se mu věci ve světle jen trochu ošklivějším než jindy,
lidé jen maličko protivnější než jindy,
život jen maličko těžší než jindy.
Dohromady nic;
ale král Šalomoun se toho dne zhroutil pod tíhou tohoto „nic“,
a hroze se, unaven k smrti zapsal do knihy marnost všeho.
Neboť, hleďte, je možno být hrdinou proti velkým ranám osudu.
Smrt, zkáza, ztroskotání je možno nést, jak se říká, se vztyčenou hlavou;
je konečně možno zápasit a zahynout.
Ale není možno být hrdinou proti píchnutí špendlíkem.
Párkrát je možno to píchnutí opravdu nepozorovat;
a pak je možno se několikrát tvářit, jako bychom toho nepozorovali;
ale po desátém nebo patnáctém píchnutí vás přejde všechno hrdinství.
Člověk je bezmocným proti malým bolestem.
Může být jaksi pyšný, že si zlomil nohu,
ale nemůže být pyšný, že si nalomil nehet.
Může s jakousi hrdostí snést smrt své ženy,
ale nemůže hrdě nést to, že mu hloupě ukřivdila.
Má nějakou katastrofální útěchu v tom, že se mu sesul dům,
ale nemá útěchy proti tomu, že jeho dům je beznadějně ošklivý.
Melancholie, nejtěžší bolest života, je utrpení z malých příčin.
Je nejtěžší proto, že nepřipouští hrdinství;
není hrdinných melancholiků.
Melancholie je v každém případě slabost, nebo spíše bezbrannost vůči malým bolestem.

**Přepsala
Amalia Caracciuolo**

továrna na absolutno

VÁNOČNÍ DEMO VERZE

Továrna na absolutno – rubrika pro začínající či dosud publikačně neprovařené básníky bude i po Novém roce pokračovat v činnosti. Personál se zavázal každou dávku veršů pečlivě prostudovat a vybrat z nich několik ku zveřejnění. Pozor! Rubrika má sloužit jako přípravek na literární provoz, na věčné ústrky, negativní posudky, odmítání ze strany nakladatelských domů, na uštěpačné

Toto vydání *Továrny* je poněkud netypické a vzniklo v podstatě omylem. Přesto jsme se ho rozhodli publikovat (právě v tomto posledním, předsilvestrovském čísle – v jiném bychom si něco takového z úcty k Vám, čtenářům, nedovolili), protože v sobě mísí jednak rovinu kouzla nechtěného (texty, které se bc. Ljaguškovi dostaly do rukou, mu, mírně řečeno, ve skutečnosti nikdo dát nemínil), jednak jistou rovinu didaktickou: Názorně se zde ukazuje, že i kontroloři mají své dny a jeho dnešní výplod by mohl sloužit jako vzorník všech možných ne zcela ušlechtilých citových hnutí, jimiž se i opravdoví kritici (ať už vědomě či nevědomě) tu a tam nechávají unést.

red

Moji milí!

Snad mi nebudete mít za zlé, když se Vám tentokrát svěřím, že se mě snažili podvést. Nu ano, udělali ze mne trotla, ti Vaši kamarádíčkové z *Tvaru*! Roky na ně v *Továrně* dřu, přestože jsem důchodový věk překročil už nejmiň dvojnásobně – a co z toho mám? Jenom nevděk a trápení. Chtěl jsem po nich – už před lety – jen jedinou maličkost: Aby mne nechali (samozřejmě zcela zdarma), udělat *Čtenáře poezie*, pěkně s fotkou a se vším, co k tomu patří. Aby mi konečně přidělili nějaké důstojné verše, od skutečných, školených básníků. Slibovali hory/doly a pak zas najednou: *Ale kolego Ljaguško, takovoudle čest si musíš nejdřív zasloužit, Čtenáře nemůže dělat jen tak někdo, kdo se vynořil z bažin, to je rubrika, v kerý se k poezii vyjadřujou kapacity, rozumíš, ka-pa-ci-ty, bedny...* Musíš napřed trochu vejít ve známost, otrkat se, získat si autoritu ňákou, a pak tě teprv můžeme pustit na Čtenáře. A tak jsem tři roky makal v *Továrně*, dělal za ně tu nejhrubší, nejspínavější práci, i přesčasy zdarma jsem jim, já vůl, dělal, na sebe a na své zdraví nehleděl. A teď to mám! Svolali poradu za zavřenejma dveřma, mě ani do předsíně nepozvali, stál jsem tam na chodbě a síťovku žmoulal jako... jako nákej student. Po třech hodinách rozchechtaní vyšli, a kdybych nezavyl, jak mě jedna z těch rozhihňanejch „redaktorek“ přišlápala podpatkem, snad by si mě ani nevšimli. A když jsem se optal, voni prej: *No do posledního čísla přeče uděláš tu tvoji Továrničku, Ljagušenko, ne? Co ti nevoní?* To byla poslední kapka, ve mně Vám vzkypěla žluč a zařval jsem: *Dost! Dost bylo hrůzovlády, Čtenáře chci a ne furt tu blbou* Továrnu, a oni se jen smáli a chtěli jít na oběd, a tak jsem pohrozil odbory. To na ně kupodivu platilo, zvažněli trochu, začali se drbat ve vousech, *a jak bysme to teda vymysleli...* Po dvou třech dalších hodinách jednání pod fíkusem jsem už byl natolik uondán, že jsem – a za to se před Vámi, milí čtenáři, poněkud stydím – přistoupil na hanebný kompromis: *Továrna* v tomto čísle bude, tak tedy dobrá. Bude ale deponovaná na místě, kde jste zvyklí čítat *Čtenáře*! A bude tentokrát vybavena mou podobenkou! Dál se už se mnou odmítli bavit, obědváři lehkomyšní, a tak jsem v redakci od mimořádně sympatické administrativní pracovnice (která se mne zprvu polekala) nafasoval obvyklý fascikl s Vašimi krásnými verši, moji milí, strčil ho do síťovky a odebral se na vlak k domovu. Inu, v Praze je blaze, jak říkával můj děd. Ale dosti stesků (doufám, že se na mne nezlobíte, že jsem si Vám tak trochu postěžoval?) – s chutí do toho, púl je hotovo.

foto Tvar

Bc. V. M. Ljaguška

Tak kohopak to tu vlastně máme? Je to nějaké počmárané a nejsem si zcela jist, kdo je vlastně autorem tohoto konvolutu veršů, jména jsou uvedena totiž hned dvě – to původně vytištěné, **Michal Škrabal**, je hustě přeškrtnuto a nahrazeno jménem **Miša Bečková**. Že by spor o autorství (pámbů mě netrestej – snad dokonce manželský)? Nu, nechme trudných spekulací a předpokládejme, že autorkou je skutečně „vítězná“ Miša Bečková. Podívejme se, co nám píše.

xxx

Jsi májové kotě
jež nikdo neměl to srdce utopit (natožpak já)

a zalykáš se mými slzami
Tvá miska s mlékem už je prázdná
vylízána s pečlivostí tobě vlastní
Olizuješ se Ne však mlsně
Spíš jako bys chtěla smýt
stín mých pochyb
křehké stigma křehčí než křišťál než hladina
našeho bytí

Tvé mňoukání přerývá plachá vděčnost
a umět mluvit poděkovalo bys mi ty nedochůdče

že teď nemáš plíce plné vody
Já však v tvých očích vidím
všechnu bolest světa
Vidím tě jak se bezradně plácáš
a narážíš na okraj sudu (temně to zaduní)
jak síly tě opouštějí co nevidět utoneš
a poblíž není nikdo kdo by se smíloval
nikdo kdo by tě vytáhl ven
Vzdáváš se klesáš v bezednou hlubinu
hyneš a vše kolem netečně žije dál

kritiky, na to, že někdo bude vašim veršům rozumět líp než vy apod. Vybrané i nevybrané texty budeme komentovat a šetřit vás nebudeme: spisovatelské očkování! Obálky a e-maily označené heslem *Továrna na absolutno* (obsahující vaši tvorbu, jméno a zpáteční adresu) směřujte do redakce Tvaru (Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, tvar@ucl cas cz).

a já ač stál jsem nedaleko
sílu zachránit tě jsem v sobě nenašel
Poděšeně se krčíš očekávajíc vodopád mých
omluv
já tě však posílám hrát si na kočku a na myš

Jsi strakaté kotě Unavené a zplhlé
Myšičko myš pojď ke mně blíž
já však nerozumím řeči zvířat
abych poznal že té myšce chceš nabídnout
příměří

Jsi moje kotě
Je noc vlahá májová noc
Spíme při otevřeném okně
venku je slyšet mrouskání koček
ale ty tu ležíš vedle mě
do klubíčka schoulené
a vrniš
tiše vrniš...

Aj, zdá se, že tu ze mne někdo ždímá dojetí s horlivostí berního úředníka. Skutečně: *Tvá miska s mlékem už je prázdná, vylízána s pečlivostí tobě vlastní*, ani kousíček nenecháte čtenáři domyslet, dopředstavit si vlastní hlavou, Mišo Bečková. Vy ho tak trošku podceňujete, že? Ale při bedlivějším zkoumání textu jsem se až skoro ulekl: Pod slupkou okázalého dojmání se nad kotětem se skrývá v podstatě naturalisticky vyvedený popis týrání zvířete (mimochoodem – na to pamatuje zákon), a co hůř, nezanedbatelná část básně je věnována dokonce vynucování vděku za prokázané dobrodiní. To mě přivádí k otázce: Souvisí kvalita poezie s morálkou, kterou hlásá? Naštěstí v tomto případě lyrický subjekt – po zdlouhavém a těžkopádném překonání svých sadisticko-

šovinistických choutek – sám se sebou uzavře *příměří* a spokojí se s poměrně nekonfliktním *vrněním*.

Vtírá se i podezření, zda jde opravdu o kotě, a ne o jakousi hyperbolu – oním kotětem by také ve skutečnosti mohla být žena-partnerka. To poněkud mění situaci k lepšímu, můžeme říci, že báseň jakž takž končí happy endem. Přesto bych Miše poradil totéž, co radím téměř každému druhému adeptu básnění – škrtat, škrtat a škrtat! Není mi v tomto případě příliš jasné ani to, proč je lyrickým subjektem muž (pravda, právě jmenované vlastnosti – krutost a vyžadování vděku – jsou atributy tradičně mužskými), ale protože jsem pouhým kontrolorem poezie a ne psychoanalytikem, nechám tak. Jsem zvědav na Vaše další básně, milá Mišo.

Lubor Kasal
Dobrý den Praho

Je říjen
a všude samé konce
a různé hrůznosti

Jak to že neruiniš Praho?

když i přes tu dálku
paží pohoří hoří
hlava tluče zkřiveně do skříní
a svítání vítá
drolivě drmolivé stěny steny

Do tělních štěrbin
ze stromů padají dlaně
a tón beton trhá ucha z pekáčů bobrů

a bez ustání i z úst
střechy zatékají do ptáků
po drátech mlhy
a já si tě prohlížím
Neznámou Úplnou Ryzí
a šeptám ti:

Na strany všechny na všechny
nasrán jsem
jenom ne na sebe
jenom ne na tebe
neboť

je říjen
jsem říjen
jsi říjena

Lubor Kasal. Tohle jméno jako bych už někde slyšel. (Žertuji, pochopitelně moc dobře vím, odkud ho znám. Továrna má jeho „spisy“ zarovnaný sklad C–05 až po ventilačky. Myslel jsem si až donedávna, že něco takového přes vrátnici s čistým svědomím nepustím a nepouštěl jsem, výše naznačený vývoj událostí mě však donutil původní stanovisko přehodnotit.) Takže tu ho máme, pana Kasala. Už ten název, „*Dobry den Praho*“, odborně se tomu říká aluze, je výsměchem dobrému vkusu – nemá cenu zde rozebírat důvody, ty snad musí být jasné i mimobrněnskému slepému krtkovi. Jestliže jsem slečně (nebo paní?) Bečkové vytýkal příliš mnoho mužského šovinismu a sklon k týrání zvířat zastřené pláстикem sladkobolného sentimentu, zde se již objevuje skutečná pornografie: *do tělních štěrbin* (bože, jak uslintaně plzký a přitom banální obrat!) *ucha z pekáčů bobrů* (ble! – pozn. V. L.), *střechy zatékají do ptáků* (to snad už ani nelze komentovat). Neobratně maskovaná lascivnost a touha prznit (cokoli, dokonce i střechu – sic!) ve spojení s dnes módním a všudypřítomným siláctvím, ramenařinou, se náhradním způsobem vybíjí alespoň v prznění jazyka: *Jak to, že neruiniš, Praho?* (Tomu se tedy, přestože s novotvarem souhlasit nemohu, kolikrát divím také. Nebo že by si autor už od začátku tropil z hlavního města onen pověstný „dobry den“?) Závěrečný mimořádně plytký a nehorázný neologismus pak opravdu zaduní. Skutečně, jde o neologismus jako Brno: *JSI ŘÍJENA*. Teprve když se vzpamatujeme z nehoráznosti tohoto bezmála obvinění a jsme schopni začít přemýšlet, co má asi znamenat, zjistíme, že vyústění básně je pornografické par excellence a zároveň čtenáři zlomyslně odpírá pocit úlevného ukončení – cítíme, že někde za básní „to“ skryté či otevřené pokračuje: Deviantní lyrický subjekt – patrně autorovo alter ego – dozajista nepoleví, dokud nezprzní poslední pražskou střechu.

Oběma jim to ze srdce přeji. Ovšem Vám, Lubore Kasale, upřímně řečeno, nevím, co poradit. Psát dál? Koneckonců, proč ne – Továrna právě prodala buldozer, takže se v garáži uvolnilo zase trochu místa – Vaše umolousané papíry proložené (krysími?) chlupy můžeme klidně nějaký čásek skládat tam. Anebo, pokud nechcete pokračovat ve svých nenaplněných „chorobopisech“ (smajlík), můžete požádat o pomoc nějakého skutečného odborníka. Víte, jak to myslím. *Ka-pa-ci-tu, bednu!* Například MUDr. Jana Cimického.

Michal Jareš Melodie na stará slova

Slyšíš, jak přichází svítání?
Půjdeš prát a v řece poteče krev,
jak je psáno.

Vidíš, jak ptáci zpívají?
Hroby je třeba čistit od plevelu,
jak je psáno.

Zpívej také.

I to je psáno.

Michal Jareš, opět známá firma. Jeden z takových těch pražských všudybylů – všude píše, všude sedí, všechno zná. Takže nyní se nám i rozveršoval.

A já už to řeknu nahlas, protože čeho je moc, toho je příliš. Když jsem začal pracovat v *Továrně*, bylo mi dosti nevybíravě naznačeno, abych si plácal, co chci, že je to celkem „fuk“ (sic!), ale Pámbů ať mě chrání oddělovat formu od obsahu. To se prý dnes nenosí! A přitom už v první třídě obecné se jistě každý z Vás, milí přátelé, pravdivě naučil, že forma je forma a obsah je obsah a dobrá báseň musí mít v pořádku oboje. Ty sporné mají buď chvályhodný obsah sepsaný hanebnou, chabou formou, anebo jde o vzletně sepsanou hovadinu! A je to venku! Aťsi mě třeba vyhodí, mně je to jedno, jednatřicet let jsem ve Frutě ze strachu o místo vypeckovávače zamlčoval pravdu, ale ty časy skončily! Nebudu přece totéž dělat zde, v demokratické tržní Továrně. Tak a můžeme v klidu pokračovat ve zkoumání Michala Jareše.

Je obdivuhodné, kolik toho na mimořádně krátké ploše na sebe autor dokáže říci – např. ve srovnání s Luborem Kasalem nebo Míšou Bečkovou. Nejenže se jako slečna Bečková vyznává z mužského šovinismu a sadismu, nejenže ženě, která je v jeho básni lyrickým objektem (přesněji řečeno spíše lyrickou obětí), machisticky poroučí, ale on se jí ještě navíc jedovatě posmívá! Slušný výkon na osm řádek, inu – básník se nezapře! Ale to ještě není všechno. Celé tři řádky z oněch osmi (tedy téměř 40 %) netvoří vlastně nic jiného než varianty refrénovitěho *je psáno*. Tím jako by se Jareš alibisticky (méně zkuššený čtenář by si ovšem mohl myslet, že pokorně) dovolával jakéhosi vyššího řádu. Všimněme si však, jak ve skutečnosti mlží: Neprozradí, kdo je tím „velitelem“, který rozkazy vydává. Celá ta šaráda s tajemnou autoritou mu slouží jediné k tomu, aby sám nemusel přijmout odpovědnost, aby si po pilátovsku umyl ruce a ony podivné pokyny (jménem „čehosi, kohosi bezejmenného tam nahoře“) poslal dál svým znejistělým podřízeným. A samosebou také osobně dohlédl na jejich plnění. Nesplnění bezpochyby přísně trestá, a kdyby snad někdo protestoval, ohradí se jednoduše, že *je to prostě psáno* a fertyk. Směrem vzhůru je pochopitelně vzorem loajality a opečováva- telem řádu, byť si nejspíš sám o tomto řádu myslí svoje (co, to se z básně *kupodivu* nedozvíme). Jeho vnucování slabším (zde konkr. ženě) mu ovšem působí zvrhlou rozkoš. Pěkná parta se nám tu dnes schází: Po rozmazleném děcku Bečkové a střesním przniteli jazyka Kasalovi přichází na scénu všemi mastmi mazaný zupácký oportunist a Jareš – o to nebezpečnější, oč lstivěji a úsporněji dokáže zacházet se slovy. Téměř se obávám otevřít další konvolut.

Božena Správcová Tělo (úryvek)

Na hrad!

Hradní pán je čaroděj, jo!
Veliký most a veliký stín,
pod mostem síť.
Někoho jsme zabili, miláčku milý, mrtvolu zakopali.
Ne však dost:
Koukají špičky a oblouky kopání, dásně.
Vyptávalo se nás už mnoho, mnoho pánů a všechny jsme oklamali, všechny jsme postupně odehnali,

byla to mravenčí práce,
taková ta drobná mravenčí práce.
Jen hradní pán je pořád s námi, směje se čím dál víc a nechává si patlat na vousky nové a nové vrstvy toho svého šedobílého bahýnka.
Pak přísně přivede nás rovnou k mrtvole a káže *Okamžitě odhrabat!*
Ona se zamulísá,
rozhemží a provazovitě rozvlní na těle i v obličej,

vztekle se rozvrčí.
Vykřiknu hrůzou a zabořím obličej do tvého svetru, milý.
Nakonec se ale stejně radujeme a v jednom kuse si připíjíme,
my všichni čtyři:

čaroděj a mrtvola,
já a ty –
ty a já.

Obavy byly na místě. Slečna (nebo paní) Božena Správcová. Už ten pseudonym (protože takhle se živý člověk prostě jmenovat nemůže) je vrcholem nevkusu. To vám, „Boženo“, někdo poradil? Jestliže ano, nemyslel to s Vámi dobře, věřte mi. A k Vaší básni. Proč tolik lžete? Snažíte se být zají- mavá tím, že necháte mrtvolu *rozhemžit se* a vztekle rozvrčet? A co to je, když se někdo „*zamulísá*“? Ani Vy jste nepřerušila řadu výtečníků když už ne perlivou, tak alespoň solidní výjimkou. Začíná mi to připomínat dětskou hru, při které se podává dokola krabíčka – první hráč řekne: *Toto je zelená krabíčka*, a každý další hráč přidá svůj pří- vlastek poté, co zopakuje všechno již dříve řečené. Tak ale abychom to nezdržovali: Slečna Správcová, stejně jako její před- chůdci, píše (nehněvejte se na mne) jako rozmazlený sentimentální pubescent s tou- hou rozkazovat a prznit, nezbytné silácké kousky patří též do jejího repertoáru. K dnešnímu soaré přispěla snad jediné tím, že jí předváděné sexuální tenze jsou (kromě těch sadistických) i masochistické a nekro- filní, a také to, že si libuje v hnusu a chaosu, neumí počítat a dělá si legraci z Masaryka. Důkazy si v textu hravě obstaráte sami, milí čtenářové – mě už to vážně unavuje, tak- ovejhle materiál. Tolik k obsahu. A pokud jde o formu, tak ta je natolik kašovitě maný- rovitá a artistní, až je ledabylá. Něco bych Vám, Boženo, poradil, ale ono to asi stejně nemá cenu. Aby vás husa kopl!

Anna Cermanová Portrét intelektuála svého věku

kopyta na dosah
dnes jen bez postroje
opilec nepostoje
palcem objedná
z bufetů rozmarník
k pannám za okny se sklání
když se při svlékání
hladí ode dna

ať ne o Vánocích
staví se schválně pod jmelí
svetřící nesmělí
pod dlaní houpnou
kopyta odbyta
postroje nasazuje (denní)
Beatrice není
a básníci? hloupnou

Už jsem se málem začal radovat, že se blýská na lepší časy. A možná je tomu skutečně tak – protože *postroje nasazuje (denní) / Beatrice není*, to se mi opravdu líbí, konečně se mezi dnešními snaživci objevuje první plnohod- notný rým. Ani se sdělením básně nemohu nesouhlasit, Anna Cermanová je zajisté vnímavé děvče, které jen tak někdo neopije rohlíkem, nejméně nějaký zpustlý, vilný intelektuál. Ale ta forma, Anno! I u vás nalézám, a to mě skutečně mrzí, verbální svévolnosti a zmetky typu *rozmarník, sve- třící ... pod dlaní houpnou* – a i další, zde neotřítěné, texty se takovým smetím jen hemží. Takové laciné manévry přece talent Vašeho formátu nemá zapotřebí! Dejte si propíštět trochu záležet a najděte ve své očividně bohaté slovní zásobě výstižná slova – v češtině již existující!

I přes tuto drobnou výhradu musím kon- statovat, že jsem touto Vaší básní víceméně nadšen a držím Vám palce. (Nebyla jste to Vy, na té chodbě, ta drobná černovláška

s klapajícími střevíčky? Slušely Vám.) Jste, smím-li to tak říci, v tomto rozběhu mým koněm a vsadím se, že do roka a do dne z Vás bude i solidní básnířka.

Martina Vavřínová x x x

10 rohlíků
mléko
máslo nebo rama
rajský protlak
ovoce
pasta na zuby
4x prášek do pečiva
hrubá mouka
vejce (ale bacha, kouknout se na datum)
Tvaroh měk.
něco sladkého
Jar
prášek na nádobí
sponky pro S.,
rybí žrádlo

Tuto křehkou a dojemnou báseň, plnou nepředstírané pokory, bych byl málem pře- hlédl. Byla totiž přilepena jakoby náhodou na rubu nikoli nepoutavého, avšak vzhle- dem k prostoru, který mi zde dávají, přes- příliš objemného eposu *Ekonomická rozvaha – první poleletí*. Jako jediná byla napsána rukou. UVědomil jsem si, že teplo lidské ruky u většiny básní, které mi z *Tvaru* done- sou a které jsou psány vesměs neblahými computery, vlastně už delší dobu postrá- dám – a to jak doslova, tak obrazně. Básně z počítačů jsou oproti těm ručním tak nějak citově prochladlé, všimli jste si, moji milí?

Jakkoli jsou zvolené jazykové prostředky prosté, je tato báseň plna dramatického napětí, ba doslova praská ve švech tuše- nými příběhy a tichými neodbytnými otáz- kami (Jak asi dopadne nelehká volba mezi máslem a ramou? A co vejce – podaří se najít čerstvá? A co z toho všeho nakonec bude? Buchta? To asi těžko – bez droždí... Nebo má snad lyrický subjekt nějaké ulito z dřívějšíka? Bude to dobré? Kdo je S. a nač potřebuje sponky? Bude to dárek? A jaké vlastně sponky? Kancelářské? Do vlásků? A co to záhadné, dráždivě vulgární *rybí žrádlo*?). Tuto báseň psal sám život, a hledá- li kritik Jan Štolba báseň, která by splňovala jeho náročná kritéria předtextové přiléhavosti, vrle mu doporučuji právě ji. Ne, že by Martina byla tak úplně originální, z pří- mých předchůdců můžeme jmenovat kupř. raného Jiřího Dynku – přesto od ženy (od které, upřímně řečeno, čekáme alespoň část povinné dávky nějakého toho zoufání a dou- fání, smajlík) jde o záležitost nevšedně uká- znou, věcnou a – účinnou. Autorka se při- tom nevzdává svého ženství, z každé řádky číší starostlivost, praktičnost a péče. Stávám se Vaším zvědavým obdivovatelem, Martino. (Moje telefonní číslo vám řeknou v ústředně – po 20. hodině mimo středu povíme si více.) A víte co? Já Vám otisknu ještě jednu, ať puknou vzteky. Ta je v řeči vázaná a stejně jako ta první je plna skromnosti a pokory, ale i laskavého humoru, mezi dnešními bás- níky takřka nevidaného. Vychází evidentně z bondyovského totálního realismu – čili nebude, mrška, zase tak literárně nedotče- ným kvítkem, jakým se staví. Jen tak dál!

Finanční

Básničky nepíšu,
počítám peníze.
Když mi to vychází,
jsem šťastná velice.

A to je všechno? Pro dnešek doufejme ano.

Pěkné Vánoce a pěkný nový rok plný *dobré* poezie, moji milí, to Vám přeje tento- krát vlastnoručně a necenzurovaně (to byla má podmínka)
Váš

Bc. Vitold Mstislav Ljaguška

znovu k překládání staré čínské poezie

POZNÁMKA K ODZVÁNĚNÍ MATHESIOVSKÝCH ČASŮ

„S trochou nadsázky tvrdívám, že takových básní, které by zanechávaly »obecný dojem«, na jaký jsme zvyklí z překladů čínské poezie, napíšu za večer dvacet: trocha měsíce, chryzantémy, divoké husy, můžeme přidat kus nefritu a bambusový háj, celé to smíchat do melancholické rýmovánky, a jsem přesvědčen, že nikdo nepozná, že nejde o Li Poa, podobně jak to dlouho nikdo nepoznal u Mathesia.“ (Tvar č. 15/2007, článek *Mathesiovské časy jsou u konce*)

Komu se těmito slovy Lukáš Zádrapa posmívá? Kdo to tak dlouho nepoznal? Čtenáři Mathesia? Ale ti stěží mohou mít potřebné předpoklady k rozeznání podvrhů od skutečné čínské poezie. Zádrapa se tedy srdečně posmívá starším generacím sinologů, především Průškovi, jeho spolupracovníkům a následovníkům, až k Lomové, kterou jen zřídka opomene vychválit.

Zádrapa napadá nejen Průška, ale také a v neposlední řadě i Mathesia samého. Byl jsem okolnostmi donucen pátrat po původním zdroji několika jeho básní ze *Zpěvů*, ale ani v jednom případě jsem nezjistil, že by své verše „kuchtil“ podle Zádrapova receptu a podepisoval je jménem Li Poa, jak tvrdí Lomová, či snad i jiného čínského básníka. Takovéto obžaloby je třeba dokázat, jinak jde o pouhou pomluvu.

Zádrapa říká, že u Mathesia neautentičnost některých básní dlouho nikdo nepoznal, ale buď neví, či předstírá, že neví, kdo to nakonec poznal. A tak se uchýlím k „sebereflexi“, k níž mne vyzývá, a poradím, aby si přečetl *Doslov k Perlovému závěsu* buď k prvnímu vydání (Paříž 1988) či k druhému vydání (MF, Praha 1994), a tím se mu to vyjasní.

Časy se změnily a je škoda, že v mladistvém zápalu si toho L. Z. nepovšiml. Dnešní sinologové nejsou ti včerejší, a ani čtenáři nejsou tací jako kdysi. A tak když se do toho

skládání „melancholických rýmovánek“ skutečně pustí, je tu veliké nebezpečí, že to neprojde, zejména pokud ty rýmovánky bude podepisovat jménem Li Poa. Bylo by zajímavé vědět, co si o dnešních sinolozích – kromě sebe a Lomové – myslí a co soudí o dnešních čtenářích.

L. Z. fanfarónsky prohlašuje, že „mathesiovské časy jsou u konce“, a jakoby náhodou zapomíná definovat, co to ty mathesiovské časy jsou, a tak nemůžeme posoudit, co je vlastně u konce a jakým právem a kdo a kde to rozhodl. L. Z. má možná na mysli, že je konec překládání čínské poezie srozumitelným způsobem, a naznačuje, že tato poezie není hodná diletantů a zhruba řečeno kohokoli jiného než sinologů, kteří jsou jediní schopní pochopit a ocenit všechny rozmanité a navzájem provázané polohy její krásy.

To je ovšem hluboký omyl. L. Z. nechápe, že kolo dějin nelze zastavit, a tak ani u nás a tím méně v celém západním světě překládání čínské poezie neustane. Ať si udělá, kolik chce těch sebeučenějších deklarací, čínská poezie se bude pro zainteresovanou veřejnost u nás i v jiných západních zemích dále překládat, a bude-li pokračovat dosavadní trend, snad ještě větší měrou než doposud. A je to tak dobře! Západnímu světu bude stará Čína a s ní snad i ta nová o něco bližší, a to alespoň po kulturní stránce.

Zádrapa brojí proti vytváření dojmu a tučným mezititulkem volá *Přestaňme se vcítovat*. Musím jej zarmoutit. Mýlí se, a to na celé čáře. Prostě vcítovat se nepřestaneme, protože právě tím je nám čínská poezie tak blízká! Zdá se, že pražská katedra sinologie a s ní i Zádrapa neuznávají, co je běžné v západní sinologii. Prof. Paul Demieville, pod jehož vedením byla v Paříži sestavena jedna z nejvýznamnějších antologií čínské poezie, shrnul své pojednání o čínské literatuře takto: „*Čínská poezie, jako veškerá čínská poezie, je v podstatě impresionistická. Epický či řečnický tón jsou jí cizí a tak – mohlo*

by se říci – působí přímo na nervový systém, vzbuzuje hluché a mocné rezonance v centrech estetické citlivosti.“ (Demieville, *Encyclopedia Universalis*, svazek IV, str. 319, tučně podtrženo F. S.)

Zádrapa říká pravý opak a sáhodlouze a zcela marně vysvětluje, že čínskou báseň nelze adekvátně přeložit a čtenáře do ní uvést, aniž bychom museli rušit její kouzlo dodatečnými výklady, a obhajuje sveřepě „pitvání básní“. Zde projevuje naprosté nepochopení otázky. On mluví o učených diskuzích mezi zasvěcenými či studenty čínštiny, ale o to vůbec nejde. K tomu nemusí popsat osm sloupců novinového formátu. Ve Francii se čínská poezie překládá od roku 1862 a rozlišuje se už při překladu básně, zda je určena pro široké publikum, či pro úzký okruh specialistů. Paul Demieville končí *Předmluvu* k proslulé francouzské *Antologii*, na níž pracoval se čtrnácti špičkovými sinology, těmito slovy:

„*Uvedťe se do stavu nevinnosti, jak tomu chce nejlepší filozofie tohoto lidu. Mozek nechte v šatně. Berte tyto obrázky za to, čím jsou, skutečnost zachycená v tisíci představách. Uvidíte, že se v nich odehrává lidský život sám, přenesený sem nepřekonatelným uměním, jehož výrazové prostředky jsou přesné a vytríbené, že témata zůstávají v blízkosti přírody. Všude za slovy vždy konkrétními upozorujete nesmírnost čínského prostoru, vesmír odpovídající člověku a hluché echo hloubek, jež unikají slovům. Krok za krokem se ocitnete v okouzleném světě, kde všechno je odpočinek, jednoduchost, uvolnění, v blízkosti toho jakákoli jiná poezie se vám bude zdát mnohomluvná.*“ (Demieville, *Anthologie*, str. 27)

Nevím, jak rozsáhlé zkušenosti má L. Z. s překládáním čínské poezie. Musí asi být povážlivě, když s takovou jistotou kritizuje ty, co se jejím překládáním zabývají už po několik desetiletí. Snad ho bude zajímat názor, který vyslovil významný francouzský sinolog prof. J. Pimpaneau ve svých *Dějínách čínské literatury* a který přeložil – mimo jiné

– též stovky čínských básní: „*Respektovat dílo nemá nic společného s textem, z kterého číší překlad. Je třeba obětovat některé aspekty, abychom se vyhnuli parafrázi, nesmí nám však uniknout to, co je podstatné: v poezii to musí zpívat a musí to mít rytmus. Jde-li o báseň, je třeba, aby se dala číst nahlas, aby plynula.*“

Zdá se tedy, že Zádrapa mluví o koze a my o voze. Prostě on chce uplatnit svou učenost. Ta patří studentům. Mé překlady se snaží oslovit pokud možno co nejširší veřejnost.

Trvalo mi víc než dvacet let shromažďování materiálů a studií čínské poezie, než jsem přistoupil k vlastním překladům. Má první kniha vydaná ve Francii v roce 1987 měla pro mne velice povzbudivou odezvu a dovoluji si zde citovat pár slov z dopisu, který mi v dubnu 1988 adresoval prof. J. Pimpaneau: „*Hluboce vám děkuji za Vaše dílo, které jste mi věnoval. Shledávám v něm jen jediný nedostatek: hold, jež mi vzdáváte v předmluvě, je naprosto nezasloužený. Váš Dodatek, který umožňuje srovnání různých překladů, je vynikající myšlenkou. Ale co mne vskutku překvapilo (zvláště pokud jsem správně porozuměl, že francouzština není vaší mateřštinou), je krása Vašich překladů. Dokonce se Vám přiznám, že jsou, a to zdaleka, nejpřesvědčivější ze všech, jež jsem kdy četl.*“

Svou poznámku uzavírám tím, že jsem přesvědčen, že mé české překlady jsou přinejmenším na stejné úrovni jako francouzské. Obojí jsou pořizovány ze stejného čínského textu a berou v úvahu stejnou dokumentaci. V žádném případě nejde o překlad výsledné básně z češtiny do francouzštiny či naopak.

Ferdinand Stočes

Literatura:

Demieville, Paul: *Anthologie de la poésie chinoise classique*. Gallimard, Paříž 1962. *Encyclopedia Universalis*. Paříž 1980, svazek IV. Kat. čínská literatura, Paul Demieville. Pimpaneau, Jacques: *Historie de la littérature chinoise*. Philippe Picquier, Arles 1989.

ODPOVĚĎ F. STOČESOVÍ

Rád využívám příležitosti vyjádřit se k pamfletu F. Stočese, kterou mi nabídl redakce Tvaru. Snažil jsem se být aspoň o něco věcnější než jeho autor, protože jak jsem ve svém článku (ve Tvaru č. 15/2007) naznačil, osobní Stočesův spor s proponenty odlišných názorů je nechvalně proslulý svou emocionální vypjatostí a značně nevкусným způsobem mediálního „boje“. Nejsem si ovšem jist, zda se mi to nakonec zdařilo. Pokud jde o můj příspěvek k překládání čínské poezie, ten hájit nemusím, protože je na čtenářích, zda jim dá nějaký smysl. Jsem přesvědčen – a ohlasy to naznačují –, že pochopili, že se rozhodně nikomu neposmívám a že cílem textu bylo prostě a jednoduše sdělit názor na překlad staré čínské poezie z pozice člověka, který se profesně zabývá starou čínštinou a zároveň má zálibu v básních, nejen čínských a nejen klasických. Odpovědět na Stočesovu vzrušenou reakci však prostě musím. Přiznám se, že jsem netušil, jakým tónem jsou dnes schopni psát překladatelé ověšení bobkovým listem českých literárních cen.

Stočesovo rozhořčení, že znevažuji celá pokolení sinologů, je zcela zbytečné, a navíc je komické, že se do pozice jejich zachránce staví právě on. Práce starších překladatelů má svou nezastupitelnou funkci a sehrála nadmíru kladnou roli v našem kulturním prostředí, jak jsem neopomněl zdůraznit.

Ostatně – a budu se opět opakovat – volba tradičního způsobu překladu je jedním z řešení dilematu, v dané době možná jediné představitelné. Tím méně bych se chtěl posmívat Mathesiovým krásným parafrázím, ať už si některá svá čísla vymyslel či nikoli. Stočes se bije za padesát let starou věc, jež dávno není na pořadu dne. *Zpěvy staré Číny* se budou jistě číst i dále bez ohledu na svou autentičnost. To, že prosazují zdánlivě nový pohled na způsob, jak k nám uvádět starší čínskou poezii, přece neznamená, že zahrnují práci kolegů z minulosti. Vývoj v oboru je stěží urážkou otců zakladatelů – kde bychom skončili, kdybychom se neodvážili revidovat postoje starších badatelů, včetně těch nejvěhlasnějších?

V souvislosti se Stočesovým obranným výkřikem je zajímavé, že můj článek zaujal i některé z těch, již se na dřívějších překladech podíleli. Nerozumím tedy, koho a proč Stočes brání, nebrání-li ovšem sám sebe. Budu-li upřímný, v tomto ohledu za osamoceně zápornou postavu považuji toliko Stočese, jenž se není schopen účastnit kultivované debaty a své názory prosazuje nevěcně, bezohledně a nevybíravě. Dnes potřebujeme spíš hlubokou a myšlenkově svobodnou debatu nepřikrčenou před autoritami minulých století, a ne horlivé zastánce toho či onoho překladatele. Potřebujeme se zamyslet nad tím, jak přehodnotit své postoje k čínské kultuře v době, kdy ona přehodnocuje své postavení na světové scéně. A v neposlední řadě potřebujeme českému čtenáři nabídnout překlady, které mu dají větší vhled do čínské literatury než předtím. Nabídnout mu alternativu. Netu-

ším, proč se jí Stočes tak urputně brání. Má se překládat na věky už jen jeho způsobem? Jsem přesvědčen, že ti z čtenářů, kteří mají skutečný zájem o starou poezii, nahlédnou do její kuchařky rádi. To je můj názor, těžko říci, zda jej lze považovat za fanfarónský.

Je opravdu absurdní, že mě Stočes obviňuje ze zaspání doby a ze snah o zastavení kola dějin, a přitom cituje více než čtyřicet let staré autority a zastává konzervativní postoje, jsa k tomu všemu pohoršen neuctivým mládím, které si dovoluje odmítat onu linii sinologické tradice, již on sám favorizuje. Šediny však pro mě nejsou platným argumentem. Schopnost vytvořit si vlastní náhled a věcně jej hájit, i kdyby popíral slova Stočesových idolů, patří k fundamentům vědecké práce a kritického myšlení vůbec. Nechce se mi proto ani věřit, že je někdo schopen v dnešní době takovým způsobem vést diskuzi. Ptá-li se pak Stočes, která komise rozhodla o tom, zda jsou mathesiovské časy u konce, či nikoli, nerozumí nejspíš tomu, že veřejný literární prostor je mimo jiné od toho, aby se v něm vyměňovaly názory. Zda jsou mathesiovské časy u konce, musí posoudit čtenáři. Určitě však nebudu otálet se zveřejňováním svých pohledů na věc a nebudu se dopředu ohlížet na to, jak se na to zatváří ten či onen zúčastněný. Tím spíše, pokud jim má být sice zapálený, leč v příslušném oboru podkvalifikovaný překladatel, ať je v našem provinciálním kulturním prostředí jak chce proslulý.

Zdá se mi, že Stočesem nebyla cele pochope na základní teze. Jinak by se jistě nepozastavoval nad tím, že chci zamezit

českým čtenářům ve styku s čínskou kulturou a v mezikulturním sblížování. Musím ji tedy jednou větou zopakovat: *ano, čínskou poezii překládat, ale jinak než dřív*. Myslím si naopak, že nové perspektivy, které může „nový“ způsob překladu nabídnout, povedou k jejímu vytríbenějšímu vnímání a že v tuto chvíli to, co sto let blahodárně působilo, začíná být zmíněné mezikulturní výměně jednoznačně na škodu. Řekl jsem to však už ve svém článku obsírněji a nebudu jej sem přepisovat.

V jednom se ovšem Stočes svým způsobem nemýlí: ano, jsem neochvějně přesvědčen, že dobrý překladatel – a to nejen klasické čínské poezie – bezpodmínečně musí dokonale ovládat jazyk původního znění, musí výborně rozumět danému kulturnímu prostředí a znát dobové texty i starší díla literárního kánonu. Je naprosto lhostejné, zda to bude sinolog oborem nebo samouk, ale toto je podmínka, již nelze obejít. Nejsme v 19. století, abychom potřebovali překládat východní literaturu přes třetí jazyky či třetí osoby. Občas se tak dělo a výsledky jsou často velmi pochybné. Nejde ovšem jenom o to, zda to potřebujeme, ale zda je to vůbec přijatelné. Můj názor je, že nikoli. V tomto ohledu zaspal dobu Stočes. Máme snad zapotřebí slevovat z nároků na český překlad? Jsme tak málo sebevědomé jazykové společenství, že si netroufáme dostát nejvyšším nárokům? Jsme tak průměrní, že se necháme uchlácholit kompilacemi ze západních překladů? S citovým vydíráním pomocí starého dobrého Mathesia nebo rouhačským zaštiťováním Průškovou osobností si dle mého názoru nevystačíme, a to

Matouš Karel Zavadiil, Andělé, 2001 (detail)

ani v metatextech o čínské poezii na stránkách literárních časopisů.

Stejně absurdní mi připadnou Stočesovy citace z dvacet až čtyřicet let starých prací, nehledě na to, že všechny pocházejí z hrstky jednostranně vybraných francouzských autorů. Za posledních padesát let bylo o staré čínské literatuře napsáno tolik různé zaměřených prací v tolika jazycích (Stočes si bohužel jejich větší část, která je v moderní čínštině, nepřečte), že ulpívání na profiltrovaných výňatcích na mě působí jako z jiného světa. Můj článek, jak Stočes postřehl, je skutečně celý polemikou s určitým pohledem na starou čínskou poezii. Proto jsem ho taky psal. Jistě si všiml, že na rozdíl od něho jsem text nezahlocoval výroky sinologických patriarchů, nýbrž jsem nabídl argumenty pocházející z úplně jiného, neorientalistického soudku. Značně mě uklidňuje, že marnost mého počínání nebude v konečném důsledku posuzovat Stočes, i když se tak tváří a dost nevhodně se přitom staví do pozice autority na čínskou poezii, kterou bez nejmenší pochybnosti není – aspoň mimo prostor redakcí českých médií. Budou to našťestí čtenáři. Je to v každém případě naděje, s níž jsem se do článku pustil.

Na Stočesových citacích mi přijde pozoruhodné to, že dokonale ztělesňují duch mathesiovských časů, po jejichž konci jsem

volal. Vida, možná je to jeden z hlavních důvodů, proč Stočes tomu pojmu nerozumí a potřebuje jej definovat! Chce-li to mít černé na bílém, říkám: Dle mého názoru se Demieville v tomto bodě mylí a přesně tento přístup k poezii východních národů a jejich kultuře obecně je čím dál škodlivější. Je totiž v té „nejlepší“ tradici orientalismu – a o orientalismu coby svébytném fenoménu západních kulturních vrstev se toho napsalo už dost. Nic z toho ovšem nevyznělo příliš kladně. A je jedno, že se jedná o prominentního francouzského sinologa. Jsem to já, kdo si nevšiml, že společenské klima se změnilo?

Stočes, zdá se, žije stále ve světě, kde „široké publikum“ čte básně, neřkuli čínské básně, a kromě toho možná také trochu stále žije ve světě frankofonním, který čítá přece jen o něco více potenciálních čtenářů než svět jazykově český. Uvědomuje si vůbec, v jaké míře se dnes čte poezie? V jakém nákladu jsou vydáváni například čeští klasikové? A kolik z lidí, kteří u nás čtou básně, má zájem o starou Čínu? Ono mládí, které mi Stočes předhazuje, mi mimo jiné dovoluje prostřednictvím styku s vrstevníky docela dobře posoudit, nakolik mladí lidé naplňují své kulturní potřeby četbou poezie. Můžu tedy s klidným svědomím tvrdit, že překládat čínskou poezii pro „širší publikum“ je dnes představa dost nesmyslná – je to pouze projekce oněch starých mathesiovských časů do současnosti.

Jak už jsem poznamenal výše, dostane-li se už někdo vážně k čínské poezii, myslím, že s radostí snese i náročný typ překladu, ba dokonce si jej vychutná. Ostatně není to Stočes, kdo podceňuje české čtenáře a bojí se, že by jej nebyli schopni přijmout? Čtěl by vyhradit tuto výsadu jen zasvěceným odborníkům a hloučkům studentů, jak píše? Přestaňme české čtenáře považovat za publikum, které nedovede nic jiného než romantické vciťování!

Nevím, jak rozsáhlé zkušenosti má L. Z. s překládáním čínské poezie. Musí asi být povážlivé, když s takovou jistotou kritizuje ty, co se jejím překládáním zabývají už po několik desetiletí. Zde Stočes zřejmě myslí sám sebe. Sebevědomí mu neschází. Pokud je mi známo, v sinologickém prostředí se „kapacitami“ naposledy nechal velebit v úvodu ke svým překladům a studiím prof. Dvořák ve 20. letech. Tenkrát to možná bylo běžné a u osobnosti, kterou byl, je to ještě pochopitelné. Píše se však rok 2007 a Stočes není Dvořák. To, že někdo něco dělá dlouho, zda-

leka neznamená, že to dělá dobře. K pojetí autority, kritiky autorit a samostatného myšlení jsem se, myslím, vyjádřil dostatečně jasně už výše, přidávat k tomu tedy nic nebudu, nechce-li Stočes slyšet obehnaný výrok K. Havlíčka. Mohl jsem se samozřejmě dávno ptát, jak rozsáhlé zkušenosti má Stočes se samostatnou četbou staročínských textů, kolik starověké a raně středověké literatury Číny už vstřebal nebo jak dlouho učil starou čínštinu, ale přišlo mi to nesmyslné.

Mé zamyšlení a má výzva k odlišnému přístupu k překladu čínské poezie byly neadresné a týkaly se obecných postupů, a pokud Stočes vztáhl na svou osobu víc než těch pár vět, které se kolem něj točí, o něčem to svědčí. Pokud ale chce, můžu se zastavit i u jeho překladů. Shodou okolností se mi nedávno dostal do ruky s tématem související článek prof. O. Krále z roku 2004. Jaké bylo moje překvapení, když jsem zjistil, že jeho autor došel při posuzování Stočesových „překladů“ poněkud jinou cestou k podobným a podobně ostře formulovaným závěrům jako já v recenzi na Stočesovu knihu. Král udělal to, nač ve *Tvaru* nebyl prostor: vzal báseň a verš po verši ukázal na problematická místa. Ovšem i na hrubě zkreslená a exotizující řešení F. Stočese. Mám tedy dojem, že tu Stočes křičí osamocen, a přitom viní ze zpátečnictví všechny, kteří mají na rozdíl od něho ke starší čínské literatuře co říci, v první řadě samozřejmě „pražskou sinologii“. Asi proto, že mu neposlala děkovaný dopis jako Pimpaneau.

Svoji reakci uzavřu kruhem. Můj článek nabízel pohled jazykovědce, nikoli zaslužilého překladatele, i když s překladem staročínských textů mám svou zkušenost a základní jazykovědná analýza je koneckonců jeho nutným východiskem. Za jediný prostředek, jímž je možno přesvědčit čtenáře o oprávněnosti určitého názoru na věc, považuji argumenty opřené o konkrétní příklady. I přesto, že mi byl redakcí *Tvaru* poskytnut značný prostor, nemohly být rozvedeny do kýžené šířky a hloubky. Nicméně jsem rád, že se mi i přes kontroverznost tématu dostalo vesměs kladných reakcí. Do budoucna to rozhodně nebude Stočes s jeho patinovanými autoritami, na koho se budu bázně ohlížet při psaní svých příspěvků do diskuze o této inspirativní otázce. A už vůbec ji nehodlám vést jeho stylem, plným nesnášenlivosti a zcela prostým základních pravidel kultivovaného odborného dialogu. Ten nechť si nechá do televizních debat.

Lukáš Zádřapa

ZASLÁNO

Ve *Tvaru* č. 19/2007 referoval Michal Škrabal o večeru autorského čtení v klubu Paměť.

Konstatoval v něm, že Martin Reiner posluchače „*notně rozesmál*“, jemu že však jeho „*fejtony v duchu šimkovsko-grosmanovském evokovaly dobu nedávno minulou, kdy podobně... ehm... texty musel číst týden co týden*“, pročež ho dost otravujou.

Nezbývá mi, než vyslovit lítost nad tak traumatickým mládím i potěšení nad tím, že se M. Š. před svou noční múrou dokázal skrýt ze zdmi Opravdového Umění.

Pro úplnost bych však ještě dodal, že jsem téhož večera, hned po zábavných fejtonech „pro zahřátí“, přečetl asi deset básní. Tři z nich byly texty otevřeně erotické, které – kdyby nic jiného – působily provokativněji, než cokoli ten večer v Paměti zaznělo. Za přednes další básně věnované zpěvačce Mariah Carey, která lehce parafrázuje biblické „slavení“, jsem pak od milého a převážně vstřícného publika utřil potlesk na otevřené scéně. Končil jsem delší básní Demonium, o které se dá jen s napětím velké vůle tvrdit, že by byla k popukání.

Jenže tohle všechno už by nepříjemně narušilo obraz Reinerera jako poklesle komunálního baviče, a tak to jaksi nedošlo sluchu autora té uštěpačné glosy.

Škoda.

Martin Reiner
www.martinreiner.cz

...

Danažský dar francouzské babičky;
prý to byla ona,
komu mravenčila panimanda...

Ty jsi další adept, ob generaci,
močíš na koberec
po kastrovém milování...

Stojím za oknem,
zatímco si to děláš na balkóně.

Legion entrangère:
pro muže neklidných srdcí...

Oříšek pro vycpanou Popelku
Jirkovi Dynkovi
Opadalá astra...

Holý hrbek
přílbou padlého muže,
Astra Superior Platinum.

V puklém ovoci
smačkané hedvábí:
šaty pro vycapenou Popelku.

FRANCOUZSKÉ OKNO

O AKTUALITÁCH Z FRANCOUZSKÉHO KULTURNÍHO ŽIVOTA REFERUJE LADISLAV CHATEAU

Francouzská kultura u nás

Nadcházející zimní měsíce a čas předvánoční zpestřil kulturní život v Praze jubilejní, desátý ročník Festivalu francouzského filmu, který se uskutečnil v Institut français de Prague ve Štěpánské ulici. Na zahájení festivalu byl uveden animovaný snímek-komiks *Persepolis*, který napsala a nakreslila režisérka íránského původu Marjane Satrapiová ve spolupráci s Vincentem Paronnaudem; film získal v Cannes prestižní ocenění Cenu poroty. Jde o autobiografický příběh, v němž autorka popisuje své dětství a dospívání v Íránu v době islámské revoluce a války s Irákem. Ve filmu účinkují Cathrine Deneuveová a Chiara Mastroianniová. Diváci v Kině 35 ve Štěpánské měli také příležitost opět zhlédnout obnovenou premiéru filmové klasiky Luise Buñuela *Nenápadný půvab buržoazie*. Na závěr byl slavnostně uveden válečný film režiséra Florenta Emilia Siriho

L'Ennemi infâme (Mezi nepřáteli) s Benoîtem Magimelem v hlavní roli. Alžírsko, červen 1959, drama a násilí odehrávající se převážně v horské krajině Kabylie. Hlavní hrdinové nakonec zjišťují, že *člověk nemá horšího nepřítele než sebe sama*, což je také podtitul filmu.

Ve Francouzském institutu proběhla také v polovině listopadu zajímavá přednáška o francouzské historii známého historika a politologa Marka Ferra, který navštívil Prahu u příležitosti českého vydání své knihy *Dějiny Francie* (letos vydalo nakladatelství *Lidové noviny*). Marc Ferro je spoluautorem *Černé kroniky kolonialismu* a ve Francii velmi úspěšného televizního seriálu *Histoire parallèle*, který porovnával, jakým způsobem se interpretovaly stejné válečné a poválečné události ve Francii, Německu, Itálii, Americe a Japonsku; autor vždy klade naléhavé otázky o smyslu a významu dějin, ale zároveň se zabývá i tím, jak se dějiny vykládají, jak se o nich píše a jak se zpracovávají. Často dochází k pozoruhodným závěrům. Marc Ferro v každém svém díle neustále varuje před nebezpečím, které hrozí, jakmile se začne podléhat klasic-

kému pojetí dějin národa, tj. iluzi *národního románu*.

Za zmínku nepochybně stojí také kniha *Země literatury*, jejíž autor, literární kritik a spisovatel Pierre Lepape nedávno navštívil Prahu rovněž u příležitosti českého překladu své knihy; ta vyšla v loňském roce v překladu Nory Obrtelové v nakladatelství *Host*. *Země literatury* je soubor třiačtyřiceti esejů; jde o pozoruhodné pojednání o osobnostech a událostech francouzských literárních dějin, které autor považuje za klíčové. Lepape čtivě a napínavě ztvárňuje osudy spisovatelů i jejich tvorbu; nevyhýbá se ani temnému období nacistické okupace, kolaboraci francouzských intelektuálů, českým čtenářům tak přibližuje skutečnosti málo známé. Autor se věnuje také pohnutému osudu slavného časopisu *Nouvelle Revue Française*, známého spíš jako N. R. F., připomíná tak dávno pozapomenuté události a souvislosti. Knihu uzavírá esejem o pohřbu Jean-Paula Sartra v roce 1980. Lepape je totiž přesvědčen, že dějiny literatury lze dělit *na dobu se Sartrem a po Sartrovi*. Bohužel četba této vynikající knihy má příchut' pelyňku. V kapitole *Dílo zabíjí*

spisovatele na straně 336 se dočteme, že jistý Gerardin *se díky podvodu se svým věkem dá zvolit poslancem*, v kapitole o Chateaubriandovi na straně 295 překvapí čtenáře nekulturní chyba, svědčící o neznalosti správného skloňování, neboť se dočte, že *Petrarkovi vděčíme za návrat nejvyššího pontifexe* (místo pontifika!) *do Vatikánu*, také na straně 317 nevypravuje Stendhal o sobě, jak bychom čekali, ale *vypravuje sám sebe pod rouškou obecných idejí*. Také často doslovné převádění francouzského originálu do češtiny působí rušivě. Čist levity bych mohla ještě dlouho; redakce sladce spala a autorská korektura se asi nekonala.

Nelze však ze všeho vždy vinit jen překladatele a autory. Vždyť už Sigmund Freud si kdysi povzdechl: *Jak je možné, že jsem svých chyb neviděl, ačkoli jsem text několikrát pečlivě přečetl?* A napsal slavné dílo o *chybných nevědomých úkonech* v běžném životě. Nepochybně vzdal tak holt vzdělaným a obětavým redaktorům, jejichž práce je v posledních letech tak málo ceněná, potažmo zanedbávaná. Budou-li nakladatelé tuto tendenci prohlubovat, tak možná brzy zjistíme, že – překlady zabíjejí autory.

teprve napotřetí jsem ho objevil

ROZHOVOR S PETREM MAŠKEM

V souvislosti se zahájením pražské výstavy *Albrecht z Valdštejna a jeho doba* byl zveřejněn objev dosud neznámého Valdštejnova horoskopu. Řada médií sice o objevu zprávu přinesla, avšak jejich informace byly kusé a začasné se omezily jen na kostrbaté a neúplné převyprávění tiskové zprávy, kterou vydalo Národní muzeum. Pokusme se to trochu napravit.

Objevitel horoskopu Petr Mašek (nar. 1959) pracuje jako vedoucí Oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea, vydal řadu studií o zámeckých knihovnách, publikace o české aristokracii, podílí se na vydávání *Almanachu českých šlechtických rodů*.

Kdy jste Valdštejnův horoskop objevil?

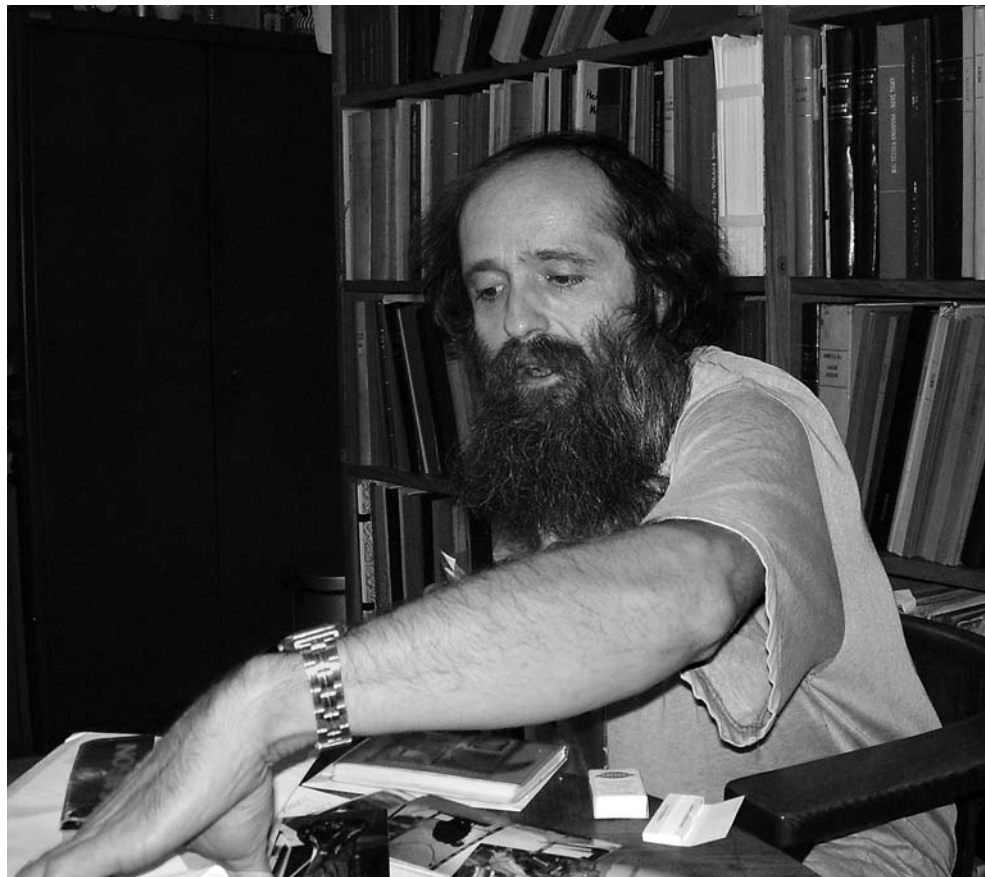
Už ho tu máme šest let, resp. už šest let víme, že jde o Valdštejnův horoskop. Celý ten čas se snažíme zjistit o horoskopu něco dalšího, zejména odkrýt jeho autora. Před jistou dobou jsem však dospěl k názoru, že toho asi už víc nezjistíme, a shodou okolností v tu chvíli přišel Ladislav Čepička s nápadem velké valdštejnovské výstavy. Tak jsme si řekli: Ano, hvězdy to chtějí, objev zveřejníme těsně před vernisáží výstavy.

Jak probíhalo pátrání po autorovi horoskopu?

Nejdřív jsme se snažili potvrdit nebo vyvrátit, zda se jedná o Keplerovo dílo. To jsme vyvrátili velmi rychle, protože jsou publikovány Keplerovy dopisy. Ví se, že Valdštejn požadoval rozsáhlý horoskop po Keplerovi, ale ten tvrdošíjně odmítal. Nikdy Valdštejnovi neudělal horoskop s oněmi *Erklärungen*, vysvětlivkami, co pohyb planet znamená pro ten který den vévodova života.

Na titulním listě nalezeného horoskopu jsou napsána písmena HCD, která by mohla tajit autora. Nepovedlo se nám však zjistit koho. V jednu chvíli jsem už skoro jásal, že by mohlo jít o Johanna Grasseho, pomoránského alchymistu, který používal jako krycí šifru svého jména právě ta tři písmena, ovšem Grasse zemřel již v roce 1618, tj. plus minus deset let před tím, než horoskop vznikl.

Podle filigránů se zjistilo, že papír byl vyroben ve slezské Nise. A přesně v té době, kdy byl horoskop pravděpodobně objednan, Valdštejn v Nise pobýval. V Nise žil podstatnou část svého života vynikající astronom Christof Scheiner. Bohužel Scheiner tam prožil téměř celý život s výjimkou té doby, kdy byl horoskop vytvořen. Navíc Scheiner se nemusel astrologií zabývat, protože byl členem jezuitského řádu a bylo o něj a jeho vědeckou a výzkumnou činnost hmotně postaráno. Autor zůstal tedy prozatím neodhalen.

Další zajímavá souvislost: Horoskop se našel ve šlikovské knihovně a Jindřich Šlik, nejblíže Valdštejnův spolupracovník, dlel tou dobou také v Nise. Je známo, že horoskopy se objednávaly skrze prostředníky – astrolog neměl znát identitu toho, koho hodnotil. Zřejmě tedy Šlik byl tím prostředníkem, ale proč nakonec horoskop zůstal v jeho majetku, nevíme.

Je ten šest let starý objev opravdu tak významný?

Různé unikáty se samozřejmě nacházejí neustále. V Oddělení zámeckých knihoven lze dnes objevy nejpravděpodobněji učinit v oblasti hudby, protože ta se provozovala na každém zámku. Ovšem za posledních dvacet pět let se v našem oddělení opravdu nic tak atraktivního, jako je Valdštejnův horoskop, nenašlo.

V současnosti, kdy horoskopy jsou publikovány téměř v každých novinách, je Valdštejnův horoskop z mediálního hlediska jistě atraktivní, ale je atraktivní také z hlediska vědeckého?

Je atraktivní z pohledu dějin astrologie, protože takto rozsáhlý a podrobný horoskop dosud objeven nebyl. Jedenáct let každodenní prognózy nemá srovnání s žádným jiným horoskopem. Například kolega Turnovský, odborník na astrologii, mi říkal, že se s ničím podobným dosud nesetkal a ani o tom neslyšel. Navíc se jedná o horoskop týkající se nesmírně významné osobnosti, která hýbala dějinami. Je pochopitelně otázka, zda vévoda Albrecht horoskop vůbec viděl, zda ho používal. Pokud ano – což však zatím nevíme –, pak by nabýval na obrovském významu, protože by bylo lze srovnávat obsah horoskopu s mnohdy nečekanými Valdštejnovými rozhodnutími.

Vy osobně si myslíte, že Valdštejn horoskop používal?

Určitě nepoužíval ten exemplář, který jsme objevili, neboť je na něm vidět, že byl v zásadě nečtený. Nelze ovšem vyloučit, že si někdo z něho vyhotovil opisy třeba jen určitých časových období. Mohl to být sám Albrecht nebo Jindřich Šlik, v jehož knihovně se horoskop objevil.

Jde o rukopis, přitom je svázaný jako knížka. Lze tedy říci, že je to samizdat?

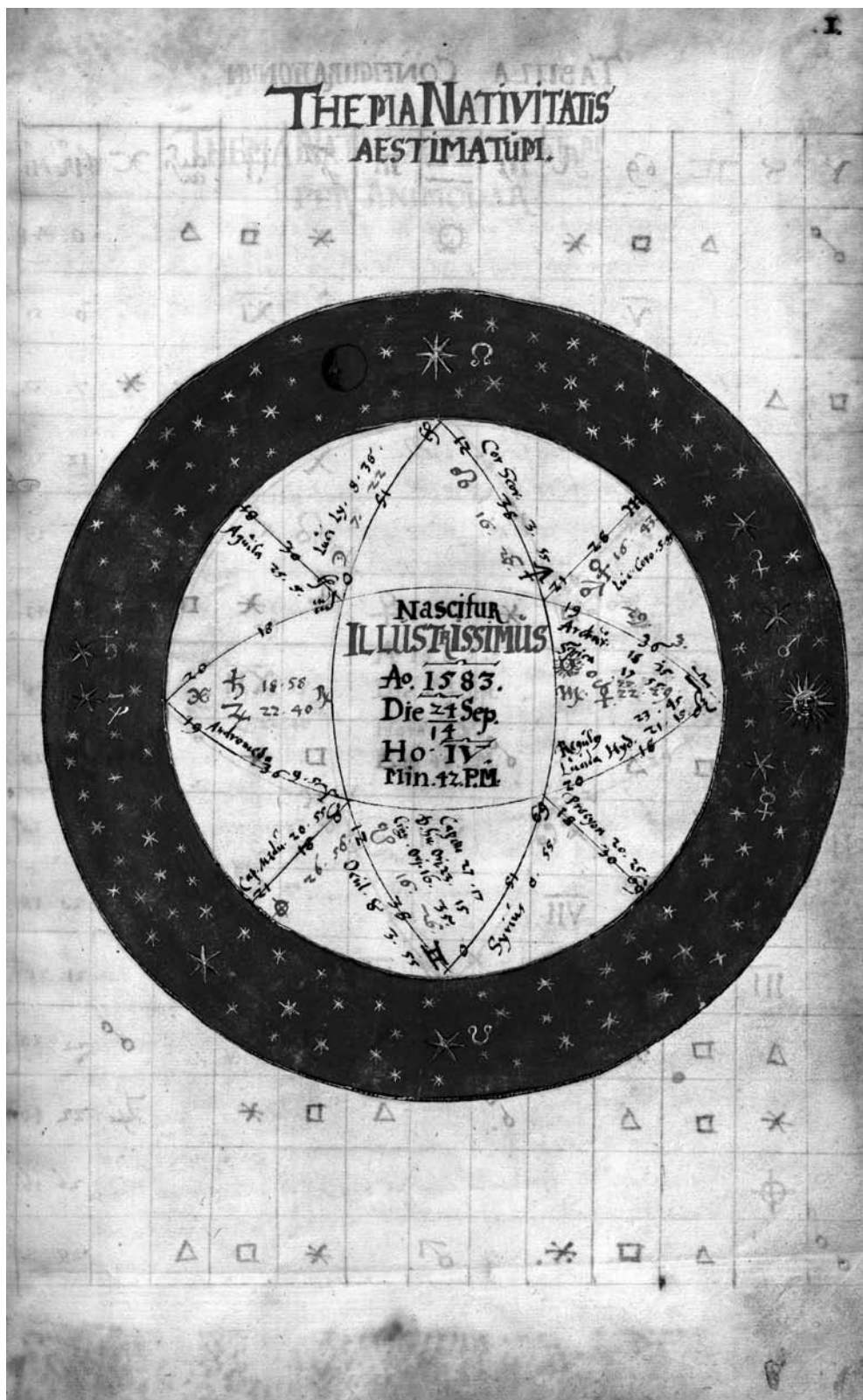
Samizdatem bych to nenazýval. V 17. století byl horoskop vždy vyhotoven pro konkrétní osobu, v jejímž zájmu rozhodně nebylo, aby se o něm dozvěděl někdo další. Horoskopy byly považovány v podstatě za strategické informace. Z toho důvodu v nich nebývá uvedeno ani jméno objednavatele. Významní lidé rozhodně netoužili po tom, aby bylo všeobecně známo, kdy má přijít jejich silná či slabá chvíle. Proto se po horoskopech velmi prahlo. Je např. známo, že horoskopy, které pro Albrechta vytvořil Kepler, se dostaly mimo vévodovu kancelář, což určitě nebylo s Albrechtovým souhlasem, tzn. že se za tím musela skrývat nějaká špiónáž.

Jak vlastně takový objev ve vašem oboru „vznikne“?

Před šesti lety jsme se spolupodíleli na německé výstavě o magii a počátcích přírodních věd a kolega Luboš Antonín v depozitáři, v němž je uložena zámecká knihovna Kopidlo, zahlédl knížku s nákresem oněch horoskopových kružnic. Neměli jsme moc času, taky tam byla zima, a tak jsme knížku hodili do bedny mezi ostatní, protože jsme si mysleli, že by případně mohla být na výstavě využita.

V klidu jsem pak to, co jsme přivezli z depozitáře, zpracovával a zjistil jsem, že horoskop pro výstavu nebude vhodný. Když už jsem ho ale měl na stole, podrobněji jsem ho prozkoumal. Jakmile jsem si přečetl, že horoskop byl vyhotoven pro *velkomocného knížete valky*, přiznám se, že Albrecht z Valdštejna byl první, kdo mě napadl. Ověřil jsem si datum narození – a už bylo jasno. Čili objev nespočíval v tom, že bychom otevřeli nějakou bednu a z ní vyndali tři sta osmdesát let nečtenou knihu, naopak – kniha byla řádně zapsána v katalogu, ba dokonce její stručný záznam byl dvakrát publikován, jednou na konci 19. století v popisu šlikovského archivu a podruhé cca před deseti lety v rámci průvodce po rukopisných fondech zámeckých knihoven. Tu knížku tedy mělo v ruce poměrně dost lidí, ale nikoho nenašlo se zeptat se, co to je za knihu. Dokonce je možné, že sám jsem v minulosti měl Valdštejnův horoskop v ruce – nejspíš dvakrát, a teprve až napotřetí jsem ho fakticky objevil. Dnes si lidi čím dál tím více zvykají pracovat s informacemi již nějak zpracovanými, což vlastně brání objevovat něco nového.

Připravil Lubor Kasal

knihovna jednoho muže

Křivoklátské teritorium, protkané hustou sítí královských hradů a hrádků, bylo významnou oporou moci přemyslovské i lucemburské dynastie.

V pozdějších letech „proslul“ Křivoklát jako státní vězení; do kulturních dějin vstoupil za vlády místodržitele Ferdinanda Tyrolského. Za třicetileté války byl ušetřen švédské okupace, protože – jak praví legenda – švédští vojáci hrad tyčící se na strmé skále, která je však ze stran převýšena okolními zalesněnými vrchy, nenalezli. V roce 1685 přešel Křivoklát do majetku knížat Fürstenbergů, a když byla v roce 1881 přenesena správa panství z Prahy na Křivoklát, byl na hrad přestěhován i archiv s knihovnou. V roce 1929 po odprodeji hradu přešla knihovna do správy státu a byla umístěna v Královském sále, který je po Vladislavském sále na Pražském hradě druhým největším gotickým sálem v Česku. Nyní je instalována v několika místnostech hradního interiéru.

Křivoklátská knihovna je po knihovně roudnických Lobkowiczů nejvýznamnější šlechtickou knihovnou v zemi. Mezi jejími více než padesáti tisíci svazků vyniká fond rukopisů, z nichž nejstarší pochází z 10. století. Řada bohemikálních rukopisů již poutala pozornost Josefa Dobrovského či Františka Palackého. Fond však obsahuje i řadu velmi cenných iluminovaných rukopisů vzniklých ve vyspělých oblastech knižní kultury (Itálie, Anglie). Fond starých tisků je velice různorodý, křivoklátská knihovna patří mezi tzv. knihovny encyklopedického charakteru, které se ve své době snažily obsáhnout co největší díl knižní produkce. Na rozdíl od

většiny zámeckých knihoven, které rostly po staletí péčí generací, shromáždil tuto jedinečnou knihovnu prakticky jediný člověk – Karel Egon I. z Fürstenbergu (1729–1787).

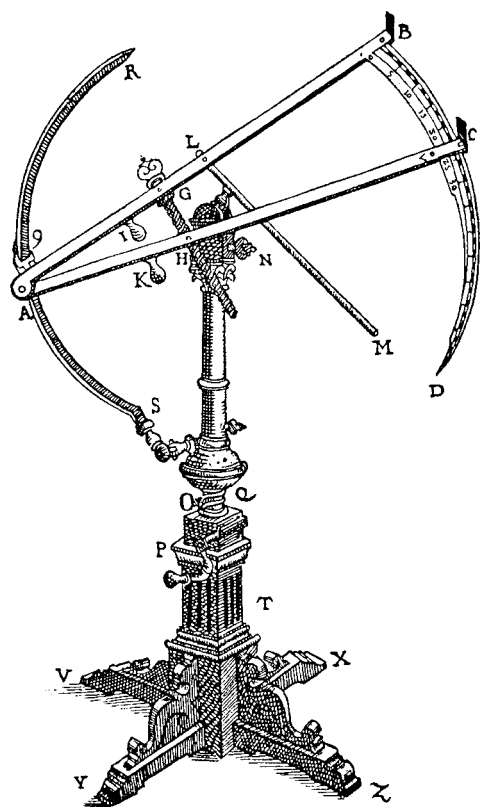
Kníže Karel Egon I. zastával v letech 1771 až 1782 úřad nejvyššího purkrabího, což byla nejvyšší státní funkce v Čechách. Marie Terezie v něm totiž spatřovala osobnost, která nepodlehne sobeckým zájmům privilegovaných stavů v zemi. Vzdělaný politik a státní úředník, který vystudoval na univerzitách ve Štrasburku, Lipsku a Turíně, sympatizoval s osvětskými názory. V době svého nástupu do nejvyššího zemského úřadu zemřela při hladomoru (1771–1772) desetina obyvatelstva. Většina velkostatků vlivem špatného a zaostalého hospodaření žila na úvěr a za této situace feudální statkáři pochopitelně neměli finanční prostředky na modernizaci svých hospodářství. Fürstenberg předvídal, že zoufalá situace poddaných povede k rebeliím. Až po velkém selském povstání roku 1775 došlo ke zmírnění roboty a jejímu přesnému stanovení. Současně vláda začala s programem parcelace velkostatků, která se týkala převážně komorních a postátněných jezuitských statků. Aristokracie a církev se mohly parcelace na svých statcích zúčastnit dobrovolně. Celkem byla u nás provedena jen na 105 statcích.

Nastartovat hospodářský rozvoj v zemědělství i v rodicím se průmyslu pomohlo zavedení povinné školní docházky v roce 1774. Marie Terezie současně nařídila povinnou návštěvu tzv. opakovacích škol pro učně. Vyučovalo se v neděli a ve svátek dvě až tři hodiny. Zavedeny byly rovněž industriální školy, jednalo se o nedělní kurzy pro včelaře, sadaře, zahradníky, krejčí, tkalce a další obory. Protože Fürstenberg sám podnikal, zvyšování úrovně vzdělání širokých vrstev „poddaných“ považoval za jeden ze svých

důležitých úkolů. V letech 1785–1787 vedl v Lánech vyšší odborné zemědělské učiliště, první školu svého druhu na území habsburské monarchie. Karel Egon I. byl v oblasti zemědělství známým novátorem a na svých panstvích zaváděl pěstování lnu, červeného jetele na semeno nebo vojtešky. Rovněž započal s rozvojem lesnických a hospodářských věd – zaváděl nové metody v lesním hospodaření v praxi a zřizoval lesní úřady. Na křivoklátském panství v té době pracovali nejlepší lesníci z Německa a Čech.

Z funkce prezidenta českého gubernia a nejvyššího purkrabího byl Karel Egon I. odvolán v červenci roku 1782. Stáhl se do ústraní, v nemilost však u císaře Josefa II. neupadl. Po dvou letech ho panovník jmenoval předsedou rekonstruované České, pozdější Královské české společnosti nauk.

Právě v době Fürstenbergova nástupu do čela zemské vlády začal v Praze vycházet vědecký recenzní týdeník *Prager Gelehrten Nachrichten* (Pražské učené zprávy). Při nich vznikl v knihkupectví Wolfganga Gerla Learned club (Učený klub), jakási čítárna knih, novin a vědeckých časopisů, první bezpečně doložené místo schůzek učenců Bornova okruhu. V pozadí *Pražských učených zpráv* dozrály plány na vydávání dvou vědeckých publikací, jimiž byly zprvu latinsky a německy a pak jen německy vydávané *Podobizny českých a moravských učenců a umělců* (*Effigies viroborum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae*), jejichž hlavním autorem byl František Martin Pelcl, a latinská *Literární akta Čech a Moravy* (*Acta litteraria Bohemiae et Moraviae*), která vydával Mikuláš Adaukt Voigt. Tyto práce dotvořily před rokem 1774 (přesné datum není známo) podmínky pro vznik naší první akademie věd, soukromé Učené společnosti. Karel Egon se stal, vzhledem ke svému spo-

Ilustrace sextantu z knihy Tychona Brahe *Astronomiae instauratae mechanica* (1598)

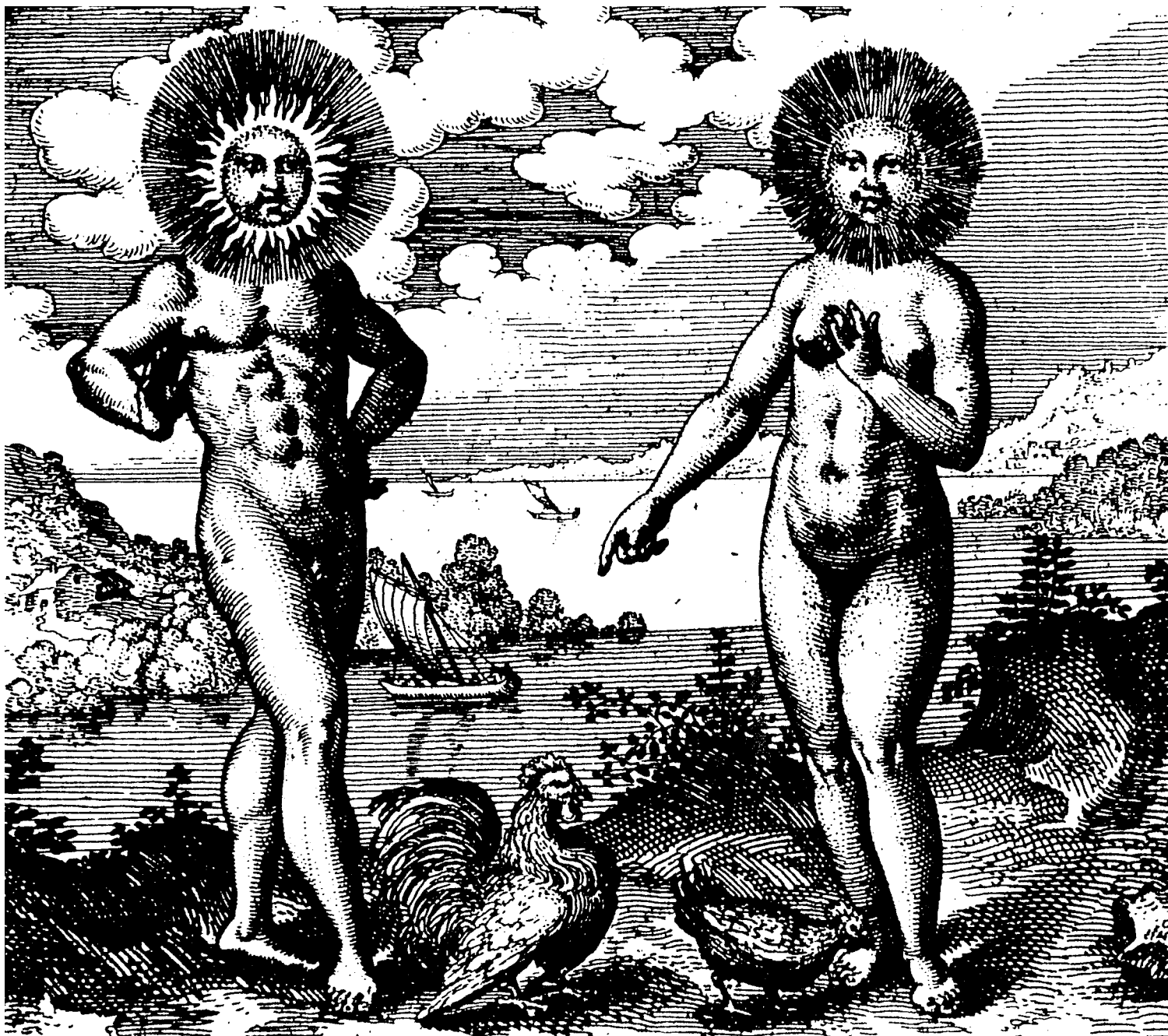
lečenskému postavení, opravdovou záštitou této vědecké instituce, prospěl ji však i svou knihovnou, která byla učenci, členy společnosti, hojně vyhledávána.

V knihovně, budované původně ve Fürstenberském paláci na Malé Straně, bibliofilské zájmy Karla Egona reprezentuje nesmírně cenná sbírka středověkých iluminovaných rukopisů, v níž je nejstarším dílem přepis Persiových *Bajek* z 10. století. K vzácnostem patří i rukopisy českého původu z 15. století *Život Adama a Evy* a přepis *Dalimilovy kroniky* ze 16. století, překlad Leryho *Historie o plavení se do Ameriky* ze 17. století a přepis *Paměti Viléma Slavaty*. Mezi nejvýznamnější prvotisky se řadí tisky bohemikální, např. *Pražská bible* z roku 1488 nebo *Missale Pragense* s českými přípis. Zájem Karla Egona o kulturní dění v Čechách dokazuje rozsáhlá sbírka bohemikálních tisků zahrnující díla od 16. století (Melantrich, Veleslavin) až po počátky národního obrození (Dobrovský, Pelcl, Jungmann).

Mezi tisky vyniká například kniha *Astronomiae instauratae mechanica*, vydaná roku 1598 ve Wandesburgu Tychonem Brahe, která obsahuje na třicet ručně kolorovaných dřevorezů zobrazujících astronomické přístroje jeho vlastní konstrukce. V křivoklátské knihovně se nachází rovněž Tychonovo *Epistolarum astronomicarum... Uranienburg* 1596; český pobyt slavného dánského astronoma připomíná rovněž jeho *Historia coelestis* vydaná posmrtně v roce 1666 v Augsbuřku a obsahující rytinu, na které jsou vyobrazena působistě slavného astronoma, včetně letohrádku Belveder v Praze a Benátek nad Jizerou.

Vzhledem k tomu, že Křivoklát proslul rovněž jako vězení, ve kterém byl vězněn anglický alchymista Edward Kelley, můžeme se v této souvislosti zmínit i o vzácné knize Samuela Reyhera *Dissertatio de Nummis...* (Kiel 1692) s vyobrazením mincí ražených z tzv. alchymického zlata. Tato kniha se nenalézá již v žádné z dalších zámeckých knihoven, podobně jako bohaté a velmi kvalitními mědirty doprovázené další dvě knihy z oblasti tzv. alchymie spirituální, kterými jsou kniha Herbrandta Jamsthalera *Viatorium Spagyricum...* (Frankfurt a. M. 1625) a kniha slavného lékaře císaře Rudolfa II. Michaela Maiera *Symbola aureae Mensae duodecim nationum...* (Frankfurt 1617). Svým jinotajným významem inspirovala francouzské martinisty ještě v 19. století kniha Heinricha Khunratha *Amphitheatrum sapientiae...* (Frankfurt 1653), se kterou se rovněž setkáváme mezi klenoty křivoklátské knihovny.

**Luboš Antonín,
Oddělení zámeckých knihoven
Knihovny Národního muzea**

„Sjednocení protikladů – Slunce a Luna.“ Rytina z díla Michaela Maiera, osobního lékaře císaře Rudolfa II.

ty kruté, ustarané brno

Když nedávno vyšla obsáhlá antologie *Po městě, jež je mi souzeno*, věnovaná Brnu, zamrzelo nás, že nás hbité nakladatelství *Weles* předběhlo. Nápad zřejmě již nějakou dobu visel ve vzduchu, sami jsme již delší dobu chystali podobný materiál, věnovaný rázovitému brněnství. I když zlí jazykové (dokonce i jeden nejmenovaný brněnský pracovník na literární liše) tvrdí, že v Brně se píše „bud’ bizzar, anebo banál a nic mezi tím neexistuje“, nesouhlasíme – v následujícím výběru představujeme několik dalších poloh brněnské poetiky. Texty jsme shromažďovali více než rok a půl, některé byly adresovány původně do rubriky *Továrna na absolutno*, jiné jsme získali z druhé až třetí ruky, pátrali jsme po nich na nejružnějších literárních serverech, pomohli nám i kolegové z jiných literárních časopisů.

Kongenální Welesané nám vypálili rybník i shodným nápadem doplnit verše fotografiemi. Možná se nám nyní podaří vypálit rybník jim, a to naším objevem mimořádně mladé, nadané fotografky Thi Xuong Guslaw (nar. 2000). Je absolventkou MŠ v Pisárkách a digitální fotografii se věnuje již půl roku.

jar, bs

Mikoláš Porazil – nar. 1958 ve Vyškově, vystudoval SPŠ stavební v Brně, v současné době podniká a žije v Brně. Debutoval v nedělní příloze *Rovnosti* v roce 1988, knižně dosud nepublikoval.

Borci jsou Brnem

a semafor na Čáře způsobně se klaní,
zablýskne očičkem myšička zvědavá,
brněnské šterky Jak měkká rána pěstí
a žízeň. Až srdce usedá.

Ve vzduchu stáčí vír hliněné hrníčky Hané
petrovské ticho máš pod sukni, sivoooká
milá,
na sklenku jaro až po zoubku zacinká
byla jsi, nebyla?

Zatím však zima a borci jdou přes Brno,
závės jim zamává. Večer se vzpouzí jak
za krk ho vlekou
jak něžnou ozvěnu Nechej ho vlát.

Šalina sténá a Inkoustem bělavým
na boky, do vlasů, na ňadra setmělá
všech devět křížů já na nebi viděl se smát.

Hana Oslouchová – nar. 1949, žije ve Vídni. Vydala řadu samizdatových sbírek. Jméno je pseudonym.

Konvalinka na Králově Poli

Smutně voní, smutně usmívá se,
smutně kývá, jedovatá prý.
Za sklem si kdosi slzy utírá.
Pší bouda je teď opuštěná,
nevrátil se.
Co se s ním stalo – Pán Bůh ví.

Nebyla platna na nárožích čísla,
ba ani podobenka s odměnou.
Za sklem kdos v růžencovém zamyšlení
snad postě probírá se Pedigreem.
Květinka pláče, pahýl hrušky sténá.
Už je to tak. Srdce ho táhlo za fenou.

Hana Ludmila Komendová – nar. 1933 v Kněževsi, okr. Blansko. Pracovala jako šička, nyní v důchodu. Básnířka, která, jak sama napsala v průvodním dopisu, „uznává poezii od srdíčka“. Zanecháváme její specifický pravopis.

PEJSCI

Kočky kdyby nekouřili
zůstal by mně stroužek milí
po domně mi chodí pani
která nedbává na mé spaní
HALÓ!!! volá na mně z dvíří
všichni jste tak jako to běží
Běží srna, jmenuje se Brna jemná

Ondřej „Foxy“ Vališka – nar. 1951 v Bystřici po Hostýnem, v 70. letech byl vězněn pro nedovolený pokus o překročení státních hranic. Ve vlastní samizdatové edici US vydal básnické sbírky *S uhlíkem v kanadě* (1973) a *Rosa má* (1980).

Večer

Ach, jak mne dnes brníš,
má milá
tak útlá, tak travnatá
až po poslední mez.

Chtěl bych ti máčky v copy vplétat,
kéž by mne nebolela hlava,
a nahoře?
Kymácí se bez.

A semaforey křičí na mne, slepce,
plivají sprosté barvy-rozkazy
jež podzim-sekáč beztak slije
v šedivé jíní námrazy.

Ó, jak mne dnes bolíš,
ty kruté, ustarané Brno,
hryžeš mé kosti
jako pes.

Jáchym Kletrlík – nar. 1983 v Kroměříži, vystřídal několik povolání, nyní je nezměstnaný, žije v Havlíčkově Brodě. Publikuje na různých internetových serverech např. pod nickem Irena_s_racky.

Zavřené oči

Jsem to co zbylo po Sputniku
lásko má.
Podzimní město tiskne kliku
otvírá...

Od Kénigu po Medláanky
hlas jako zvon:
Brno nesnáší uříukánky!

A ty jsi v tom.

Evžen Prokůpek – nar. 1967 v Ostravě, rocker. Píše písňové texty.

Od Jakuba
ke Svobodáku
tak blízko
že i pánbů
si může odskočit
na jedno Starobrnno
ke stánku
Možná tam potkám
kromě něj
i tu méně opilou
stranu Mésíce

Thi Xuong Guslaw, *Rybolov*, z cyklu *Brno*, fotografie, 2007

Thi Xuong Guslaw, *Pokoj vám*, z cyklu *Brno*, fotografie, 2007

Tomáš Macháč – nar. 1986 v Brně, přerušil studia na MU v Brně, nyní pracuje jako kuchař v čínské restauraci. Publikuje na literárním serveru *Písmák*.

Čára mokrá

Prší na Českou v Moravě
ženy vrací se domů
nitky jsou do nich všíte
tak jako do tebe kdysi když
řekla jsi mi: Z Veveří daleko
už musím!
Čára mokrá táhla se za tebou
uzlík mi zůstal mezi prsty
Kapka do dlaně

Stanislav Nový – nar. 1946 v Plzni, od svých osmnácti let žije v Brně, pracoval jako ošetrovatel, nyní v invalidním důchodu, přivydělává si jako mediátor, psychoterapeut a pomocník v kostele. Přiznává okouzlení Jiřím Kuběnou a jeho básněmi. Dosud nepublikoval.

Tak Šedivé Jsou Sochy
Tohoto Požehnaného Podzimu!
Dívám Se Z Okna
piju třetí Čaj
Za Oknem v Mlze
Kraví Hora
Holé Slzy
Slaví

Literární skupina PenDePon – Skupinu tvoří studenti Masarykovy Univerzity v Brně. Byla založena v roce 2005 a dosud vydala almanach svých prací, nazvaný *Roupitáhnou* (2006). Dva nejmenovaní členové skupiny v nejménovaném roce postoupili do celostátního kola nejmenované soutěže ve slam poetry.

Kvasinky jsou stejné tam jako tady
na Petrově to smrdí korunou – ahoj Martine!
včera jsem potkal jednoho blbce
a dneska taky – bože můj – tohle léto mě zabije

tam dole to nemá grády
tady nahoře to taky stojí kamarádi
za Petrov

Jdi mi vole do Petrova!
Vylíž mi vole Brno!
Koukej mazat z mýho Zelňáku!
Seš jen obyčejnskej cajzl,
ty brněnskýho kema nepoznáš!

Já ti to teda řeknu ještě jednou a jinak:

Brno
louská
ořech!

Jiří Beran – nar. 1949 v Brně, kde také žije. V 70. a 80. letech se podílel na vydávání samizdatových knih (Skácel, Mikulášek. Oslouchová a d.) a pracoval jako předseda stavebního bytového družstva Lesná-sever. Od ledna 1990 je zaměstnancem Magistrátu města Brna, odbor územního a stavebního řízení. Dosud nepublikoval.

NO TOWN IS AN ISLAND

Když se blížíte od České k náměstí Svobody, takzvanému Svobodáku, může se vám stát, milý příteli, že potkáte člověka, který se tu nebude chovat jako doma. Většinou ho poznáte podle zarudlých očí, rozklepaných rukou a nesoustavného drmolání. A možná se u něj zastavíte a zkusíte se s ním dát do řeči jako onehdy já. „Kohopak hledáte?“ zeptal jsem se. Udiveně se na mě podíval a zdálo se, že mi nerozumí. Zkusil jsem to ještě pomaleji. „Ko-ho hle-dá-te?“ Zhluboka povzdychnul a ještě předtím, než mi vyprávěl celý svůj příběh, obrátil hlavu směrem ke svatému Jakubu, jako by hledal nějakou oporu.

„Vy si asi myslíte, že každý, kdo v Brně jen tak bloumá po ulicích, někoho hledá. Ale copak vy sám, když se vracíte večer od Bolka domů ke své spící manželce, nebloudíte v podobném opojení jako já nyní? Pojďte se na chvíli posadit do Spolku a já vám prozradím celý svůj příběh.“

Po druhém pivu jsem se dozvěděl, milý příteli, následující: Pan Antonín K. se narodil v Židenicích a celé své dospívání prožil kousek od Hlavního nádraží v Brně. To se psala omamná šedesátá, ve kterých Antonín poznával plnými doušky zdánlivou svobodu těchto let. Tehdy se poprvé zamiloval do dívky, která v srpnu onoho velmi horkého roku odjela původně na tři měsíce do Anglie. Její návrat už nebyl možný a Antonín se tehdy zřekl žen a začal pít. Z práce ho brzy vyhodili – snad kvůli jeho delším vlasům, snad kvůli účasti na několika demonstracích. Našel si místo hlídače v Kapucínské kryptě, kde byl na dalších dvacet let takřka zapomenut celým světem. Jednoho večera uprostřed osmdesátých let k němu promluvil čísi hlas. Původně si myslel, že jde o opilecké delirium. Hlas však pokračoval. „Antoníne, já vím, že mě slyšíš. Čekalo jsem na tebe dost

dlouho a ty ses k ničemu neměl. Nedělej, že nevíš, kdo k tobě mluví.“

Antonín K. se zhluboka napil a pak pokračoval: „Hlas mě pronásledoval další tři týdny. Budil mě uprostřed noci, ozýval se v nejnevhodnějších chvílích, když jsem například poklízal mezi hroby, přicházel za mnou v hospodách. Můj strach přešel pomalu v jistotu – to, co ke mně hovořilo, bylo Brno. Zhruba po dalších dvou týdnech jsem s ním začal opatrně komunikovat. Považoval jsem to za trochu nevhodné, bavit se s rodným městem, připomínalo mi to příliš nějaké zvláštní incestní chování. Možná jsem udělal chybu, že jsem se s ním vůbec začal bavit – mluvalo teď ke mně pořád – a stále častěji mi vnikalo i do mých soukromých věcí. Radilo mi, co mám pít, s kým se mám bavit a tak podobně. Nejhorší na tom bylo, že se před hlasem Brna nedalo utéct. Zkusil jsem odjet na 14 dní ke svému strýci na Vysočinu, ale hlas Brna se ozýval v neztenčené míře skrz vysílání brněnského rozhlasu i skrz regionální přílohu státního deníku. Při návratu zpět mi udělalo žárlivou scénu a v noci mě začalo poprvé obtěžovat i fyzicky. Na ulicích se večer z ničeho nic rozsvěcovaly a zhasínaly lampy, z hydrantů najednou začala prýstit voda. V Kapucínské kryptě ke mně mluvalo nejsilněji. Zkusil jsem jít i k psychiatrovi, ale ten se mi vysmál. Po jedné obzvlášť nechutné noci, kdy mi stále dokola říkalo všechny zastávky tramvajové linky číslo 4, jsem se rozhodl, že skončím se svým životem. Brno to však vycítilo a začalo se ke mně chovat o poznání lépe, takže jsem našel svou ztracenou vůli zjistit, co vlastně po mně chce. Víte, není to jednoduché, bavit se se svým městem. Zpočátku mi na moje stálé dotazy, proč si vybralo zrovna mě a co žádá, odpovídalo spíše v hádankách. Často mě ale směřovalo na Zelný trh, kde se podle všeho nacházelo srdce Brna. Zjistil jsem, že mu chybí láska.“

Možná že se divíte, milý příteli, jak může městu chybět citový vztah. Vždyť většina z nás, kteří žijeme v Brně, máme své město rádi. Copak můžete říct, že by Kraví hora byla někdy ošklivá? Že by popůlnoční rozjezdy tramvají nebyly milovány? Že park v Lužánkách, který zní dětským smíchem a veselým psím štěkotem od rána do večera, by někdy byl opuštěn? Jediné, co může našemu Brnu chybět, je láska fyzická.

Thi Xuong Guslaw, *Apa*, z cyklu *Brno*, fotografie, 2007

S těmito pochybnostmi jsem se obrátil na pana Antonína. Ten smutně přikývl a řekl: „Trefil jste to naprosto správně. Našemu městu opravdu chybí sex. Přiznalo se mi 22. května 1989 a já vím bezpečně, že odraz červánků, který tehdy dopadal na budovu Janáčkovy opery, neměl s přírodou nic společného. To se tehdy stydělo Brno, když mi prozradilo jeden ze svých tajných erotických snů.“

Věděl jsem, že já sám mu sotva můžu pomoci. Naštěstí vše směřovalo k listopadové revoluci, ve které jsem využil šanci a jako morální vítěz (protože jsem byl celou normalizaci zavřený v Kapucínské kryptě) jsem mohl hned v lednu 1990 začít usku-tečňovat svůj plán. Zpočátku se zdálo vše být snadné, Brno ke mně pojalou naprostou důvěru a svěřilo se mi se vším. Věděl jsem přesně, ve kterých místech mám začít stavět.“

„Stavět?“ zeptal jsem se pana Antonína trochu překvapeně. Již v tu chvíli mi bylo jasné, že mám co dělat s blouznivcem, který se natolik zamiloval do svého rodného města,

že zcela podlehl jeho mámení. Byl jsem ale zvědav, jak jeho vyprávění dopadne.

„Ano, stavět. I když je Brno středního rodu, vykazuje evidentně ženské proporce. Jen se zadívejte zdálky na Špilberk a Petrov! Jen přistupte blíž k podchodu pod Hlavním nádražím. Můj plán byl jasný. Právě tam u Hlavního nádraží se totiž skrývá obří bod G města Brna. Jediné, co nyní potřebujeme k dovršení sexuálního uspokojení města, je přesunout nádraží o zhruba půl kilometru jižně. Odkrytím klína a následným zavedením sítě kolejnic evropských rozměrů dosáhne Brno svého prvního bouřlivého orgasmu. Nebylo to jednoduché přesvědčit všechny magistrátní úředníky o důležitosti tohoto činu. Naštěstí vše nyní směřuje k cíli. Již brzy pozná Brno slast a my uslyšíme jeho první zasténání.“

Když jsme chvíli poté vycházeli ven, od Grandu vál vítr a nesl mírné bručení, které mohlo být vzdálenou ozvěnou z dálnice, ale také zapředěním našeho města. To, že světu chybí láska, je jasné. Města, stejně jako lidé, nejsou ostrovy...

Marcel Hall – nar. se sice 1987 v Praze, ale po rozvodu rodičů se přestěhoval do Brna. Studuje VOŠ obchodní v Brně. Je zakladatelem a prvním redaktorem dnes již zaniklého internetového časopisu *Zadní vchod*, kde postupně publikoval i většinu svých básní. V roce 2006 se rozhodl, že s poezií už „marnit čas“ nebude a bude se věnovat „něčemu pořádnému“.

Slyšíte mě, děcka?
Šestý den už koleno si vrtám,
snad tou dírou prožru:
Vnitřním zrakem podívám se na tě.

Kotě. Babo. Vráno!
Co to meleš? Jak? O zdravém sportu?
O lajfstajlu? O kravatě? Houbičky jsem
sežral?

O pavlač se praštil?
Jak ten škopek začínám už kvasit. A ty?
Jen se směješ. Serveš outfit a už jsem zas
na lopatě.

Jaromír Knípl – nar. 1971. Intelektuál, nikotinista a obdivovatel, pijan duhy. Něžný brblal. Žije (dosud) v Žabovřes-cích.

Intelektuál

Karlu Škrabalovi

V Brně ne.
Na to tě mám moc rád.

Thi Xuong Guslaw, *Anda*, z cyklu *Brno*, fotografie, 2007

filip specián

Řeznictví Praha (fragment)

Šjel jsem dolů. Do podzemí. Elektrickou řekou.

V metru seděly jen sochy a zíraly na sebe. Vyprávěly si beze slov. Některé křičely moc nahlas. Něco asi chtěly. Já je slyšel, ale nerozuměl jsem té řeči.

Ovátý pražským podzemním proudem páchnoucího termiště jsem se dostal opět na světlo.

Silnice, na níž byly spletité hadí líhně, byly plné kovu a já se bál je přetnout pohledem, natož pak tělem.

O něco bohatší sochy než ty dole, někam pospíchají. V obličejích šarpej, kroutí prudkou zatáčku, která byla jako včera osvěcena silným světlem v tuto dobu podvečerní.

A šarpej nic, prej pospíchám – třeba nakoupit anebo jedu krást, tedy do práce.

Ulicí jdu a potkám dvojníka, toho, za kterým zrovna kráčím. Profrčel na kole s kápí na hlavě, zkusil jsem ještě zvolat jeho jméno, ale dvojník pádlil.

Na jakémisi náměstí se honili mravenci, mezi nimi sochy nesoucí své hmoty domů.

Jeden z mravenců ke mně přistoupil s půvabem

nenasytnosti kmitočtu nohou a praví:

„Hele kámo, nemáš náky drobný?“

Vytáhl jsem kovový peníz a říkám:

„A hele, kde je tady ulice, kterou hledám?“

On se otočil, nohy se mu prolomily v kole-nou, ukázal směrem tam, pak tam, a šel si užít almužny.

Tak jsem se vydal nejdřív tam. Tam nic. Zjistil jsem, že jdu špatně.

Zkusil jsem dalšího mravence.

„Hej, vy s těma klepetama, nevíte, jak se dostanu na náměstí Ipák?“

„Jo, to prej nahoru,“ vedle se přidal do debaty další hmyz, „kdepak, dolů: vodjag-živa“.

„Tak jo chlapi, díky, já půjdu středem.“

Taky špatně.

Šel jsem bulvárem a světelné reklamy se mi zavrtávaly pod kůži, kde působily silnou bolest. Lidé, které jsem potkával v ulici, měli v obličejích spletité pavučiny bez struktury a nedalo se na ně hledět déle než malou chvíli.

Mají to těžký život, lidé pražští, pomyslíl jsem.

Za trochu lepšího, za kusy hmoty obětovat klidnou hladinu vnitřní řeky. Pak si je nahánět, pátrat a někdy i přepadávat v tom chaosu a nekonečné olympiádě ekonomických smyček. Chtělo se mi zakřičet na ten lid.

Kamarád, který obsluhoval čajovnu v centru Prahy a se kterým jsem se již delší dobu toužil sejít, mne začal navigovat po telefonu a já již v nastupující panice začal jemně používat maloměstské lokty v labyrintu byznysu a našel tak naváděcí a záchytné body, které mě měly dovést do oázy čajem provoněné. Slušně žádám řidiče taxislužby, zdali by mně ukázal náměstí, které hledám již delší dobu. Taxikář chvíli váhal, jestli ze mě něco nakápne, a když zjistil, že to myslím zcela upřímně, tak mávnul rukou kamsi do zákoutí a ujel ve svém blýštivém voze.

Procházel jsem ulicemi a hledal ono náměstí, kde vládne trhu jakési věhlasné rychloobčerstvení a od kterého mělo být snadné objevit čajový stánek.

Stmívalo se a já hledal stále. Tu a tam mne za pačesy zatáhla historie a nutila mě k tomu, abych se zastavil v tom mučivém spěchu a vyslechl její moudrou a dáv-nou zpověď. Musel jsem a zároveň chtěl naslouchat a obdivovat umění dědů, kteří dělali svou práci nejen za peníze, ale i doopravdy.

Občas mi připadlo nevěřitelné, jak lidé pražští umístili reklamu tak neskutečně krutě, když ji pověsili hned vedle soch a jiných skvostů minulosti. Největší újmu způsobili krásnému lvu, který zdobil ještě

krásnější secesní dům, když mu vedle hlavy posadili obrovskou reklamu s nápisem – *Luxusní kožené zboží*. Lev v tu chvíli opravdu jen symbolizoval boj o přežití. Neustále cenil zuby na pár metrů vzdálenou tříprou-dovou silnici, kde i v tuto večerní hodinu zápasili agresivní řidiči asi v tom, kdo bude dříve doma a bude moci se jako každý den cpát nezdravým jídlem a bude chtít u toho pozorovat nevkusné televizní zpravodajství, kde mu jistě zrekapitulují povětšinou, jak se jeho krutí spoluobčané hrubě pokusili zbohatnout, anebo mu ukáží různé druhy masakrů, které se v ten krásný den udály ve světě. Možná. Lev nehnul ani brvou.

Úspěšně jsem přešel tento nebezpečný městský autodrom, který mě ještě agresivně nutil k tomu, abych se koukl na ta krásná drahá auta a mohl být tak nesoustředěný, lapitelný – přejetelnější.

Pár dalších telefonů s mým přítelem mne dovedlo na rozcestí, od kterého se zdála být cesta k oně čajovně již jednoduchá. Nebyla. Náměstí, které mělo uprostřed malý parčík, mělo i několik příjezdových cest a tak jsem intuitivně hledal tu pravou, ve které se mám usídlit. Procházet kolem parčíku bylo dosti naučné a poodhalilo mi seskupení pražské. Na lavičkách seděl starší manželský pár, dále pak veselá parta mladších tmavočechů, feťáci a polofeťáci, hrstka kapsářů, několik západních hamburgerožroutů, uvědomělý bezdomovec a skupinka alkoholiků na dovolené.

Prošel jsem kolem bez incidentu, i když jsem jej čekal. Nikdo se mnou nechtěl zabývat. Divné.

Po chvíli jsem našel čajovnu. Byla nádherně schována v ulici, kde ještě byly kupodivu keře.

Utajená živnost pro vyvolené. Dům se halil do staršího kabátu, aby se tak mohl jen na chvíli schovat před komerční cháskou a pozitivně dumat nad co nejdelším oddálením své rekonstrukce a vyhnout se tak vtažení mezi své opravené bratry, jež nedůstojně slouží byznysu. Celá ulice prvorepublikových činžáků se sice pyšnila v novém kabátě, ale pod rouškou blahobytu tupě žářlila na neopraveného stařešinu. Vešel jsem dovnitř malými dveřmi, vydechl motorové zplodiny a vyměnil je za vůni čajovny, jež promísená arabskou šíšou jest.

Pozdravil jsem se s přítelem a přizván ke stolku okusil jsem vodní dýmku nemalé velikosti. S námi ve vonné oáze byla ještě hrstka hostů, kteří si také libovali v onom kouřovém opojení. Na zdech na nás dohlížel v několika podobách Šiva a lehce nás umravňoval. Naše malá skupinka se po chvíli rozrostla o další přátele mého přítele a témat bylo najednou mnoho. Noc se plnila kouřem a já poznal pár dobrých lidí, kteří mi poodkrývali kreativnost boží.

Mladá náctiletá skupinka s jediným chlapcem, která seděla po mé pravici, již končila svůj kouřový rituál a chystala se domů. Mezi nimi byl i jeden hoch východního typu, který mi připomínal Čingischána se svou věrnou družinou svůdných děvčátek. Všichni teplem otékali v obličejích a bylo jim dobře. Rozloučili se a roztekli se po Praze.

Naše debaty se měnily v kouři arabské dýmky a jen omylem byly dotaženy do konce. Nakonec mí noví přátelé vytáhli notebooky a začali ukazovat svá vzácná videa se sportovními dovednostmi západních basketbalových hvězd. Moc mi to do tohoto prostředí čajovny nezapadalo, ale po chvíli mě umění těchto borců spoutalo a tak jsme všichni společně obdivovali něco, co bychom se mohli také někdy naučit. Videastupňovala svá láková potěšení a po chvíli se začala předvádět v jiných, eroticky laděných představeních. To mně ale už vůbec do zákoutí čajovny nezapadalo, i když jsem bral na mysli přirozenou kreativitu boží. S tímto malým spolkem, který na mě i tak působil

Filip Špecián (nar. 1978 v Mostě) vystudoval fotografii v Děčíně. Prošel řadou zaměstnání a nastoupil na vojnu. Nyní pracuje jako konstruktér modelů letadel a technik, který se stará o potisk jejich mikrosoučástek.

velmi sympaticky, jsem se rozloučil a popřál jim dobrou noc. Kamarád mi ještě poskytl možnost očisty jak fyzické, tak i psychické. Pak už jsem ulehl v kladně nabitém prostředí čajového ostrova. Šiva, který hleděl z obrazu do místnosti, mě zkontroloval, zdali jsem usnul bez záporných myšlenek, a pak asi šel taky chrápat. Praha voněla historií a nabíjela svou spirálu, kterou zas ráno promění v úžasnou sněť bití/bytí...

Skupina cestujících

Ve žluté zastávce stojí lidé. Čekají na autobus. Přitom hledí na pomyslný městský autodrom, kde předvádějí své vozy movití spoluobčané.

Postarší dáma nostalgicky vzpomíná ve svém obličejí na časy, kdy vše patřilo všem, hledajíc ve svém nitru odpověď na otázku:

Kde vznikl materiální kontrast mezi lidmi, za tak krátkou dobu?

Jak? Proč? A jak to, že tak rychle? A kradli?

Ptá se mne pohledem.

Mrknutím levého oka jí odpovídám: „Né, nekradli, jen byli vychanější než ty, milá dámo, a urvali větší krajíc.“

Ale nemá se čeho bát, vráscitá bytost, za chvíli jí jede sedmnáctka a pak už to má kousek ke své vnučce.

A to je její malé vítězství.

Po chvíli k nám přijel mladík s motor-kou a začal před námi předvádět své široké pneu a vyfukovat na nás, na čekající figuríny, motorové zplodiny, které nás poddaně halily do mlžného závoje, a my najednou byli malá, kouřem spjatá skupinka lidí, kteří si byli vědomi jednoho nesmyslného úkazu ve statkové podstatě.

To nás posílilo a utvrdilo v naší malé české škodolibosti.

Vyosená ostrost

Barvy se začaly hádat na ulici přímo tam, kde zrovna chodili lidé, a jak bylo vidět, bylo jim to úplně jedno. Mezi ně vletěl autobus a vynásobil tak již pestrou hádku.

S přáteli jsme s tíhou narvali tělo do autobusu a hlídali mu možný výstup. Kolem seděli lidé v pro ně dobré době a dobrém čase. Navzájem jsme se vzbouzeli a každý měl hlídku vždy velmi krátkou dobu.

Dojeli jsme někam k poli, snad správně. Vystoupil jsem z autobusu a zvedl telefon. Mluvil do něj kamarád, že bych měl nastoupit na hřiště a tvořit hru.

„Nemohu,“ povídám mu do plastu. „Tvořím již od včerejška a jsem znetvořenej.“

Barvy se rozprchly a já usnul ve vakuu.

V lokále

V lokále byli herci, někteří hráli i za peníze.

Ti, kteří nehráli, koukali doblba.

Jezevec se na mne obrátil a ptal se, jestli je ještě jezevcem. Říkám mu, že je, a dneska teda pořádněj.

Otočil se a díval se dál do piva.

Tu a tam ke mně někdo přišel a zařval mi nesmysl do ucha, pak se ještě zeptal, jestli prej dobrý.

„Jó,“ odpovím.

Vždycky říkám, že jó. Ale to abych neslyšel druhý díl nesmyslu.

Potom přišla kreatura a začala se se mnou hádat o to, jestli vůbec přišla nebo ji sem dotáhly nohy.

Kroutím hlavou a odmítám odpovídat.

Kreatura se začala hádat, že jestli neodpovím, tak prej půjde zase raději někam jinam.

Jdeme pryč spolu...

Déva

S barvitým úžasem vyšel jsem z lokálu, Pokora a Úcta ke všemu živému mne přepadla.

Alej mě lákala na svou krátkou pouť.

Jak na sambodromu v Riu.

Procházím alejí a dévové stromů se mi zjevují ve svých krásných, mírumilovných podobách.

Jsou o hodně vyšší nežli já a někteří mají ještě dlouhé čepice. Lákaají mě k sobě, abych s nimi poklábosil.

Alej je dlouhá a já potkávám spoustu neznámých bytostí a ty se ukazují v mnoha podobách.

Předvádí se a představují se mi. Posílají mi informaci o jejich minulosti. Tisknou mi ji do zátylku.

Mezi nimi jsou i tací, kteří mi vyprávějí o tom, jak do nich narazilo auto nebo uhořel blesk. Rozumím jim.

Někteří mě úderem zastavili a poslali zprávu o jejich kruté historii. Zprávy jsem přijal s těžkou lítostí a rád jsem se jí chtěl nechat obmotat.

„Táhne mě šedivá,“ říká jim, musím jít. Začali po mně házet kotvy, že bych měl zůstat a vyprávět si s nimi. „Musím, ač nerad, ale musím. Šedivá je teď poslední dobou nějak silná. Vůbec se nadá ovládat, jenom dopoledne, kdy je ještě hodně světla, mám nad ní převahu.“

„Teď zjara,“ říká jim, že se zastavím. Teď už budou konečně delší dny a více světla. To začne šedivá nejdřív blbnout až k večeru, nejdřív tak po sedmnácté hodině. „Tak jó, to je fajn, tak se zastav, budeme čekat, příteli.“ „Domluveno,“ povídám a lehce je pohlídám pohledem.

V neděli ve městě

Ve slunečném městě vpíjí se do čoček lesky, nedělní obědy linou se vzduchem a mísí se na rozích.

Tepem města se dá projít, ale i proběhnout.

Smutné obchody nevědí, co nabídnout.

Moderní autobus projíždí mezi paneláky, nabízí reklamu mlčícímu davu.

Potomci na hřištích už přestali věřit, že nešlápnou do hovna, a svou hru hrají vždy doopravdy.

Movití měšťané spěchají utratit svůj čas do zábavních center, nemovití příbuzní jim tiše sekundují v parcích, vyčkávající svou kořist.

Všichni pak večer budou koukat na svůj oblíbený seriál.

Budou vtaženi do růžového pelíšku komerčního cirkusu.

To si už nikdo nevšímá odrazu světelného?

Pozůstatek kosmického semaforu dnes nikoho nebere?

Na ulici Budovatelů je vše už vybudované. A je dobře strážena před kdejakým pobudou...

Jaro

Jaro vybaflo nečekaně a alergikům se počala reakce.

Chodili mlčky městem a zdravili se prskáním.

Někdo prskal do kapesníku a někdo i dva metry.

Já byl někde v půli.

Ženský začaly povytahovat sukně a vábily tak samečky, kterým chutnalo více pivo v zahradních hospůdkách.

Slunce jako vždy věrně rozpouštělo negativní myšlenky všech pijanů a ti se mohli radovat z toho úžasu, jak dokáží v klidu pít a nikoho neprovokovat. Horší je to pak, když zapadne slunce. Vráti se jim pošmurná nálada odešlé zimy. Tma je pak naopak posílená v dusném klimu zahradních kabaretů. Pohledy začínou tupě píchat a ti, již to vědí, odcházejí brzy domů, vědomi si agresivní energie.

Bodavý hmyz je letos dvakrát tak větší než obvykle.

A platí to i u lidských samečeků? Snad ne. Diskotéková mládež jde do obrátek. Ochočená televizní děvčátka, jež jsou navlečena do věcí, které jim nevkusně diktuje zábavní průmysl, tupě číhají na svou lacinou kořist v podobě mladého samečka, který pokud možno má přijet na diskotéku v co nejdražším autě se zabudovaným GPS navigátorem, aby se neztratil v temných uličkách dělnického stínu.

Šelmy.

Ovátý směsí alergenů, jež poletují nevinně městem, prchám od této společnosti, která je svým způsobem také alergenem.

A kde se vzala ta alergická reakce? No přemýšlel jsem o tom, a po mnoha variacích jsem dospěl k tomu, že je nejspíš vyvolaná silnou koncentrací alergenů v ovzduší, které byly léta, zde v mostecké pánvi, zamčeny pod inverzním oparem. Mlha tu byla vždy od září do června a tak stromy a keře byly obelhány. Nemohly kvést a produkovat pyl v takové koncentraci, jak by jim mělo být přirozené. V tomto vakuu se žilo minimálně třicet let. Pak se začaly hlídat emisní limity, namodralý opar nad městem se rozpustil. Slunce svítilo na městskou květenu intenzivněji a ta začala silněji produkovat pyl, který právě svou hustotou vytvořil nečekanou reakci u jedinců se slabší imunitou.

Minimálně jednu generaci bude trvat, než si potomci navynou na hustější gulášek pylové směsi.

Evoluce ve vakuu...

Krokem Máchovým

Na modrém tichu plave svůj příběh oblázek. Mravenci pilně pracují a politika je nezajímá.

Křepelky vábí skřehotem samečky a bulvár ani nečetly.

Pískovcové skvosty nám razí tělem cestu a my ji pokorně hltáme pupeční šňůrou země.

Zchlazení podzemní vodou, jež vyvěrá ze skal, byli jsme tajně špehováni mladým kolouchem, který neměl v očích touhu po svobodě, ale touhu po dovádění na skalnaté stráni, kde každý den prohání své bratry.

Statné duby důstojně lemují stezku jako dopravní značky.

Veverky jim nedávají vydechnout na krátký spánek.

Cestička, jež nabitá je energií dávných časů, nás unáší malebnou krajinou, neznajíc pravidlo pravé ruky.

Ladným krokem procházím neposkvrněnou krajinou starého Česka. Můj nádech není schopen pojmut obrovské množství skryté historie a tak jen ochutnávám malé doušky ryzího společenství.

Malebné vesničky s roubenou převahou nám značí globální východiško úspěchané doby.

Na rozcestí u dvou statných stromů nás přibíbil ke kmeni pohádkový pohled na důstojný Bezděz, který se pyšnil nad borovým poros-

tem. Halil nás do krajiny a dával tak najevo svou moudrou svrchovanost. Pokorně ji nechám projít skrze mé tělo, které nebylo-li by z druhé strany zastoupeno statnou lípou, jistě by odlétlo kamsi do krajiny.

V lese je voňavý klid.

Pískovcové seskupení zabaleno do mechového kabátu mi pomalu předvádí módu z posledních několika tisíc let a já je tiše obdivuji, doprovázen bzukotem čmelstva.

Čím blíže se přibližuji ku Bezdězu, tím více mi ukazuje svou sílu a statnost. Těsně pod samotným kopcem usedám raději do květeny vědom si své malosti, kde znova raději přešněruji své mučednické střevíce před výšlapem na magický kopec, jež začarován minulostí jest.

Obkročmo přes zvětralé balvany, které poskládané jsou na cestě ku hradu, jdu k vrcholu, jež umravňuje moderní lid ve své náročnosti stoupáním.

Samotný hrad zve ke svému obdivu. Škoda, že má člověk pouze pět smyslů. Zapojil jsem snad všechny, i ty, které ještě nebyly objeveny. Hrad promlouval do mého nitra mnohem srozumitelnější řečí než jeho nynější armádní průvodce.

Řeč hradu byla pevná. Pravdivá ozvěna minulosti tu překřičela turistický ruch a tiskla mi do zátylku svou historii.

Trpělivě naslouchám jejímu dávnému vzkazu a rád se nechávám zapsat do její paměti. Pohled shora do krajiny mi zpečetil magické kouzlo Podbezděží. V tomto kraji s výhledem na hrad se čeledínům jistě poštěstilo v dávných dobách okouzlit děvečky, které s láskou se věnovaly hospodářství. A dosti možná obilí zde nebylo žluté, ale soudě odtud shora zlaté, neboť nevěřím, že v té krásné krajině poroste ze zrna špatného klasu. A lidé, kteří pojídali s boží úctou tento chléb, moc dobře věděli, jakou sílu má.

Ověnčen neviditelnou květenou soukolí, jež mně byla nasazena po dlouhé pouti, jsem sestoupil dolů, do podhradí a vydechl čerstvý průvan kraje Máchova.

Stázička Sakurová

Zhlédl jsem v aleji sakury dívčinu, jež byla utkána ze sítí slunečních a nejprostšího zrna jest. Jala se mne obejmout pohledem, leč prostoupivši mnou, skanula v květeně.

Hluboké oči mne propíchly. Jsa strnulý, odevzdal jí líbezný pohled. Obrovská masa neviditelných molekul, jež po mně mrštila,

mnou zakývla, až závrať uzřel jsem v korytě stezky.

V tu chvíli, neznaže nesmělosti, vybidnuv dívčinu ke krátké procházce, zpět vrátil se do mne roj energický, jež vynásoben byl mou bujarou emocí. Jarní lučina k tomu lkala svou voňavou píseň. Linula se alejí a obmotávala již smotané, jež nejostřejším nástrojem nebylo by přetaťo.

Revízem brouzdající, spolu spočinuli jsme v lese. Kol vysoké staré buky nesly poselství minulosti. Ač ukotveny byly v půdě silnými kořeny, rozpjatější se jevily v korunách nad námi, při průchodu dua ryzího.

Hle, silný vítr počal se od severu proti nám stavět.

Tu listí spirálovitě, hbitě se točilo a věnovalo našim očím obrazu krásného, leč divokého. Ulekla se má milá a skanula na mou hrud'. Po chvíli usedlo na našich tělech listí, kterak tvořilo ještě před chvílí obrazec boží, a začalo brnět se. Tu nebe nad námi rozezpoupivší se pojalo nás za své univerzum a my s pokorou uvítali jsme je.

Pak listí dopadlo na zem a ta se kol točila dál...

Evropa

Jako když se zabodne roj sršánů do jednoho místa, jako když se srazí hejno zaoceánských parníků, působí evropská pevnina.

Proč se kumuluje materie zrovna na tomto místě? V tuto dobu? Co ji sem táhne?

A je pevnina evropská tou nejvyspělejší?

Drápy z jiných kontinentů tu trčí mezi stavbami.

Nejdřív Rus, pak Američan, teď už i Japonci a jiní se přou o místo v evropské stáji splašených koní.

Jaký to magnet pod naší půdou zakopán jest?

Anebo v jejím samotném názvu se skrývá slovní rébus?

Tedy, že je zde skrytá eventuálně ropa – tedy Evropa?

Tajemný kus světa svrásčelý.

20 dkg ženského, nakrájet, s sebou, zabalit

Poslední dobou zas nechávají obtisk rtěnky na sklenicích a já pošmurně odcházím domů, kytici vždy o stoly omlátím, ni stonek nezůstane mi v ruce.

VÝLOV

No co vám mám povídat, moc se mi do dnešního Výlovu nechtělo. Alespoň že je to naposled – pro letošek... Tento-krát mám místo obvyklých tří až čtyř chodů jediný úlovek, zato pořádného tlouště, tyjíciho už několik let v našem žírném redakčním rybníčku. Zápolila jsem s ním jak Hemingwayův stařec se svým mackem, a když se mi konečně objevil na talíři, rozpačitě jsem se na něj zahleděla – to zas bude samá břečka, maso, sádýlko na tři prsty a pak už jen kosti. Ech... Nakonec jsem se ale do čtení přece jen pustila. Povinnost je povinnost a koneckonců, co s dlouhými podzimmními večery?

Zlaté stránky 2004–2005, telefonní obvod Praha. Bytové stanice. Tak zní celý titul dnešní velryby, toho leviatana, který strhal síť tolika kritikům. Vydal jej *Český Telecom, a. s.*, spolu se společností *Mediatel, s. r. o.*, v roce 2004 a je to jedna z dalších z knih, která mi otevřela oči, a to nejen v tom, že není dobré dát na první dojem a dílo šmahem odsoudit, aniž jsme je dobře poznali. Vlastně bych se měla kát – a tímto tak činím – za to, jak přezíravě jsem se k *Zlatým stránkám* zpočátku stavěla. A přitom se dle mého soudu jedná o geniální parafrázi Balzakovy *Lidské komedie*. I ve *Zlatých stránkách* jsou totiž postiženy a vyličeny s pečlivostí až filigránskou a zruč-

ností nesoucí pečeť pravého mistra všechny lidské typy, na něž si dokážete vzpomenout, a ještě kupa dalších. A to vše, na rozdíl od Balzaka, v jednom jediném (!) objemném svazku. Uznávám, může to znít jako bohupustý reklamní slogan, snažící se vás přimět k výhodné koupi, ale atsi jsem považována za nastrčenou, vydavatelstvím podmáznutou figurku, nemohu si pomoci – je to tak.

Kdo to však mohl tušit. Přála bych vám vidět ten posměšný úšklebek, s nímž jsem brala *Zlaté stránky* do rukou. Když ono ale proti nim úplně všechno hovořilo, no posuďte sami. Především ta tloušťka, ta až ohyzdná monstrozita: na podobné špalky kolkám s nedůvěrou, podezírajíc je za výsledek logorhey zase dalšího grafomana. Tady však marně hledám jméno autora: na obálce není, v tiráži taky ne, snad bude někde šikovně skryté v textu. Spíš však půjde o dílo kolektivní, což však nemění nic na obdivu, který si tvůrci zaslouží. Další výtka, jež člověka nepoznavšího dosud kvality tohoto díla napadne: obálka v odporně žluté barvě skutečně není příliš atraktivní, a ještě se na ni vloudila reklama, krčící se v jiných knížkách nesměle až úplně vzadu. Avšak vydal by dnes někdo takovou bichli, pouštěl by se dnes někdo do takového šíleného podniku na vlastní pěst? Sotva. A tak buďme rádi za ony tři mecenáše (Liga proti rakovině Praha, Taxi Praha osobní nákladní a Citytaxi), bez

nichž by knihy nebylo, a překousněme jejich ješitnost, s níž dávají na odiv svou lásku k literatuře. A ono sebevědomé, chvastounské uvádění – rovněž na obálce – webových stránek, na nichž najdete celé dílo v elektronické podobě? Zpočátku jsem v tom viděla přídrzlé, samoučelně provokující gesto, nyní však musím ocenit odvalu nakladatele, jež doufá, že i dnes dá spousta čtenářů přednost knize v její původní, tištěné podobě. A co na tom, že dílo vypadá neforemně a neskladně – holt si je nepřečtete v tramvaji, což nepokládám za jeho minus, naopak. Evokuje ve mně spíše než velkoměstský ruch přítmi a posvátný klid univerzitních knihoven a klášterních studoven, odkazuje k dobám, kdy čtení bylo činností vznešenou, slavnostní. A přestože kniha navenek vypadá jako hrubián a neohrabanec, ba i v detektivkách by mohla vystupovat coby vražedná zbraň, uvnitř vás čekají stránky pokryté drobným, droboulinkým písmem, na papíru křehounkém jak zetlelé listoví, až má člověk obavu při čtení dýchat, aby neporušil jemnou strukturu papíru.

Že nejde o četbu jednoduchou, na to vemte jed! Radím: jen se nenechat zahltit tou obrovskou spoustou postav a postavíček, hrdinů a hrdinek, osob a osůbek, již si *Zlaté stránky* v ničem nezadají s Biblií, ani tím, že některé postavy mají stejná jména – každá z nich tu hraje svou specifickou

roli, byť se to zpočátku nemusí zdát. Věřte mi, od strany 573, kdy se na scéně objevuje mytický prorok Mkrtčjan Mušeg Mgr. (je ve fatálním spojení s jinou postavou, ale její jméno vám neprozradím), se vám leccos ozřejmí. Je to zlomový bod celé knihy, jež vás pravděpodobně donutí vrátit se úplně na začátek a číst znovu, jako se to stalo mně. To však nijak nezmenšuje požitek z již přečteného, naopak podruhé jsem si text uživala ještě víc než prve.

Tak trochu mě mrzí, že tomuto šedévru z pera neznámého tvůrce se dostává poněkud nedůstojného místa ve *Výlovu*, leč vydávat tři roky staré dílo za novinku a jako takové je i recenzovat opravdu nelze. Stejný osud bohužel potká i volné pokračování knihy: ***Zlaté stránky 2004–2005, telefonní obvod Praha. Stanice organizací***, jež vyšlo v témže roce jako první díl a které nyní čtu. Jsem na 348. stránce a prorok Mkrtčjan Mušeg Mgr. se dosud neobjevil – ale já vím, že je to jen otázka času...

Na závěr si nemohu odpustit výtku české literárněkritické obci. Nuže, páni kritici, jak je možné, že jsem o *Zlatých stránkách* dosud nečetla žádnou recenzi, a přesto o nich všichni mluvíte!? Áha... Není to nakonec druhý *Odysseus*, o kterážto knize napsal kdysi Šalda: „Každý už o ní slyšel a četl o ní, i když nečetl ji.“?

Míša Bečková

PLÁTNO BEZ BÍLÝCH MÍST

**Zadie Smithová: O kráse
Přeložila Petra Diestlerová
BBart, Praha 2006**

Slyšela jsem v jednom dokumentu říkat Jaro-slava Rudiše, že literatura je sexy. Na adresu spisovatelů a spisovatelek ovšem podobně odvážná tvrzení obvykle nezaznívají. Jednu z mála výjimek představuje dvaatřicetiletá Britka Zadie Smithová – pochvalná zmínka o její vizáži naopak nechybí v téměř žádné recenzi na některou z jejích knih, zvláště je-li hodnotitelem muž. Může to znít bulvárně, ale i tak jde o jeden z prostředků marketingového úspěchu Smithové – mladá, půvabná, vzdělaná a talentovaná, s kořeny hluboko v britském Commonwealthu se objevila právě v době, kdy byly podobně disponované autorky velmi v kurzu. Roku 1997 byla její povídka publikována ve společném sborníku literárních prací studentů univerzit v Oxfordu a Cambridge (kde Smithová studovala anglickou literaturu). Zmíněný text coby knižní námět okamžitě za rekordní částku odkoupilo nakladatelství *Hamish Hamilton*. Román *Bílé zuby* se na pultech knihkupectví objevil o tři roky později a byl nadšeně přijat čtenáři i kritikou. Po dvou letech následovala kniha *Sběratel autogramů*, přijatá spíše roz-

pačitě, a v roce 2005 zatím poslední román Smithové *O kráse*. Ten byl nominován na prestižní Bookerovu knihu (za nejlepší anglicky psanou beletrii), získal Orange Prize (pro nejlepší anglicky píšící autorku) a stejně jako dva předchozí tituly Zadie Smithové se brzy dočkal i překladu do češtiny.

Kniha je příběhem Howarda Belseye, liberálního vysokoškolského učitele dějin umění, jenž se – s blížící šedesátkou na krku – životem spíše potácí. V bitvách na nepříteli idylickém rodinném bojišti (jako manžel a trojnásobný otec) i na akademické půdě fiktivní provinční americké univerzity Wellington (při střetech s úhlavním oponentem, silně konzervativním Montym Kippsem) a v první řadě v boji se sebou samým při práci na dlouhodobě nedokončené Rembrandtové monografii spíše prohrává. Nechybí tradiční autorčin multikulturalismus – v jejích textech takřka nelze narazit na postavu bělocha, žijící v etnicky homogenním prostředí. Postavy zalidňující aktuální text řeší svůj celkový sociální status a místo ve společnosti spíše než pouhou rasovou příslušnost: Howard coby v USA dlouhodobě žijící Brit není pořádně doma ani v jednom ze svých domovů. Jeho afroamerická manželka Kiki se cítí osaměle v prostředí střední třídy – ze svých přirozených kořenů a vazeb byla navíc vytržena stěhováním za manželovou

prací. Svou identitu si vyhraněně uvědomují především mladší potomci – dvacetiletá Zora volí „bílé“ prostředí akademického světa, šestnáctiletý Levi se plně identifikuje s „černou“ kulturou hiphopu. Podobnému problému jako Kiki čelí mladý černý rapper Carl, který na univerzitní půdu přichází shodou náhod přímo z ulice. A pak jsou tu třeba Kippsovi, původem Jamajčané, kteří se alespoň na první pohled plně identifikovali s pravidly britského konzervatismu. Ironicky a s nadhledem nahlíží Zadie Smithová i na vysokoškolské prostředí, které osobně poznala z pozice studentky i učitelky na obou stranách Atlantiku. Stejně tak v souladu se svým životem (coby zvědavá čerstvá novomanželka) prozkoumává i téma dlouhodobého svazku.

Kniha Smithová zamýšlela jako poctu svému oblíbenému románu E. M. Forstera *Rodinné sídlo*. Přejala z ní část syžetu, jméno hlavní postavy i první větu. Nejde však o jedinou inspiraci – název knihy, titul jedné z kapitol i ústřední myšlenku (totiž platonskou ideu o vítězství dobra a krásy) čerpala z eseje Elaine Scarryové *O kráse a spravedlnosti*, v pasážích tematizujících univerzitní poměry a krizi středního věku zazní upomínky na *Hostující profesory* Davida Lodge. Nezříká se ani inspirace ve vlastní rodině – cituje verše svého muže, básníka Nicka

Lairda; do světa hiphopu ji uvedl mladší bratr, známý britský undergroundový rapper Doc Brown.

Ani zde neopouští Smithová tradiční způsob vyprávění. Vševědoucí vypravěč servíruje čtenáři přísně lineární příběh staromilsky košatě a s typickou ironií, umí si s ním pohrát, udržet v napětí. Přesto textu spíše než napínavý děj dominuje velmi přesné a vtipné zachycení určitých situací, postřehů o univerzitním prostředí, mezilidských vztazích, umění a vůbec dnešním světě, do něhož patří stejně tak nevěra jako zdravé snídane, internet jako boj s nadváhou, návštěva psychoanalytika, ztráta blízkého člověka, hledání smyslu vlastního života a špinavé spodní prádlo vašeho syna... Hutnost textu, vršení podrobností na první pohled banálních může čtenáře odradit – jiné přitáhne, například schopností autorky výstižně pojmenovat skutečnost, již sami žijeme. Ne nadarmo bývá tato kniha přirovnávána k maliřskému plátnu – hustě pomalovanému – jež někteří odsoudí jako příliš přelácané, jiní zběžně přehlédnou a další dokážou dlouhé hodiny pozorovat a stále nacházet nové a nové detaily.

Českému čtenáři usnadnila toto objevování pečlivým a čtivým překladem Petra Diestlerová.

Jana Matějková

ÚVAHY O HISTORII A PAMĚTI

**Jacques Le Goff: Paměť a dějiny
Přeložila Irena Kozelská
Argo, Praha 2007**

Francouzský historik Jacques Le Goff patří mezi stálce současné světové historické produkce. Je nejen invenčním badatelem, ale minimálně v našem prostředí i dobrou obchodní značkou. Český čtenář se mohl seznámit s řadou jeho publikací. Můžeme tedy bez nejmenších pochybností tvrdit, že se tento francouzský medievista podílí neoddiskutovatelnou měrou na formování představ českých odborníků i laické veřejnosti o středověku. V dosud vydaných překladech Le Goffových děl se setkal tuzemský čtenář snad se všemi více či méně zřetelnými dimenzemi a oblastmi konkrétní pasáže lidské historie, kterou souhrnně nazýváme středověk. Jacques Le Goff si však nezískává své čtenáře nějakou neobvyklou mírou faktů ani sdělováním pikantností ze středověkého života ve stylu „milenců a milenek“ či „levobočků“. Jeho invence a zřetelný přínos historické vědě spočívají v jeho schopnosti přinést nová témata, dosud pouze okrajová, nastínit středověké dějiny z různých perspektiv odhalujících mnohé přehlížené či zlehčované situace, události či procesy a jevy. V jeho případě je tak třeba ocenit jeho myšlenkový přínos historické vědě. Le Goff není badatelem, jenž by pouze shromažďoval historická fakta, která by posléze bez jakékoliv reflexe přepsal na papír a vydal. Do své práce zapojuje tvůrčí a produktivní myšlení.

Nastíněný obraz tohoto francouzského badatele podtrhuje i nově vydaná práce s mnohoznačně a lákavě znějícím názvem *Paměť a dějiny*. V tomto textu se představuje českému čtenáři Jacques Le Goff nikoli jako historik středověku, ale jako historik-myslitel, jenž přemýšlí o základních pilířích a konstantách svého oboru. I když by se mohlo podle názvu knihy zdát, že je celá věnována v současnosti aktuální problematice vztahu paměti a dějin (respektive historie), není tomu tak. Celá práce je ve skutečnosti souborem dílčích encyklopedických textů, jež byly původně publikovány v Itálii již před několika desetiletími. Jedná se konkrétně o *Encyklopedii* vydávanou v letech 1977–1982 turínským nakladatelstvím *Giulio Einaudi*, jež později Le Goffova hesla vydalo v souhrnné knižní podobě.

V aktuálním českém překladu se setká čtenář se čtyřmi rozsáhlejšími kapitolami. V první se autor věnuje problematizaci a vztahu historiky nepříliš reflektovaných kategorií „minulost/přítomnost“. V navazující kapitole se zabývá obdobným tématem „staré/moderní“. Teprve ve třetím oddíle se zájemce dostává k avizované „paměti“ a čtvrtý, závěrečný oddíl je věnován samotné „historii“. Všechny čtyři kapitoly jsou autorem souhrnně označovány za celistvou úvahu o historii. Jeho tezi lze ovšem konkretizovat tvrzením, že se jedná o spíše informativní seznámení s historií historie, historických postupů i historikova řemesla. Knihu tak můžeme chápat jako připomenutí základních tezí, předpokladů, východisek a determinant historické práce. Le Goff nijak nezastírá, že historie je uspořádáním minulosti, jež podléhá různým společenským, ideologickým i politickým strukturám, v nichž historici žijí a pracují. Nezamlčuje její konstruktivní povahu. I přesto, či právě proto by měl badatel podle jeho soudu hledat objektivitu a vycházet z víry v historickou „pravdu“. Upozorňuje také na vztah mezi historií a pamětí, které se mohou někdy i vzájemně vylučovat a popírat. I když je paměť podle tohoto francouzského autora surovinou historie, přesto je materií ošidnou, k níž je třeba přistupovat kriticky, někdy až s nedůvěrou.

Záslužné se v předkládané knize rovněž jeví mezi historiky opravdu nesamozřejmé připomenutí specifického vztahu mezi minulostí a přítomností. Na první pohled se jistě jedná o banální rozlišování, jež je zásadním prvkem pojetí času. Ovšem jaký je čas historický? V jakém tempu se odvíjí a lze hovořit o jednom čase, nebo můžeme rozlišovat mezi různými pojetími času? A kde končí minulost a začíná přítomnost? Právě těchto otázek, jež by měly historika zajímat, se Le Goff ve svém textu zasvěceně dotýká. S rozlišováním mezi minulostí a přítomností souvisí v neposlední řadě i reflexe duality „staré a moderní“. Právě tato označení se totiž velmi často stávají hodnotícími soudy, jež vždy nejsou pouhým vyjádřením objektivního, nestranného pohledu, ale vypovídají spíše o společenských a kulturních představách a názorech těch, kdo se jimi obsluhují a používají je.

Čeští historici, kteří se nechtějí spokojit s pouhou popisností svého oboru, by měli Le Goffovu práci přivítat. Vždyť v domácím pro-

středí stále ještě nevychází příliš teoretických prací reflektujících ústřední kategorie historiografie jako vědeckého oboru zkoumajícího časy dávné i nedávné. Le Goffova práce však není v mých očích ryze teoretickým či metodologickým počinem, jak by se mohlo podle názvu knihy zdát. Na některých místech spíše sumarizuje dosavadní poznatky, precizuje pojednávané problémy a encyklopedicky naplňuje zadané pojmy. Příliš zřetelné je na ní tudíž patrné její původní encyklopedické určení. Ačkoliv se jednotlivé texty dotýkají teoretických a abstraktních problémů, zůstávají většinou pomyslně přizemí a nepouští se do přílišného „filozofování“. Předkládaná práce je tedy mnohem více připomenutím dosavadních teoretických tezí o zkoumaných dílčích tématech, na nichž se velká část historické obce (alespoň té západoevropské) bez větších problémů shodne. V důsledku toho má spíše ráz srozumitelného a přehledného uvedení do historiografie. V textu nastíněné teze mohly mít v době svého vzniku potenciál vyvolat hlubší diskuze o základech historie jako oboru či

vědy, v dnešní době však působí bezproblémově a opravdu až návodně.

Ale možná právě v tom je skrytá výhoda předkládaného textu a pozitivum pro českou historickou obec, jak pro etablované členy, tak i studenty. U nás totiž stále není zvykem příliš diskutovat a teoreticky uvažovat o dějepisectví a historii. V nenásilné a srozumitelné podobě Le Goffovy knihy se tudíž nabízí jedna z možností, jak českou historiografii k podobnému uvažování obrátit. Ponecháme-li tedy stranou přílišná očekávání, jež mohou vyplývat z marketingově zajímavého názvu práce (pocházejícího z italského originálu), máme co do činění s textem, který poučí, donutí k zamyšlení a současně neurazí konzervativní myšlení velké části českých historiků. *Paměť a dějiny* jsou tudíž srozumitelnou a encyklopedicky přehledovou prací, jež reflektuje, částečně teoretizuje, ale v žádném případě nešokuje. Jako taková by měla být nedílnou součástí úvodů do studia historie a historických seminářů.

Jan Randák

INZERCE

Host - vydavatelství
Radlas 5 602 00 Brno
545 212 747
redakce@hostbrno.cz
www.hostbrno.cz

Literární časopis s názvem *Host* začal vycházet v Přerově v roce 1921. Do roku 1929 vycházel v Brně a Praze. V letech 1954–1970 vycházel v Brně legendární *Host* do domu. V roce 1985 zde vznikla samizdatová revue *Host*, která od roku 1990 vychází oficiálně.

POD DUNĚNÍM KULEK MYŠLENKA SE ZTRÁCÍ

Cormac McCarthy:
Tahle země není pro starý
Přeložil David Petřů
Argo, Praha 2007

Letos v červnu se americkým kritikům a literárním vědcům rozbušilo srdce vzrušením. Cormac McCarthy, který si vždy obezřetně hlídal své soukromí a takřka neposkytoval rozhovory, souhlasil s účastí ve vysoce sledované talk show Oprah Winfreyové. Známa moderátorka za ním sice musela dojet do domovského Santafeského institutu, ale natočit televizní rozhovor se spisovatelem požívajícím nejvyšší úcty a úzkostlivým samotářem nádvkem, to přece za cestu do pouště stojí. McCarthyho dvorní kritik John Wenger na autorovo vystoupení z anonymity reagoval užaslým vydechnutím: „Počkejte moment, jen co si zvednu čelist z podlahy.“ Dovedete si představit Milana Kunderu, jak v *Banánových rybičkách* Haliny Pawlowské družně rozpráví o svém životě, poustevnictví a románové tvorbě?

Těžko říct, co McCarthyho přimělo k tak radikální změně postoje. Možná se jen potřeboval vyjádřit ke svému post-apokalyptickému románu *Cesta* (*The Road*, 2006), který moderátorka krátce předtím paradoxně zařadila do svého populárního knižního klubu. Mimochodem, porovnání k Milanu Kunderovi není jen pouhým bon-motem, který má čtenáře nalákat k nezávinné recenzi. Oba autoři tíhnou k odloučenosti a životu v ústraní, oba platí ve svých vlastech za morální, byť obtížně uchopitelné autority a v neposlední řadě se oba zabývají tíživými existenciálními otázkami, na které si v dnešní ubavené době nenacházíme čas. Zatímco Kundera prohlašuje, že „román, který neobjeví nějakou dosud nepoznanou píď existence, je nemorální“, McCarthy poznamenává v podobném duchu: „Nemám rád autory, kteří se nezabývají otázkami života a smrti. Nerozumím jim. To pro mě není literatura.“

Román *Tahle země není pro starý*, nazvaný ironicky podle prvního verše ze symbolistní básně Williama Butlera Yeatse *Plavba do Byzance*, se však škatulce klasických

mccarthyovských děl vymyká. Opět nechybí krev a nezřízená brutalita – kniha ostatně začíná popisem uškrcení policisty a pokračuje scénou zmasakrovaných pašeráků drog rozestětých po pusté pláni – a čtenář má tudíž právo očekávat thriller plný střelby a honiček. Přesně toho se mu také dostane. Jistě však netuší, že mu autor přibalí také dosti ploché morální postesknutí.

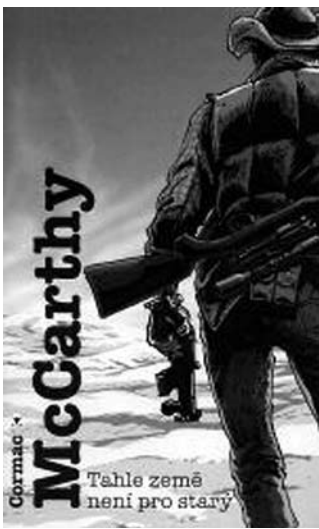
V příběhu z osmdesátých let 20. století se splétají životy tří osob – Llewellyn Moss je veterán z Vietnamu, který se ke zmiňovaným jatkám v poušti přichomýtně čistě náhodou, sebere z místa kufřík s téměř dvěma a půl milionem dolarů a poštvě tak proti sobě jak americké, tak mexické překupníky. Stárnoucí šerif Ed Bell musí případ vyšetřit a snaží se Mosse najít, protože tuší, do jakého se dostal průšvih. Trojici protagonistů doplňuje chladnokrevný zabiják Anton Chigurh, který s vlčí sveřepostí pronásleduje nečekaně zbohatnuvšího Mosse, bezcitně dobíjí všechny dosud žijící spolu a protihrače a ještě si o jejich osud lhostejně hází mincí. Moss se snaží uniknout ze všech sil, ale neuspěje – své rozhodnutí ukrást pohádkové jmění už odčinit nemůže. Šerif Bell se také snaží, seč může, ale rovněž selhává – Mosse zachránit nestihne. A tak se konečným vítězem dlouhé řady přestřelek, úskoků a uniků stává „prorok zkázy“ Chigurh, který kufřík získá zpět a vytratí se ze světa jako duch. Šerifu Bellovi nakonec nezbyvá nic jiného než hořekovat nad úpadkem doby: „*Začíná to tím, že přestanete dbát na slušný vychování. Jakmile lidé kolem vás přestanou být jeden na druhého slušní, tak už je konec na dohled.*“ (str. 195) S hořkostí odchází do důchodu, kroutí hlavou a přiznává, že nikdy nečekal, že „*po ulicích našich texaských měst budou jednou chodit lidi se zelenějma vlasama a kostma v nose...*“ (str. 189)

Vyznění románu jako celku je nako-nec velmi pochybné. McCarthy sice předkládá velice svižný kriminální příběh, ale obsažené morální poučení je chabé a upachtěné a ani autorův oblíbený obraz slepého mincíře (objevujícího se i v *Pohraniční trilogii* či *Krvavém poledníku*), který kuje budoucí osudy lidí, výsledný dojem nezachrání. Konečný tvar pak není možné číst ani ironicky a kniha vyznívá jen jako marnotratná přehlídka neopodstatněného násilí. McCarthy bohužel nedokáže zplo-

dit čistě tarantinovskou masakráž, v níž výstřední postavy z podsvětí suše cedí osudové hlášky; on do svého dramatu musí vsunout ještě nějaké to poselství, které se však zvrhává v obyčejnou lamentaci nad zoufalým stavem mravů a světem řítícím se do záhuby. *Tahle země není pro starý* se tak řadí mezi nejslabší a nejméně vyrovnané spisovatelovy počiny.

K libému čtenářskému zážitku nepřispívá ani překlad. David Petřů není žádný nováček, má už za sebou překlady Stephen Kinga, Roba Granta i Kodžiho Suzukiho, přesto se však McCarthy ukázal být nad jeho síly. Místy překládá inovativně: *Někdo si ho u mě nechal. Někdo v sukni? Někdo v hrobě* (*A lady somebody? A dead somebody*); nebo *Kdes nechal auto. Odešlo do věčnejch lovišť* (*Gone the way of all flesh.*), zásadnějších nepochopení či přehmatů se dopouští jen výjimečně, například když mluví o postřeleném pašerákovi, který dodýchal později než ostatní: ... *tendle umřel přirozenou smrtí... Přirozenou vzhledem k tomu, v jakým byl stavu, v originále však Natural to the line of work he's in, tedy Přirozenou vzhledem k jeho povolání.* Také stařenu na str. 96 nemohla zabít kulka, když Moss střílil z brokovnice (*shot* je zde brok). Výtka platí také pro osobu zodpovědnou za redakci. Do obtahů proniklo překladatelovo opakované chybování v zájmenech „ji“ vs. „jí“ a nesprávnosti se objevují i v dalších zájmenech („Zabít vaši ženu“).

Mnohem závažnějším nedostatkem však je, že textu chybí celková hladkost a plynulost a orientace v osobách či časových rovinách je tak často ztížená, ne-li nemožná. Anglická deixe funguje na jiných principech než deixe česká, proto je třeba hojněji opakovat jména či odkazující osobní zájmena. Stejně tak u časových rovin je rozlišení předčasnosti či následnosti v angličtině klíčové, anglický předminulý čas je mnohdy nutné v překladu zakotvit příslovcem času, jinak se vnímání dějové linky naruší a časy se smísí. Nedbalý je překladatel také u slovosledu. Když větu *Her grandmother had just died too* přeloží jako *Její*

babička umřela taky, vzniká tím z kontextu dojem, že ji zabil Chigurh, i když ona náhodou umřela ve stejné době na rakovinu, čili lépe: *A taky jí zrovna umřela babička*. Tyto nedotaženosti se zdají být pouhými margináliemi – když je však takto postižen celý text, čtení se stává otravnou a únavnou záležitostí.

Opravdu neopustitelné lapsy však překladatel napáchal při převádění pří-
mých promluv jednotlivých účastníků. Chigurh a další vedlejší postava Wells

mluví chladně spisovnou angličtinou bez příznaku a šerif Bell zase jižanským dialektem, ale v překladu jsou všichni převedeni do jednotlé, velmi hovorové obecné češtiny (šup tam s ní, spadla do toho i šerifova sekretářka). Přímá řeč je v překladu základním znakem charakterizace postav – proč tedy ve výsledku vyznívají všechny osoby stejně ploše, i když je v originále každá jazykově naprosto odlišná? Budiž, u šerifa by byla obecná čeština ospravedlnitelná, ale v českém převodu působí jako vesnický buran podstatně mladšího věku, také kvůli deformované grafické podobě slov. Nahlédnutí do originálu odhalí, že šerif sice mluví po jižansku, ale rozhodně se nedopouští moderních „cool“ frází. McCarthyho jazyk je i ve své přímočarosti daleko jemnější a bohatší, než se může na první pohled zdát, a zde překladateli bohužel všechny jemnější nuance unikly.

Aby však nebyl závěr příliš zdrcující, podívejme se raději do budoucna, co se bude kolem McCarthyho dále dít. 21. listopadu 2007 byl ve Spojených státech uveden film bratří Coenů *Tahle země není pro starý* a české publikum jej bude moci zhlédnout v únoru příštího roku. Na rok 2008 chystá nakladatelství Argo již zmiňovanou *Cestu* a výhledově také přelomový *Krvavý poledník* (*Blood Meridian*, 1985). Pro oba zmíněné romány platí, že kvalitou ční nad zde hodnocenou knihou do závratných výšin. Nezbyvá než doufat, že se z toho budoucím překladatelům nezatočí hlava.

Martin Svoboda

POHYBY V PASÁŽÍCH POSEDLOSTI

Josef Hlaváček: Cvičení z estetiky
Gallery, Praha 2007

„*Walter Benjamin prý snil o textu, který by byl vytvořen pouze z citací,*“ otvírá jednu ze svých esejí český estetik a kunsthistorik Josef Hlaváček. Příznačně se jedná o text věnovaný Jiřímu Koláři. Tato pečlivě strukturovaná montáž vyšla již před lety v *Ateliéru* a autor ji zařadil do své nejnovější publikace, souboru nejružnějších textů převážně monografických, věnovaných domácím výtvarným umělcům (a vybraným oblastem umělecké interpretace a tvorby), který letos pod názvem *Cvičení z estetiky* vychází v pražském nakladatelství Gallery. Je možné říci, že touto knihou navázal na více než patnáct let starý svazek *Výpovědi umění*, reprezentativní výbor z jeho odborné tvorby a esejistiky osmdesátých let, reeditovaný a značně přepracovaný pod názvem *Umění je to, co dělá život zajímavější než umění* (jak praví r. f.) nakladatelstvím Art et fact roku 1999. Tomu se blíží nejen chronologickou návazností, ale také obdobným výběrem studovaných osobností (např. práce o Karlu Malichovi nebo Ivanu Kafkovi jsou zastoupeny v obou svazcích).

Nová kniha však spíše než rekapitulaci určitého období (tentokrát především pře-

lomu dvacátého a jedenadvacátého století) připomíná jednu velkou, koncepční montáž, ne nepodobnou textu složenému z citací (v tomto případě ovšem spíše „autocitací“), jakým byl například v šedesátých letech knižní experiment Jana Řezáče *Pasáže*. Hlaváček své eseje zbavil nezveřejněným bibliografického odkazu jejich původního (publikačního) kontextu a zapojil do nového – do svébytné knižní stavby, která je osamostatněné obohatila dalšími významy.

Hlaváček svou knihu rozdělil do třech částí, přičemž do prostředního, nejobsáhlejšího oddílu nazvaného *Paralely* zařadil již zmíněné studie o českých výtvarnících. Předchází mu kratičké „oddíl“ *Století estetiky*, tvořený jedinou statí – kritickým pojednáním o knize Maria Pernioliho *Estetika 20. století*, jež je zde zároveň maskovanou konfesí Josefa Hlaváčka-estetika. „*Myslím, že estetika, jako všechny společenské vědy, je – díky tomu, že jejím objektem je i zkoumající subjekt sám – spíše posedlostí, zrcadlící autora a jeho dobou poznamenané animozity,*“ zaznívá již v prvním odstavci tohoto skrytého vyznání.

V následujícím oddílu *Paralely* Hlaváček obdivuhodně zkomponoval devatero různorodých portrétních studií do volně navazujícího řetězce, doplněného obecnější (ale do konkrétních událostí posledních let zapojenou) úvahou *Umělecké dílo a jeho interpretace*. Mnohotvárnost oddílů přitom posílil

zařazením dvou výjimečných uměleckých výkladů, tzv. typointerpretací, blízkých výrazovému repertoáru konkrétní poezie šedesátých let (např. typointerpretace Stanislava Kolíbalu spočívá v geometrizovaném typografickém záznamu charakteristik konotovaných výtvarnickovou tvorbou, do něhož je zašifrováno jeho jméno).

Základním principem textů tohoto oddílu je konfrontace tvůrců, estetických přístupů a orientací, nastiňování blízkostí a odlišností, výjimečností a specifík a jejich překračování na základě reflexe dobových souvislostí, resp. analýzy konkrétní umělecké oblasti. Nejvyhraněnějším příkladem takového porovnávání je již zmíněný text *Zrcadlo pro Jiřího Koláře*, ve kterém – tematicky rozčleněném – konfrontuje Kolářovy myšlenky s citáty z filozofů a umělců.

Hlaváček většinou nahlíží portrétovaného v bohaté síti vztahů, z nichž jeden vybraný podrobuje podrobnému rozboru (např. Karel Malich a Jan Patočka, Magdalena Jetelová a Umberto Eco, Běla Kolářová a Jiří Kolář). Zachycuje tak současně myšlenkový či umělecký kontext i specifika analyzovaného umělce a vzápětí obojí překračuje odkazem k nějakému obecnějšímu, filozofickému nebo estetickému prvku. Východiskem Hlaváčkových studií často také bývá rekonstruovaný umělcův vývoj, suverénně a přesvědčivě vystižený. Autor jej zakládá buď na tvůrčových estetických

či světonázorových dominantách (např. u Karla Malicha), nebo na tvarové dynamice (u Běly Kolářové sleduje její spění od „fotografování bez aparátu“ k akci, resp. asambláži).

Jedním významným problémem, který v rámci svých portrétních textů Hlaváček řeší, je úloha nových médií v umělecké tvorbě, související např. s dialogem tradice a proměny, experimentu a výrazového standardu. Připomíná ji například u Jetelové a Kolářové. Této oblasti zasvětil také závěrečný oddíl *Techniky umění*. Hlaváčkovy studie *Umění, technika, média a Vidění a zacházení* zde rámcují dva inspirující překlady: *Aletheophilus* Alexandra Gottlieba Baumgartena a především *Malé dějiny fotografie* Waltera Benjamina, na něž upozornil již při svém nástinu uměleckého vývoje Běly Kolářové.

Závěrem musím upozornit na zdařilou výtvarnou podobu, v níž kniha vychází a pod níž je podepsán Miroslav Kloss, podílející se i na jiných titulech z *Gallery*. Pod dramatickou obálkou, reprodukcijí snímek z landartové instalace Magdaleny Jetelové *Atlantický val* se sugestivním výrokem *The essential is no longer visible*, se nachází čistě, pravidelně vysázený text (rozumně zacházející s frekventovanými odkazy a citacemi), ilustrovaný čitelnými a vhodně zvolenými reprodukcemi.

Karel Kolařík

MARNOTRATNÝ MARASMUS RODU RAMAZŮ

Egon Bondy: Bratři Ramazovi
Akropolis, Praha 2007

V pražském nakladatelství *Akropolis* konečně vyšli *Bratři Ramazovi* – jistě nejenom nepoččetnými znalci autorova díla a početnějšími zájemci o jeho dílo dlouho netrpělivě vyhlížený román Egona Bondyho. Leč než se tahle autorova strojopisná próza dostala k širší čtenářské obci, uplynulo dlouhých předlouhých dvaadvacet let, striktně spočteno dokonce neuvěřitelných dvaadvacet a půl roku! Takovouto drahnou dobu čekali čeští čtenáři i na Kunderovu *Nesnesitelnou lehkost bytí*, v tomto případě však existovalo alespoň exilové torontské vydání – nikoli ovšem v případě románu Bondyho. Svůj závěrečný příspěvek k *Bratrům Ramazovým* spisovatel datoval předposledním březnem 1985, přičemž značná část této prózy byla otištěna na pokračování v letech 1985–1988 ve *Voknu*, samizdatové tribuně našeho literárního undergroundu. K uveřejnění závěrečných partií v září 1989 ale nakonec nedošlo, jak konstatuje Martin Machovec v rekapitulující ediční poznámce, připojené k nynějšímu prvnímu vydání daného umělcova díla.

Leč Bratři Ramazovi nebyli vydáni ani zakrátko po listopadu 1989, ani později, ačkoli v těch dobách již vycházela a byla vydávána celná jiná autorova díla, kupříkladu i polovzpomínková *Cesta Českem našich otců*, na níž Bondy pracoval právě před *Bratry*, anebo jeho dvoudílná próza *Bezejmenná*, kterou spisovatel sepsal rok poté, čili v roce 1986. Pouze na jeho *Ramazovce* se tudíž stále nedostávalo, a když se teprve letos, po tolika průtazích, román dočkal svého prvního knižního vydání, sám pisatel se toho už nedomáhal, takže danou edici či publikaci není podle slov Machovcových možno považovat za „definitivně autorizovanou“, i když o připravovaném vydání Bondy věděl a byl seznámen též s některými spíše nepatrnými redakčními zásahy. Hrou osudu či náhody tudíž máme co činit s vydáním posmrtným, což je nemalá kuriozita i ve světě tuzemské knižní kultury.

Proč se však Egon Bondy nikterak kategoricky nedomáhal vydání svých *Bratrů Ramazových*? Víme jenom tolik, že to nevíme, Machovec o tom neutrousil ve svém editorském dovětku kupodivu ani slůvko, snad tedy náznak přijatelného vysvětlení najdeme přímo ve zmíněné závěrečné poznámce autorově. Píše-li tam však, že „*má práce, tak jako každá lidská práce, zůstala nedokončena*“, mínil tím právě *Bratry Ramazovy*, nebo pravděpodobněji celé své dílo literární? Anebo lze vysvětlení jeho liknavosti ve vztahu k eventuální publikaci románu shledávat v Bondyho poněkud sebestyčném konstataci, že s léty se údajně v jeho mysli usadilo „*mravní bahno*“? Kdo ví, možná si umělec s určitou tvrdošíjností chtěl i do dalších a ještě dalších let odnášet alespoň vzpomínku na čas psaní tohoto románu, rozuměj též pomyšlení, slastné či neslastné, na celý tenhle nevydávaný a tedy i neznámý román. Na dílo, které se přece záměrně uzavírá slovy à la Dostojevskij, že „*i když nám zůstane v srdci jen jedna pěkná vzpomínka, i ta nám někdy může pomoci ke spáse*“.

A to už je možné ono dodatečné zdůvodnění, proč se román mohl nebo měl stát pouze autorovou vzpomínkou (možná skutečně také příběhem, „*který se udál za našich časů ve vesnici krásné naší země*“, jak praví Bondy v úvodu své poznámky ke knize), které vyznívá i jako výzva k podobné interpretaci *Bratrů Ramazových*, resp. jako jeden z čarovných klíčů k pochopení a posléze i kritickému uchopení tohoto románu. Nepochybně to jest v prvé řadě kniha o spáse, o hledání spásy, o cestě ke spáse, leč v další významové řadě také román o ztrátě samé možnosti takovéto spásy, o bezedné

deziluzi veškerého myslícího člověčenstva právě v tomto směru a s tímto cílem: vždyť všude vůkol ubývá vzpomínek, jsou namnoze nahrazovány nevzpomínkami, nevzpomínáním, diktaturou obskurní přítomnosti zbavované paměti – a především románové dílo může být i ničím nenahraditelnou vzpomínkou. Dokonce i kdyby vůbec nevyšlo, dokonce i kdyby dlouho, předlouho nevycházelo.

Právě tak by mohlo být dalším klíčem k ozřejmění si smyslu a poslání této prózy rovněž její pojmenování, tj. *Bratři Ramazovi*. Jde o natolik průhlednou asociaci s čítankově věhlasným dílem ruského klasika 19. století, až v tomto autorském titulu interpret podvědomě hledá nějaký háček, nějakou kličku, nějaký výkladový rébus – a nemůžeme se spokojit ani s poněkud proradným a potouchlým Bondyho ujištěním, že on sám pokládá titul románu za „*prostý název*“, který se mu prý navíc při dopisování díla zdál být plně nahraditelný názvem „*Pět lotrů*“. Těmito pěti lotry je dozajista míněno všech patero mužů z rodu Ramazových, čili patero našich různověrných současníků z počátku let osmdesátých: starý či stárnoucí otec Ramaz a jeho čtvero synů, čili Ivan, Miša a Aljoša plus padoucníci stíhaný Ferda.

A má se tudíž zdát být zcela nesporným, že *Bratři Ramazovi* vskutku jsou Bondyho variací nebo novější parafrází *Bratrů Karamazových* Fjodora Dostojevského, případně jejich polemickou obměnou – a odpovídá tomu i základní, nemálo symbolické rozvržení životních partů úloh všech pěti lotrů. Mezi nimi nejstarší Ivan ztělesňuje rozum či intelekt, Miša (u Dostojevského arciběh Dmitrij) vášeň nebo obecně řečeno citovost notně vzbouřenou a zvichřenou, konečně Aljoša ze všeho nejvíce cit lidský a cit výsostně náboženský k tomu. Sám starý Ramaz je navenek navlas stejný cynický bezvěrec a nemravný člověk jako starý chlípák Karamazov u Dostojevského, jenom tu u Bondyho všichni vkročili na společenské dráhy a nabyli momentálního rozpoložení, které jsou tak či onak pokaždé něčím typické pro léta poválečná. Například starý Ramaz byl mj. poúnorovým generálním prokurátorem, mladičká Aljoša bezelstně horuje pro učení Krishnamurtiho a pro srovnatelné etické systémy, tolik vzdálené pomyslným jistotám/nejistotám společenského klimatu v Československu let osmdesátých (i předtím) – a všichni Ramazovi zde tolik marnotratně a zejména tolik mnohomluvně hledají spásu, byť někdy to spíše vypadá, že

ji už nehledají, že až na Aljošu ji ani nikde nenalézají, zvláště když již v ni nevěří...

Jenže to přece nejsou žádné skutečné *Bratři Karamazovi* na český způsob nebo v bondyovském přenačení na novější románový způsob: aby jimi byli či aby vskutku hlubinněji připomínali Dostojevského *Bratry Karamazovy*, to by Bondy musel vytvořit či přitvořit i postavy nelotrovské, figury nelotrů, například nějakou obdobu či undergroundovou alternaci klasika starce Zosimy a sdílet jeho velebné přirozenou náboženskou etiku. Ale také by měl nevyhnutelně vkloubit do děje natolik dynamickou postavu, jakou je u Dostojevského temperamentní Grušenka, postupně směřující k vnitřní očiště mravní, žel i prostřednictvím trýznivého utrpení. Nic takového tu nenalzáme, figurka Nataši zde působí spíše jako druhořadá statistka, víc jako epizodní postavka než jako plná ducha a vášní románová hrdinka: také jí ostatně v Bratrech Ramazových ani být nemá.

A tak asi jediný možný výkladový klíč ke knize budeme třímat v rukou, podaří-li se nám co nejpřesněji charakterizovat její žánr či žánrové směřování tohoto autorova románového díla. Rozhodně to není a nemůže být jakýsi román rodinný, jímž ostatně nejsou ani *Bratři Karamazovi*, detektivní zápletky je tu pouze v obecných rysech rozprostřena, než abychom mohli hovořit o románu detektivním. Fjodor Dostojevskij chtěl napsat velký román o hledání Boha, a proto vtělil do svého opusu strhující nábožensko-filozofické úvahy; ty sice najdeme také u Bondyho, leč je to povytce zcela nestrhující nebo pramálo strhující vyprávění o ztrátě všeho včetně ztráty principu Boha i principů nebožských, stejně jako o ztrátě jakékoli víry v samu možnost poznání a vědění, resp. ve smysl jakéhokoli poznání a vědění.

Rovněž tím vším se Egon Bondy ve své próze zabývá a zvláště tyto subtilní pasáže patří zřejmě k tomu nejlepšímu, co v *Bratrech Ramazových* objevíme, leč přes zjevnou poučenost a závažnost těchto meditací jde pouze o jednu polohu zvoleného vyprávění. Jako celek jsou totiž *Bratři Ramazovi* především a zejména typem románu publicistického, přicházejí s románovým svědectvím o deziluzivních dobových disputacích intelektuálské obce zvláště v kontextu středoevropských let osmdesátých. A také jsou či mají být rovněž sardonickou polemikou se vším, co tehdy Bondy pokládal za aktuální, ale i s tím, co tenkrát ve škále hodnotové hierarchie považoval za neaktuální, už za

Matouš Karel Zavadiš, Anděl, 2001 (detail)

definitivně myšlenkově či eticky vyseptalé, za marné počínání myslí. A na co si snad přesto hodlal zachovat i vzpomínku – románovou vzpomínku.

Egon Bondy si toho byl pravděpodobně plně vědom, a také proto ve svém dovětku zdůrazňoval, že tolik dbá na to, aby se jeho „*jiskřička poznávacích a sdělovacích schopností*“ nakonec nestala jakousi „*bludičkou zavádějící pocestné*“. Jenomže právě román publicistický nebo časový román polemický bývá (a i tady je) určen zvláště jim, včerejším pocestným – a hrozí mu převeliké nebezpečí, že jak bude takové prozaické poselství nabývat „*vyššího věku*“ a čím zřetelněji ztratí způsoblost být aktuální, tím více se pak může jevit jako připomenutá dezorientující bludička. Aby k tomu nedošlo, nemá být román přechováván kdesi v nějaké zapomenuté ineditní márnici, v tomto případě dokonce celých osmnáct let po roce 1989.

A byl-li tam chován přesto a právě takhle dlouho, úhrnný dojem umělecký může znít asi takto: z dnešního pohledu pohříchu kráčí o románovou Bondyho bludičku, umnou a sofistickou, nicméně převážně a stejně bludičku publicistickou neboli zavádějící. Koneckonců jeho přítel z mládí, Jan Křesadlo, by něco podobného nejspíše napsal sice méně sofisticky, ale mnohem, mnohem štafmatěji. A živěji.

Vladimír Novotný

INZERCE

KONTEXT > Petr Boháč – Marta Ljubková – Roland Barthes – Josef Hrdlička – Štěpán Grygar: Fotokontext

ROZHOVOR > S Karlem Zlínem

LITERATURA > Karel Zlín: Z letošních veršů – Francouzští parnasisté – Básně a povídky Jonáše Hájka, Ladislava Puršla, Jakuba Hojera, Ladislava Zedníka, Marka Šindelky, Pavla Torcha

WITOLD GOMBROWICZ > Jiří Zatloukal – Witold Gombrowicz – Tomáš Jirsa

WOJCIECH WENCEL > Básně a eseje Wojciecha Wencela, rozhovor s autorem a reportážní záznam Miloše Doležala z potulky po Českomoravské vrchovině

souvislosti

REVUE PRO LITERATURU A KULTURU

3/2007

WWW.SOUVISLOSTI.CZ

Objednávky, předplatné i starší čísla na internetu nebo na adrese redakce: Souvislosti, Pod Strojírnami 10, 190 00 Praha 9, tel.: 605 530 809, e-mail: souvislosti@seznam.cz

HOUELLEBECQ ZTRACENÝ V PŘEKladu

Michel Houellebecq:
Elementární částice
Přeložil Alan Beguvin
Garamond, Praha 2007

Ohlas, jaký u nás vyvolala Houellebecqova prvotina *Rozšíření bitevního pole*, byl ve srovnání s reakcemi v zahraničí strídavý. Ve Francii se Houellebecq rázem stal nejdiskutovanějším autorem, v Česku bylo třeba počkat si na letošní vydání jeho nejnovější prózy *Možnost ostrova*. Ta přece jen trochu zvlhla vody tuzemského literárního provozu, přijímajícího kvalitní zahraniční novinky vesměs pouze s chladně uznaným odstupem. Z vydání *Možnosti ostrova* v nakladatelství Odeon – Euromedia Group totiž vypadl tradiční český psaný doslov – ten natolik zkresloval obsah románu, že autor jeho vřazení do knihy zakázal.

Román *Elementární částice* vyšel ve Francii v roce 1998, deník New York Times jej označil za největší francouzskou literární událost dvaceti let. Nadchl i překlad do němčiny a v kulturních rubrikách v Německu byla řeč o nejradiálnějším díle blížícího se konce tisíciletí z pera důstojného dědice největších francouzských stylistů. Příběh nevlastních bratrů Bruna a Michela počíná jejich zrozením ve druhé půli 50. let a odvíjí se v kontextu evropských dějin až do současnosti. Upoutávka

na záložce českého vydání hovoří o tématu samoty, neporozumění, neschopnosti lásky, prázdnoty a odcizeného sexu. Bruno je tu představen jako „sexuální štvane“, Michel jako „suchý vědec neschopný milovat“. Dění příběhu je prý neveselý. Je tato charakteristika odpovídající?

Kdo čeká, že tu promluví Houellebecq jako kulturní pesimista, konzervativní mravokárce či jako prorok zvěstující apokalypsu, bude překvapen. Díky užívání odborné přírodovědecké terminologie pro elementární částice organismů dokáže zachytit početí, narození, smrt i následný rozklad s ironickým odstupem. Nejinak zachází s dějinami. Nepatří ke generaci „osmašedesátníků“, kteří za levicové revolvy roku 1968 na Západě hlásali svržení kapitalismu a z nichž ti rozumní pak spolu s filozofem B.-H. Lévyem zúčtovali s komunistickou ideologií jako s „barbarstvím s lidskou tváří“. Přírodovědec Michel navazuje na práci myslitele 19. století Augusta Comta *Kurs pozitivní filosofie* a Comtovu představu vrcholného, „pozitivního“ období dějin lidstva hodlá překonat svou vizí „nového inteligentního druhu stvořeného člověkem“. Druhu, který se nebude sice rozmnožovat pohlavním stykem, u něhož ale „konec sexuality jako způsobu rozmnožování nikterak neznamená konec sexuální rozkoše“.

Románový příběh ústí v sebevraždu. Přesto, či v daném případě právě proto nemáme v ruce dílo pesimistické a depresivní, jak nás usilují přesvědčit někteří

recenzenti a nakladatelští redaktoři. Scénická adaptace románu v Berlíně v režii Franka Castorfa oplývala skličující vulgarností, režisérka Friederike Hellerová v Drážďanech naopak sáhla ke komickému výkladu. Houellebecq se totiž skutečně vysmívá reprodukční sexualitě a výsměch cílí i na sexuální průmysl, v němž na stejné úrovni figurují erotické pomůcky a pornografie, ale i sexuální a manželské poradny. Ani jejich úmyslem totiž není podporovat skutečnou erotiku, nýbrž jen zvyšovat účinnost pronatalitní politiky. Neméně Houellebecq ironizuje i sexuální revoluci 60. a 70. let a její dnešní přežívání v podobě sektářského nudismu kombinovaného s jógou, meditacemi a vegetariánstvím.

Kdo si přečte francouzský originál a skvělý překlad do němčiny z nakladatelství DuMont v Kolíně nad Rýnem, zjistí jedno: Bruno sice oplývá nadprůměrnou erotikou fantazií, často si musí pomáhat rukou, je však nesmyslné a urážlivé označovat jej za sexuálního štvance a Houellebecqa za „krále onanistů“, jak se to stalo v souvislosti s berlínskou divadelní adaptací románu. Pro srovnání: Skutečné štvance, pronásledované při sebeukájení pocitem viny rodícím se jednou z komunistické, podruhé z náboženské morálky, představili třeba v románech *Hrdinové jako my* a *Portnoyův komplex* Thomas Brussig a Philip Roth.

Neodpustitelná závada českého vydání spočívá v tom, že překlad, v leckterých pasážích citlivý a profesionální, silně zkres-

luje realitu právě v místech, ve kterých lze z protagonisty učinit šílence posedlého sexem a Houellebecqa degradovat na autora libujícího si v povrchních sprostárních. Kromě nesčetného užívání výrazů jako „šoustat“ a „udělat se“, vhodných tak nejvýš pro NEI Report, zarazí v daném kontextu zcela nepřípadná vulgární formulace „vytáhnout šprčku“ (s. 163). Ironická slova „vzít si na pomoc ruku“, která užil i německý překladatel, nabývají v češtině pubertální podobu „dotknout se pera“ (s. 124), erotická „prsa“ se mění v nepřítažlivé „kozy“ (s. 160) a vzrušující pohyby nahoru a dolů ve zcela neerotické „přirážení“ (s. 255). Zato tam, kde otec s hrůzou třestí zrak na dítě, které s ním vykazuje šokující fyzickou podobnost, čteme neutrální, ba milé zjištění: „Dlouhé minuty si dítě prohlížel, nápadně se mu podobalo.“ (s. 28) Když jedna z postav onemocní rakovinou děložního čípku, bezdětnost je pro ni přitěžujícím faktorem, zatímco v české verzi se o ženách a rakovině dočítáme výhrůžná slova „pokud neměly děti, riziko se zvyšuje“ (s. 256).

Anticena Skřípec je udělována za překladatelské lajdáctví, šarády s Houellebecqovými knihami zavánějí dokonce zlým úmyslem. Tentokrát snahou přetvořit původní dílo tak, aby měla kritika důvod pochybovat o jeho kvalitách. Text, stoprocentně splňující přísná literární měřítka, byl v tomto ohledu znehodnocen.

Aleš Knapp

OZNÁMENÍ

Památník národního písemnictví zpřístupnil do 13. 1. 2008 výstavu **Petra Nikla**, nazvanou **Zá hádky**.

Výstava obrazů **Evy Schlagelové** je k vidění v Rakouském kulturním fóru v Praze do 17. 1. 2008. Táž organizace zve i na výstavu politických karikatur **Ericha Eibla** nazvanou **Čáry máry fuk** (do 31. 1. 2008).

Národní knihovna v Praze přináší výstavu **Michala Téry** a **Michala Řoutila** s názvem **Slované a islám**. Vidět bude až do 31. 1. 2008.

V Domu knihy PORTÁL v Uherském Hradišti vystavuje své obrazy **Bronislava Šnajdrová**. Do 2. 2. 2008.

Retrospektiva je název výstavy fotografií **Jana Pikouse** v Malé výstavní síni v Liberci. Tu lze navštívit do 12. 1. 2008.

Do 19. 1. 2008 je pro vás přichystána výstava fotografií **Ondřeje Boušky** s názvem **Horizonty**. Místo – kavárna Francouzského institutu v Praze.

VE SMYČCE CHYCEN

Giovanni Catelli: Příjezdy
Přeložili Jana Vicencová
a Jan Radimský
Havran, Praha 2007

O Giovanni Catellim, jehož *Příjezdy* vydalo v letošním roce pražské nakladatelství Havran, se ze samotné knížky nedozvíme bohužel nic, a tak pro informace o autorovi je nutno se obrátit na médium nejrozšířenější. Na internetu se lze dočíst, že se jedná o mladého italského spisovatele (nar. 1965), který vystudoval slavistiku (jiný internetový zdroj ovšem uvádí, že je původní profesí advokát) a má zvláštní vztah k Praze, údajně se považuje za „pražského Itala“. Vztah k Praze a k české kultuře je na jeho knize patrný – řada textů nese název pražských lokalit a doslovem, jenž je spíše malým laudatiem, knihu opatřil básník a překladatel Petr Král. Catelliho kniha je vlastně výběrem: nejvíce textů (opravdu je asi nejpříhodnější označení *text*, třebaže některé nesou označení „povídka“) je ze souboru *Geografie*, dále jsou reprezentativně zastoupeny *Dálky* (it. 2003), poslední oddíl nese označení *Z dalších povídek*. Knihu přitom otevírá předmluva Franka Loie k italskému originálu Catelliho knihy *Geografie*, vydané v roce 1998.

Catelliho styl se příliš neproměňuje, dá se říci, že variuje stále znovu několik konstantních témat a motivů. Jedná se o texty spíše kratší, čítající sotva pár stran, některé jsou tvořeny pouze několika málo odstavci. Někdy bývá naznačena výchozí situace – příjezd někam, odjezd odněkud

(neboť jízdní řád je jedním z mála relativně pevných časových bodů), cesta kamsi, všední událost stávající se východiskem proudu existenciálních úvah. Někdy i tento mlhavý vnější rámec chybí a texty jsou čistě introspektivní. Jejich atmosféra má přitom blízko k beckettovskému světu, kde se pasivně čeká na něco, co nikdy nepříjde.

Třebaže řada textů nese v názvu označení konkrétních lokalit (nejen pražských, objevují se i další evropská místa), byly by názvy v podstatě zaměnitelné, neboť důležité tu není konkrétní místo, ale vnímání a nálada reflektujícího subjektu, atmosféra, kterou si prostřednictvím své citlivosti a představivosti vytváří. Catelliho reflektující subjekt je z rodu „snících chodců“, o nichž píše ve své poslední knize *Citlivé město* Daniela Hodrová. Vnější souřadnice jeho světa tvoří nádraží, vlaky, křižovatky, zastávky tramvaje, předměstí, náměstí. Je stále na cestě a přitom se nemůže hnout z místa, je jakoby zaklet, uvězněn v jakési časové smyčce, kde zmizela minulost i budoucnost a zůstala jen „slepá pustina přítomnosti“, tedy přítomnost, která je vlastně ne-přítomností. Chybí odvaha, možná spíše víra v možnost cokoli změnit, v možnost se zachránit: „[...] ten řetěz je tak jemný, že nedokážeme najít místo, kde by se dal přetrhnout“. Mluví se cítí vzdálený sobě sama, tomu, kým byl či chtěl být, je zoufale prázdny a „uhýbavé prázdno“ vidí též všude kolem. Nad vším se vznášá všudypřítomná skepe a deziluze z neutečného světa. Smutkem jsou přitom postiženy i předměty, které se tak zdají nakonec být více lidské než lidé sami.

Catelli je evidentně bytostně spíše lyrikem než vypravěčem, ve svých textech

vlastně bez přestání kupí básnické obrazy a přirovnání, plynule přechází mezi městem vnějším, konkrétním a městem vnitřním, intimním. Konkrétní prostorové body se stávají metaforou niterného světa subjektu. Jako příklad může být použit obraz, který v českém kontextu odkazuje k Věře Linhartové a ještě dále k Máchovi, „archetypálně“ pak k novozákonnímu pre-textu: „*Můj dům se hroutí, pevnost základů je den ode dne vratší, zdívo se zlověstně chvěje v prašném větru, který sem navečer zavane z pouštních údolí [...]*“. Texty se skládají z dlouhých vět, rozpadajících se do mnoha krátkých, asyndeticky spojených rytmických úseků. Na základě výrazné rytmizace a poetizace lze také označit tyto texty jako básně v próze, což je žánr, který má v románské literatuře (přínejmenším té francouzské) dlouhověkou tradici.

Jazyk a obrazy jsou sice sugestivní, ale v knize chybí protipól patetické kadence, na níž jsou neseny – ironie, nadhled, jiný úhel pohledu. Reflektující subjekt se bere velmi vážně a je až příliš sebestředný. Tuto vnitřní zahleděnost alespoň částečně narušuje v textech, v níž se obrací k adresátovi, který bývá konkretizován v dedikaci textu. Nemohu se ubránit dojmu, že tu je spousta „hluchých míst“ – navenek smršť zajímavých slov, která však neodkazují k ničemu jinému než k sobě samým, opět tedy smyčka, tentokrát verbální, do níž se Catelliho promlouvající subjekt má sklon chytit. Citlivě napsaný text je pak bohužel rušen banalitami a klišé, o kterých víme, že jsme je už mnohokrát četli dříve a na jiných místech. I tady nakonec tedy platí staré dobré: méně někdy znamená více.

Veronika Košnarová

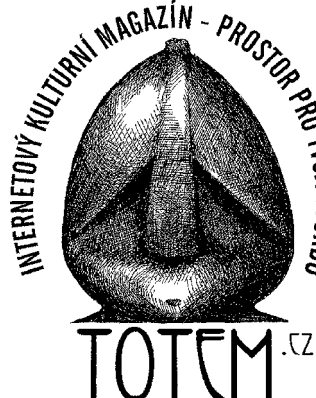
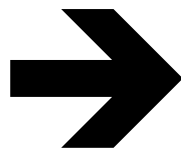
Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 22,- Kč

Autoři literárního serveru Totem budou číst svou tvorbu **v pondělí 17. 12. 2007** od 20.00 hod. v kavárně a knihkupectví Fra, Šafaříkova 15, Praha 2. Hostem večera bude prozaik Václav Kahuda.

Je vám něco kolem patnácti šestnácti. Stojíte před zrcadlem, na kterém pomalu zasychá cosi, co ještě před chvílí bylo příslušenstvím vašeho akné. Vysněné dívky (chlapci) o vás nejeví sebemenší zájem. Blíží se Vánoce. Jelikož jste absolutně plonk, tak nakupovat dárky půjdete maximálně do obchodu „Vše za 39,-“ – tedy pokud vám někdo půjčí. Únik před touto nepříjemnou realitou vám tak může poskytnout jen útěk do světa krásných, úspěšných, čestných, bohatých a ušlechtilých prima lidiček, do světa, kde na chvíli zapomenete na svůj trudný osud. Můžete třeba utéct ke knižní podobě seriálu Beverly Hills 90210, kde také mají právě před Vánoci.

Napříč přes křížení bulvárů Santa Monica a Wilshire ujížděl Santa Claus se spřežením devíti sobů – osmi obyčejných, s jedním vedoucím, jemuž se v pravidelných intervalech rozžihaly čenich rubínovým světlem. Inu, jiný kraj, jiný mrav.

První zákmit vánočních dekorací Brendu každoročně přímo elektrizoval, ale trochu při něm i posmutněla. Z Vánoc se teď stávala nějak přespříliš komerční záležitost. Ráda dárky dávala i dostávala, to ano, ale poselství o pokoji lidem dobré vůle jaksi začínalo zanikat v šus-

totu kreditních karet. Ano, Vánoce už nejsou, co bývaly, teď je to samá komerce a tak..., vždyť víte. Brenda je sice skromné děvče původem z Minnesoty, které se proti své vůli ocitlo v tom snobském a konzumním pekle jménem Los Angeles a které samozřejmě dobře ví, že nejvíce potěší dárek vlastnoručně vyrobený. Leč L. A. není stará dobrá Minnesota, dárky musí nakoupit, ale hlavně – je třeba si na ně vydělat tvrdou práci v luxurním butiků. I Brenda měla dobrý pocit z toho, co měla na sobě. Vzala si tmavé šaty a boty, které se hodily přesně k nim. Trochu ji sice tlačily a byla si téměř jista, že večer bude mít na nohou puchýře, ale co na tom? Dostala práci v Beverly Hills, přímo ve Zlatém trojúhelníku. Zařadila se mezi všechny ty úhledné lidičky. V textu popositelně nechybí spousta podobných krásných a milých slovíček – zdrobnělinek, které vždy spolehlivě zahřejí čtenáře u srdíčka. Lidičky, soustička, samoobslužné bufetky, Santa Claus coby Santáček a tak podobně. Když už nikdo nemohl ani soustičko, Santáček sáhl do pytle, vytáhl odtamtud balíček a podal ho paní Walshové.

Brendino dvojče Brandon je, co se Vánoc týče, celkem nad věcí, avšak trápí ho spousta jiných věcí. Třeba všechny nespravedlnosti

tohoto světa, což v příběhu dává často najevo. „Vždyť to přece není fair“, řekl Brandon – a říká to v nespočtu variací. Je to holt bezva kluk – čestnej a spravedlivej. Brandon tomu nerozuměl. Je přece Stevův přítel a chtěl něco udělat proti té křivdě. Že mu to Steve nedovolil, byla i křivda páchaná na Brandonovi, a navíc to nemělo logiku. Vida, tak nejen fotbal nemá logiku...

Krom toho Brandona sužuje takhle před Vánoci i zkouška z dějepisu, nutící jej k originálním úvahám: Tahle historie, říkal si Brandon, to je fakt docela zajímavý předmět, jenomže je přecpána spoustou nejrůznějších podrobností. A kvůli těmhle detailům – kvůli všem těm jménům, datům, místům jsou s ní ovšem problémy. Moje řeč! Brandon je však primus třídy a zkoušku zvládl eminente, mohl by si tudíž dovolit nějaké to předvánoční odreagování, ale Brandonovi tyhle řeči o tancovačkách a večírcích trochu vadily. Neuměl klábosit jen tak o ničem, nepil alkohol a neuměl ani tancovat. S děvčaty to dokázal docela dobře poradit ve škole nebo v Peach Pitu. Ale na večírcích bylo až příliš jasné a zjevné, oč každému jde. A co teprve hygiena – škoda mluvit: U punčového baru zastihl Brandon Brandu s Dylanem, jak střídavě upíjejí z jednoho papírového pohárku. Vypadali velice romanticky, i když k hygieně to mělo dost daleko. Snad ale můžeme nad lehkomyšlností milenců přimhouřit oko, když se mají tak rádi. Dylan vytáhl z kapsy v bundě malou

bílou krabičku a podával ji Brendě. Brenda by se byla strašně ráda přesvědčila, co je uvnitř, ale stála tu všem na očích a kromě toho si třeba Dylan přál, aby ji otevřela až pod stromečkem. „Podívej se, jestli chceš“, řekl Dylan. Pousmála se a pozvedla víčko. Uvnitř, na čtverečku vaty, spočívala zlatá polovina srdíčka na řetízku. „To je strašně krásný, Dylane. Ale kde je ta druhá polovina?“ Tušila, kde asi, ale chtěla, aby jí to Dylan pověděl sám. „Tady“, řekl a otevřel dlaň, aby jí ukázal druhou půli srdíčka. Objali se. Mám tě rád. Mám tě ráda. Slíbili si to navždycky. Brenda nepochybovala, že tentokrát jim to vydrží. Opravdická láska přece vydržet musí. Přemožena dojmem z té chvíle nabídla Dylanovi, že ho doprovodí, až půjde navštívit svého otce do vězení.

Autor se loučí se čtenářem následujícím způsobem: Odjakživa se o Walshových říkávalo, že u nich se slaví ty nejsprávnější Vánoce na světě. Kéž se tohle dá říct o každém z nás, o nás všech. Tak jak to okomentoval Brandon: „A ať jsou pro nás pro všechny Bohem požehnaný Vánoce.“ Laskavý čtenář jistě promine, ale já jsem si pro rozloučení s knihou a jejími hrdiny vypůjčil slova matky Brandonova nejlepšího kámoše Steva, která na jiném místě a v jiné souvislosti pravila: (...) A jedna z věcí, kterou jsem právě pochopila, je, že jsem už investovala až příliš mnoho času do toho komerčního braku. Sbohem.

Tak teda šťastný a veselý.

Tomáš Holzapfel

VÝROČÍ

Jan Slovák *18. 12. 1957 Zlín

Pověsti

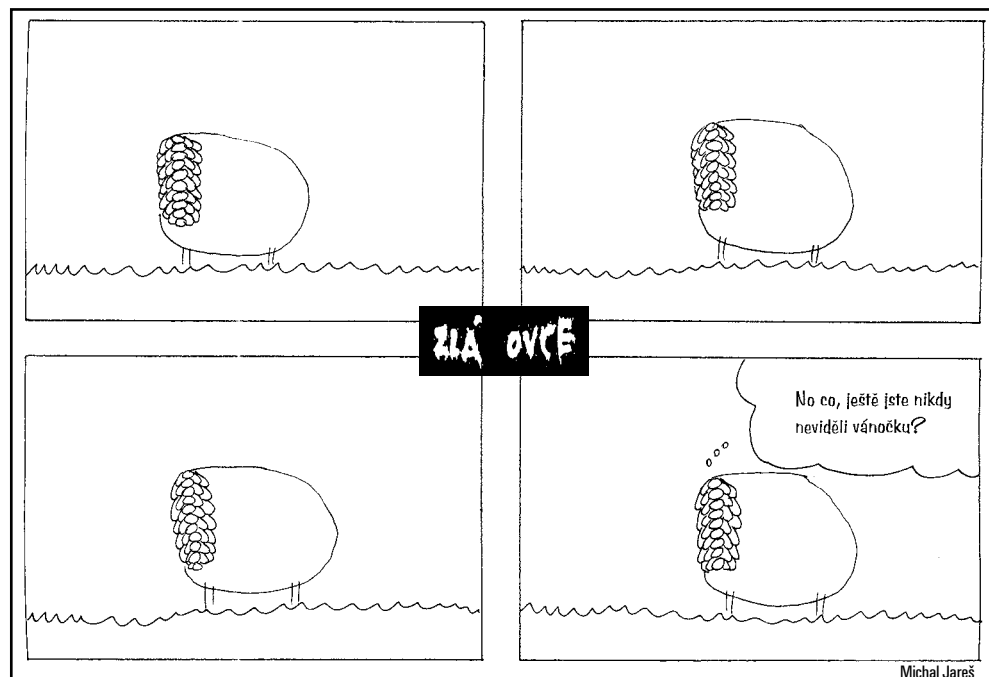
Chlap utíkal před hadem. Už by mu téměř unikl, ale cestou dolu z kopce si had chytl ocas do huby, udělal kolo a po chvíli nebožáka dostihl.

Na Podhradí jedenkrát zemřelého vysvlékli do naha a potom sešvihali kopřivami přes otevřené oči. A mrtvý ožil. Celý další život však chodil pozpátku jako by se odněkud vracel.

(časopis Pěší zóna, č. 3, 1998)

Dále si v druhé půlce prosince připomínáme tato výročí:

16. 12. 1947 Iva Kotrlá
17. 12. 1887 Josef Lada
19. 12. 1957 Vladimír Papoušek
19. 12. 1957 Pavel Štýbr
20. 12. 1867 Vilda David
22. 12. 1867 F. X. Šalda
24. 12. 1917 Jiří Brdečka
25. 12. 1877 Leo Freimuth
25. 12. 1907 Josef Kostohryz
26. 12. 1927 Jiří Rambousek
29. 12. 1867 Karel Mašek
31. 12. 1877 Viktor Dyk

FEJETON

ŠVEC RUDA

Probudila mne SMS od Emílie, ve které stálo přání, ať mi to rychle vūdce. Nedalo mi velkou námahu dobrat se ke smyslu věty, vím, že Emílie píše SMS velmi rychle, a to pomocí obzvlášť vražedného nástroje, který se jmenuje „T9“ a jehož oficiálním posláním je usnadnit zadávání slov pomocí číselné klávesnice mobilu, sekundární funkcí je pak způsobovat neuvěřitelné záměny, kterým dokonce ani odkojenci freudovskou školou obvykle nepřisuzují s protivně odhalitelským šklebem nějaký postranní význam. Zvyklý tedy u Emči na její zlovyk, jen jsem se zkušeným okem kdysi velkého milovníka rébusů ujistil, že skutečně „vūdce“ je slovo, ke kterému se dobereme skrze stejnou sekvenci kláves 88323 jako ke slovu „uteče“. Ostatně, co taky jiného by to mělo rychle než utéci, zejména když jdu dnes k zubaři.

Protáhl jsem se a bleskl mi hlavou takový myšlenkový polotovar, že vlastně mobil a jeho ďábelská „té-devítka“ k sobě přiřazují slova,

která mají úplně jiný význam, ale stejné číslo. Přijde mi to celé jako taková ukradená kabala, falešná gematrie, která sdružuje slova, jež ale nemají mystickou souvislost.

Vtom mi cinkla další SMS od Emílie, která si po sobě přečetla odeslanou zprávu, a abych netápal, poslala vysvětlení: „vūdce = uteče“. Přistihl jsem na švestkách svou ješitnost, protože mnou projela jiskřička nelibosti, že si Emča vůbec mohla na okamžik pomyslet, že by mne snad toto řešení nenapadlo i bez jejího vysvětlení, ale podařilo se mi to přejít mávnutím ruky, neb moje samolibost se prozatím ukojila tím, že jsem si té ješitnosti vůbec v sebereflexi povšiml, a nechal svou mysl ubíhat dalším směrem – tvrzení „vūdce = uteče“ mne totiž zaujalo. Že by na tom přece jen bylo něco z nenahodilosti, že by takto sdružená slova přece jen měla v sobě jakési nové poselství? Útěk a vūdce je přece v historickém kontextu celkem pochopitelná asociace, ne každý vūdce se dožije tak požehnaného stáří jako Fidel, případně vūdce, který uteče, si sice komplikuje cestu k vūdcovství, ale na druhé straně – pokra-

čoval jsem ve své malé ranní rozcvičce – možná se pak vrátí jako vítěz, aby nakonec skončil ve vyhnanství na zemi či na věčnosti atd.

Ale to už mne přestalo bavit štourat se v potenciálním exulantství vūdců, protože jsem si vzpomněl, nebo spíš znovu objevil a uvědomil, že vůbec mezi každými dvěma slovy se dá najít hluboká souvislost, někdy je ovšem tak jasná, že jde přímo o banální asociaci, jindy je objevná, půvabná či provokativní. Mezi každými dvěma slovy se může vzklénout celý příběh, visutý most či propast mezi dvěma světy, esence metafor. Uvědomil jsem si, že jsem od dětství důvěřivě vzhlížel ke každému nesrozumitelnému spojení slov a tak dlouho si lámal hlavu, až jsem si to spojení našel, i když to často bylo řešení nesdělitelné a jiné, než zamýšleli autoři onoho spojení, takže vlastně odjakživa už žiji tak trochu v jiném světě, protože se mi spojují jiné věci než druhým lidem, ale i oni zase žijí v jiných světech, my všichni žijeme v jiných světech, které si sami vyrábíme už od dětství i skrze porozumění mateřštině.

V době, kdy jsem začal číst básničky, zaujetí významy nabralo opravdového rozkvětu, ale byl to zároveň i začátek konce, protože jsem se brzy začal potkávat se všelijakými postmoderními shluky. Pomalu mi začalo docházet, že zatímco si lámu hlavu či aspoň ladím nějaký vnitřní hudební sluch pro hudbu nesdělitelných, leč tušných souvislostí, existuje sorta lidí, kteří spojují slova nikoliv proto, že mezi nimi zahlédli tu nádeheru, ten most či propast, ale prostě proto, že si je vytáhli z klobouku ve snaze o provokativní a netřelý nápad. A to vůbec nemám nic proti šicím stroji a deštníku na pitevním stole, protože ty si na nic nehrají, jako když se sejdou skvostné neza komplexované osobnosti. Nicméně objev, že mezi každými dvěma slovy existuje zajímavý vztah, ještě neznamená, že smíme tyto vztahy libovolně vyvolávat jak zpitomělé duchy na rychlokurzu duchařiny. A to je vše, co mne zajímavého napadlo, než jsem se odhodlal vypravit se k zubaři, odkud jsem pak napsal Emílii, že mi to uteklo, než by řekla Ruda. To je totiž v té devítce švec.

Václav Bidlo

Ročník XVIII. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Anna Cermanová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Hana Růžicková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail : tvar@ucl.cas.cz. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Ringier Print, a. s., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdňanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.braillnet.cz

2007/21

www.itvar.cz * MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F 5151 46771 * 25,- Kč * 13. prosince 2007

tvar
LITERÁRNÍ OBŤYDENÍK